

Høgskulen på Vestlandet

Masteroppgave

MASA645

Predefinert informasjon

Startdato:	08-08-2019 12:00	Termin:	2019 HØST1
Sluttdato:	15-08-2019 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Masteroppgave		
SIS-kode:	203 MASA645 1 MG 2019 HØST1 bergen		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Kandidatnr.: 409

Informasjon fra deltaker

Tittel *: Inklusjon og eksklusjon i et samfunnsarbeidsperspektiv – En kvalitativ studie om en organisasjon for skeive etniske minoriteter

Antall ord *: 42271

Egenerklæring *: Ja **Inneholder besvarelsen Nei**
konfidensiell materiale?:

Jeg bekrefter at jeg har Ja
registrert oppgavetittelen
på norsk og engelsk i
StudentWeb og vet at
denne vil stå på
vitnemålet mitt *:

Jeg godkjenner avtalen om publisering av masteroppgaven min *

Ja

Er masteroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er masteroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei

MASTEROPPGAVE

Inklusjon og eksklusjon i et
samfunnsarbeidsperspektiv – En
kvalitativ studie om en organisasjon for
skeive etniske minoriteter

Inclusion and exclusion from a
perspective of community work – A
qualitative study about an organization
for queer ethnic minorities

Lene Fauskanger

Master i samfunnsarbeid
Institutt for velferd og deltaking
Veileder Synnøve Kristine Nepstad Bendixsen
15.08.2019

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, *jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.*

For det er jo det som er så merkelig med foreninger for seksuelt avvikende: Man går jo ikke dit for å gjøre det avvikende, man går dit for å drikke kaffe, ta en øl, skravle, kanskje danse.

Man er der for å slippe å være avvikende for en stakkert stund. Bak lukkede dører (Gardell, 2013, s. 207).

Sammendrag

Mastergradsoppgave i samfunnsarbeid, Høgskulen på Vestlandet.

Inklusjon og eksklusjon i et samfunnsarbeidsperspektiv – En kvalitativ studie om en organisasjon for skeive etniske minoriteter.

Av Lene Fauskanger, august 2019.

Bakgrunn og formål: Våren 2017 ble jeg kjent med en mann som kom som enslig mindreårig flyktning til Norge. Det var hans fortellinger om utfordringene i hverdagen som skeiv flyktning, samt gledene ved å få møte andre som en selv på regnbuekafé, som førte til at jeg ønsket å skrive om Skeiva og regnbuekafé. Formålet med denne masteroppgaven er å belyse mekanismer for inklusjon og eksklusjon fra et samfunnsarbeidsperspektiv.

Problemstilling: Hvilke mekanismer for inklusjon og eksklusjon finnes i organisasjonen Skeiva og på dens møteplass, regnbuekafé?

Metode: Datamaterialet består av åtte kvalitative intervjuer og nærmere 30 timer med deltakende observasjon på Skeivas aktiviteter og regnbuekafé. Datamaterialet er analysert ved bruk av temasentrert analyse.

Funn: Studien peker på at mekanismer for eksklusjon har sin parallell til mekanismer for inklusjon. Fortellingene om eksklusjon i Skeiva og på dets møteplass regnbuekafé, har sin parallell til fortellinger om inklusjon, tilhørighet og fellesskap på de samme arenaene. Skeiva og dens møteplass regnbuekafé, ekskluderte dem man hadde tatt sikte på å inkludere, men spilte samtidig en viktig rolle i å inkludere nyankomne skeive flyktninger som søkte seg dit for et fellesskap.

Videre forskning: Endringer i gruppens livssituasjon som følge av deltakelse i interesseorganisasjoner som Skeiva, samt på møteplasser som regnbuekafé, ville vært interessant å få kartlagt ytterligere.

Nøkkelord: Skeive etniske minoriteter, mobilisering, interesseorganisasjon, empowerment og sosial kapital.

Summary

Masterthesis in community work, Western Norway University of Applied Sciences.

Inclusion and exclusion from a perspective of community work – A qualitative study about an organization for queer ethnic minorities.

By Lene Fauskanger, august 2019.

Background and purpose: In the spring of 2017, I met a man who came to Norway as a minor refugee. It was his stories about the challenges of everyday life as a queer refugee, as well as his stories about the joy of meeting others like himself at regnbuekafé, which led me to the decision to write about Skeiva and regnbuekafé. The purpose of this study is to elucidate mechanisms of inclusion and exclusion from a perspective of community work.

Research question: What mechanisms for inclusion and exclusion exist in Skeiva and at its meeting place regnbuekafé?

Methods: The data consists of eight qualitative interviews and nearly 30 hours of participatory observation at Skeiva's activities and at rainbow café. The data was analysed using theme-centered analysis.

Findings: This study shows that mechanisms of exclusion have their parallel to mechanisms of inclusion. The stories of exclusion in Skeiva and at its meeting place regnbuekafé, have their parallels to stories of inclusion, belonging and community in both arenas.

Further research: Future studies should aim to investigate changes in the group's life situation as a result of participation in organizations for queer ethnic minorities such as Skeiva.

Key words: Queer ethnic minorities, mobilization, organization, empowerment and social capital.

Forord

I arbeidet med denne oppgaven er det flere personer som fortjener en stor takk. Først og fremst vil jeg takke mine åtte informanter og organisasjonen Skeiva for deres bidrag. Denne masteroppgaven hadde ikke blitt til uten dere! Takk for at dere tok imot meg med åpne armer og lot meg få være en del av deres fellesskap på regnbuekafé, og takk for at dere så åpenhertig delte deres fortellinger og opplevelser med meg! Dere har gitt meg unik innsikt i hva grasrota kan få til, og ikke minst innsikt i hvordan det er å leve som skeiv etnisk minoritet i Norge i dag. For dette er jeg dypt takknemlig.

Jeg vil også takke min veileder, Synnøve Kristine Nepstad Bendixsen, førsteamanuensis ved Institutt for velferd og deltaking ved Høgskulen på Vestlandet. Takk for din tålmodighet og støtte når et sammenbrudd har vært nært forestående og jeg har holdt på å gi opp. Takk for gode innspill og refleksjoner underveis i prosessen.

Ellers vil jeg takke gode venner og fagforeningsfeller for korrekturlesing av oppgaven, faglige innspill og oppmuntrende samtaler underveis i prosessen. Takk for at dere også har hjulpet med støttende ord og dratt meg ut av leiligheten for et avbrekk, særlig Dani, Aina, Jarle, Marthe, Anne-linn, Ida, Marte og Julie. Jeg vil også takke «fosterforeldrene» mine, onkel Audun og tante Kristine, som alltid har troen på at jeg skal få til det jeg setter meg fore, og som alltid har vært, og fremdeles er, mine ivrigste støttespillere i livet.

Til sist vil jeg takke min samboer, Tommy. Takk for at du har holdt ut med meg all den tid jeg har vært oppslukt i arbeidet med oppgaven. Takk for at du har tatt ansvar for praktiske gjøremål i hjemmet de dagene jeg har hatt nok med å forsøke å samle tankene. Jeg setter utrolig pris på din tålmodighet, støtte og hjelp, selv om jeg ikke alltid fortjener det. Du har vært uvurderlig i denne prosessen, og du har holdt meg oppe de gangene jeg har vært nærme å bryte ut av prosjektet.

Bergen, august 2019

Lene Fauskanger

INNHALDSFORTEGNELSE

SAMMENDRAG	3
SUMMARY	4
FORORD	5
KAPITTEL 1: INNLEDNING	8
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA	8
1.2 FORSKNINGSSPØRSMÅLET	9
1.3 TIDLIGERE FORSKNING	10
1.4 RELEVANS FOR SAMFUNNSARBEID	17
1.5 BEGREPSAVKLARING	18
1.6 OPPGAVENS OPPBYGGING	20
KAPITTEL 2: TEORETISK RAMMEVERK	22
2.1 MOBILISERING, SOSIAL DELTAKELSE, UNDERTRYKKELSE OG EMPOWERMENT	22
2.2 NETTVERK OG SOSIAL KAPITAL	27
2.3 STIGMA OG SOSIAL SAMHANDLING	30
KAPITTEL 3: METODE	36
3.1 VITENSKAPSTEORETISK FORANKRING	37
3.2 FORBEREDELSE TIL DATAINNSAMLINGEN OG KONTAKTETABLERING	38
3.3 UTVALG	41
3.4 DELTAKENDE OBSERVASJON	44
3.5 UFORMELLE INTERVJU	48
3.6 ANALYSE AV DATAMATERIALET	51
3.7 FORSKNINGSETISKE ASPEKTER	53
3.8 RELIABILITET OG VALIDITET	56
KAPITTEL 4: BEHOVET FOR EN ORGANISASJON	58
4.1 INTRODUKSJONSPROGRAMMET SOM EN PLIKT OG EN RETTIGHET	58
4.2 ENSOMHET OG ØNSKET OM ET NETTVERK	60
4.3 STIGMATISERING, EKSKLUSJON OG TRAKASSERING VED INTRODUKSJONSPROGRAMMET	62
4.4 REPRESENTASJON OG PRESENTASJON	68
4.5 DRØFTING	71
KAPITTEL 5: EN ORGANISASJON BLIR TIL	75
5.1 MOBILISERING OG REKRUTTERING TIL SKEIVA	75
5.2 REGNBUEKAFÉ – ET STED Å MØTE ANDRE SOM EN SELV	77
5.3 EN ORGANISASJON FOR SKEIVE FRA MIDTØSTEN?	83
5.4 FRIVILLIG ARBEID OG ORGANISASJONSDELTAKELSE	88
5.5 DRØFTING	91
KAPITTEL 6: ORGANISASJONENS ROLLE	96
6.1 HJELP OG STØTTE	96

6.2 SOSIALT LIV OG UT AV ENSOMHET	99
6.3 ET STED Å VÆRE SEG SELV	107
6.4 ET STED FOR Å MINNES DET KJENTE	109
6.5 DRØFTING	111
KAPITTEL 7: AVSLUTNING	114
7.1 STIGMA.....	114
7.2 DELTAKELSE OG EMPOWERMENT.....	115
7.3 INKLUSJON OG EKSKLUSJON	116
7.4 VEIEN VIDERE	118
REFERANSER.....	119
VEDLEGG 1: TILLATELSE TIL GJENNOMFØRING AV FORSKNINGSPROSJEKT	126
VEDLEGG 2: GODKJENNING FRA NSD.....	127
VEDLEGG 3: INFORMASJONSSKRIV	129
VEDLEGG 4: INTERVJUGUIDE	131

FIGUROVERSIKT

<i>Figur 1: Eight Rungs on a Ladder of Participation, Arnstein</i>	23
--	----

Kapittel 1: Innledning

Denne studien omhandler en interesseorganisasjon for skeive etniske minoriteter i en middels stor by i Norge. Kombinasjonen av å være skeiv og samtidig ha minoritetsbakgrunn, kan av mange oppleves som utfordrende (se Moseng 2003, Narvesen 2010, Høibråten 2018). Interesseorganisasjoner for denne gruppen kan være viktige bidragsytere i å bedre deres livsvilkår.

Organisasjonen jeg har studert er et lokallag under en større organisasjon, og den er én av tre forskjellige lokallag i Norge. Jeg har valgt å kalle organisasjonen for Skeiva. Skeiva arrangerer flere aktiviteter for sine medlemmer i løpet av året. Aktivitetene varierer, og kan være alt fra fjellturer til museumsbesøk. Disse aktivitetene er gratis for organisasjonens medlemmer som har betalt en årlig medlemskontingent på 100,- kr.

Skeiva har én fast aktivitet den første søndagen hver måned. Denne aktiviteten har jeg valgt å omtale som regnbuekafé. På regnbuekafé møtes organisasjonens medlemmer for å dele et måltid, snakke sammen og for å danse. Musikk og dans er en sentral del av regnbuekafé. Så fort maten er fortært, ryddes bord og stoler bort og lokalet fylles av toner fra Libanon, Syria, Egypt, Irak og Tyrkia. Det er frivillige blant Skeivas medlemmer som lager maten til regnbuekafé, og som tar ansvar for å vaske og rydde ved kveldens slutt.

Medlemmene i Skeiva er ingen homogen gruppe. Det er kvinner og menn, transpersoner, skeive og heterofile, nordmenn og etniske minoriteter. Noen av dem er kommet til Norge som flyktninger, andre på grunn av studier og utvekslingsavtaler, og noen er andregenerasjonsinnvandrere, født og oppvokst i Norge med foreldre som har innvandret til Norge. Det eneste de kan sies å ha til felles er deres medlemskap i en interesseorganisasjon for skeive.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Som sosialarbeider og student ved master i samfunnsarbeid bringer jeg med meg et menneskesyn som bygger på solidaritet med utsatte grupper, kamp for sosial rettferdighet og arbeid for å skape endring. Selv har jeg lenge vært en aktivist for LHBTQ-personers rettigheter. Dette ble særlig forsterket da jeg våren 2017 møtte en mann jeg har valgt å kalle «Amir». Det er i stor grad møtet med Amir som har dannet grunnlaget og drivkraften for mitt ønske om å skrive om organisasjonen Skeiva.

Jeg møtte Amir gjennom frivillig arbeid. Jeg arbeidet som «støtteperson», noe som innebar at jeg skulle være en samtalepartner og en kontaktperson for Amir som nylig hadde blitt bosatt i byen etter å ha flyktet alene fra Midtøsten til Norge. Amir fortalte meg tidlig at han var homofil. Han fortalte hvor vanskelig det var å omgås de andre flyktningene i byen som hadde vansker med å akseptere ham som den han var. Det var særlig utfordrende å være elev ved introduksjonsprogrammet for flyktninger. Her opplevde han trakassering, stygge blikk og nedlatende kommentarer fra flyktninger som ikke var som ham selv. Selv om hverdagen var tung, fortalte han også om ting han gledet seg over. Én av disse tingene var regnbuekafé.

Høsten 2017 inviterte Amir meg med på regnbuekafé. Han fortalte at dette var et hemmelig arrangement hvor skeive etniske minoriteter møttes. Arrangementet ble ikke annonsert noe sted av frykt for reaksjoner fra innvandremiljøene og flyktningene ved introduksjonsprogrammet. Regnbuekafé var noe vennene hans arrangerte, og hvor det var rom for å være seg selv. Jeg takket ja til invitasjonen, og søndagen etter møtte jeg opp på regnbuekafé.

Regnbuekafé gjorde inntrykk på meg. Jeg ble slått av hvor åpent det var der og hvor godt samhold det var mellom deltakerne. Samtidig hadde jeg også observert at en transperson ble latterliggjort av de andre deltakerne som hevdet at vedkommende «bare» var homo og ikke noen kvinne. Utover høsten 2017 deltok jeg flere søndager på regnbuekafé. Jeg observert at norske deltakere ikke kom tilbake etter å ha vært med én gang, og lurte på om Skeiva og regnbuekafé kanskje ikke var så inkluderende som jeg først hadde tenkt. Disse observasjonene gjorde meg nysgjerrig, og kort tid etter begynte jeg å leke med tanken om å skrive avhandlingen min om organisasjonen. Høsten 2018 ble tanken til handling.

1.2 Forskningsspørsmålet

Med bakgrunn i overnevnte, er følgende problemstilling formulert:

Hvilke mekanismer for inklusjon og eksklusjon finnes i organisasjonen Skeiva og på dens møteplass, regnbuekafé?

For å besvare problemstillingen har jeg også benyttet meg av fire forskningsspørsmål:

1. Hvorfor ble organisasjonen til?

2. Hvordan ble organisasjonen til?
3. Hvorfor velger medlemmene å delta på Skeivas møteplass, regnbuekafé, og hvorfor avstår noen fra å delta?
4. Hvilken rolle spiller organisasjonen og regnbuekafé i deltakernes liv?

1.3 Tidligere forskning

I en nordisk kontekst finnes det få undersøkelser om livene til skeive etniske minoriteter. Imidlertid er det en tydelig dreining mot et økt fokus på denne gruppen utover 2000-tallet, noe Elgvin, Bue og Grønningsæter (2014, s. 14) peker på at kan henge sammen med medias fokus på problemer innad i innvandrer miljøene på starten av 2000-tallet. Blant nordiske bidrag til kunnskapsfeltet finner vi Osander (2005) sin pilotundersøkelse fra Danmark om homofile etniske minoriteter sine livsvilkår, Haansbæk (2002) sin studie om homofile innvandrere i Sverige, og Avrahami (2007) sin doktorgradsavhandling om lesbiske innvandrerkvinner i Sverige.

Osanders (2005) pilotundersøkelse er basert på intervjuer med seks homofile menn og fire homofile kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn. Osander (2005) advarer tidlig mot å benytte studien som grunnlag for generaliseringer om homoseksuelle med etnisk minoritetsbakgrunn. Studien løfter imidlertid frem særlige problemstillinger homofile etniske minoriteter kan stå overfor hva gjelder identitet og seksualitet, prosessen med å «komme ut», samt hvilke sosiale nettverk informantene inngår i.

Osanders (2005) informanter forteller om angst, følelsesmessig stress og dårlig samvittighet. De står overfor særskilt press og stress i tilknytning til familien og minoritetsmiljøets syn på homofili. Flertallet av Osander (2005) sine informanter har valgt å ikke være åpen om egen legning overfor foreldrene, og en tydelig tendens blant informantene er at de nedprioriterer kontakten med sitt etniske minoritetsmiljø grunnet sladder, sosial kontroll og fordømmende holdninger. Studien peker også på at homofile etniske minoriteter ønsker å være en del av det homofile miljøet og møte andre etniske minoriteter som er homoseksuelle. Møtet med homomiljøet kan likevel være problematisk fordi mange forteller om en seksualisering av deres etnisitet. De gjøres til sexobjekter på bakgrunn av blant annet deres hudfarge (Osander, 2005).

Osander (2005) sin studie bærer preg av at den utelukkende presenterer informantenes fortellinger og beskrivelser, hvor disse kontrasteres opp mot hverandre, eller belyser ulike fenomen ved samme tematikk. Fortellingene og beskrivelsene gjøres ikke til gjenstand for analyse i studien.

Thomas Haansbæk (2002) gjennomførte en studie om livsvilkårene til homofile førstegenerasjonsinnvandrere i Sverige. Gjennom 21 kvalitative dybdeintervjuer med 11 kvinner og 10 menn, søkte Haansbæk (2002) å belyse hvordan det oppleves å være homofil og innvandrer i det svenske samfunnet. Haansbæk (2002) tar opp flere sentrale temaer, blant annet informantenes barndom, deres familierelasjoner og sosiale nettverk, seksualitet og samliv, trakassering, vold og trusler, og fysisk og psykisk helse. Studiens funn viser at til tross for det liberale synet på homofili og seksualitet i Sverige, så opplever flere av informantene det som vanskelig å legge bort opprinnelseslandets negative syn på homofili. Alle informantene er vokst opp i samfunn som avviser homoseksualitet, eller som betegner det som en synd. Dette har preget prosessen med å identifisere seg som homofil, og det har også fått konsekvenser for informantenes psykiske helse grunnet frykt for å bli utstøtt dersom en er åpen overfor familie og minoritetsmiljøet. Halvparten av informantene har brutt med familien etter å ha fortalt om sin legning, og mange av informantene skjuler sin legning i innvandremiljøene.

Flere av informantene forteller at de oppsøker homofile miljøer for å møte likesinnede, og at de opplever å bli tatt godt imot. Ofte kan de motta positiv særbehandling i de homofile majoritetsmiljøene fordi deres annerledes utseende vekker oppmerksomhet. Imidlertid er det et gjennomgående ønske hos informantene å finne en partner med samme etniske bakgrunn som dem selv fordi de ønsker en partner som snakker samme språk som dem, har de samme tradisjonene og lignende verdier (Haansbæk, 2002).

Avrahamis (2007) doktorgradsavhandling om lesbiske innvandrerkvinner setter søkelys på prosessene som leder til bevisstgjøring om egen seksuell orientering, og i hvilke sosiale sammenhenger disse prosessene foregår, samt hvordan lesbiske innvandrerkvinner «lærer seg» å leve som lesbisk. Avhandlingen bygger på kvalitative intervju med 21 lesbiske kvinner som har innvandret til Sverige fra 15 forskjellige land.

Studien peker på at det lesbiske miljøet har stor betydning for informantenes prosess med å «komme ut». Flere av informantene visste allerede i barndommen og tidlig tenårene at de ble seksuelt tiltrukket til kvinner, men de hadde ikke navn på dette, noe som henger sammen med at lesbiske er usynlige i mange land. Identiteten som lesbisk utvikles så snart kvinnen forstår sin seksuelle legning som avvikende fra normen og aksepterer den (Avrahami, 2007, s. 120). For flere av informantene skjedde dette ved miljøendring, og derfor har migrasjonen til Sverige vært en viktig faktor i prosessen med å «komme ut». Avrahami (2007) peker også på at det er gjennom prosessen med å «komme ut» at kvinnene «lærer seg» å være lesbiske, og at dette leder dem til å søke kontakt med andre lesbiske/homofile personer. Flere av informantene i Avrahami (2007) sin studie var en del av et lesbisk eller homofilt miljø, et sosialt nettverk som fungerte som en inngangsport til det svenske samfunnet.

Pilotundersøkelsen til Bera Moseng (2003) «Lesbiske og homofile med innvandrerbakgrunn» er en av de første undersøkelsene som omhandler etniske minoriteter med LH-bakgrunn i Norge. I forkant av dette forelå det et skriftlig arbeid om skeive etniske minoriteter i Norge, artikkelen «Minoritet i annen potens» av Geir Juell Skogseth, en artikkel som ikke var fundert på egen empiri, men på samtaler med bekjente homofile med innvandrerbakgrunn (Skogseth, 2001).

Mosengs (2003) pilotundersøkelse er basert på femten intervjuer med både kvinner og menn med utgangspunkt i deres livshistorier. Moseng (2003) finner at innvandrere som er førstegenerasjonsinnvandrere og skeive, møter spesielle utfordringer som lesbiske og homofile i Norge. Det handler om at det er spesielt utfordrende å skape sitt eget liv med delvis motstridende forbilder og ulike føringer for samliv, familieliv og seksualitet (Moseng, 2003, s. 78). Mens innvandrer miljøene kan ha vansker med å akseptere den vestlige homoseksualiteten og samlivsformen, kan de norske lesbiske og homofile ha vansker med å forstå de særskilte vanskene som ikke-vestlige lesbiske og homofile innvandrere står ovenfor. Informantene i Moseng sin studie fremhevet særlig utfordringen ved å måtte navigere mellom det tradisjonelle synet på homofili som «noe man gjør» og det vestlige synet på homofili som identitet hvor seksuell orientering er noe man «er».

Utover Mosengs pilotstudie, er det gjennomført en del studentoppgaver i tilknytning til skeive etniske minoriteter i Norge. Dette er i all hovedsak masteroppgaver, med unntak av en studentoppgave fra 2003 av Skivik, Eide og Nikolaisen. Skivik, Eide og Nikolaisen (2003) sin studentoppgave omhandlet homofile innvandrerungdommer. Oppgaven utgjorde forarbeidet til en dokumentarfilm, og baserte seg på intervjuer med 12 informanter. Hovedfunnet var at alle informantene oppga at de hadde opplevd store problemer i forholdet til familien da de valgte å fortelle dem om legningen sin (Skivik et al., 2003).

Rørlien (2003) undersøkte i sin masteroppgave tilpasningsformer, muligheter og begrensninger ved å leve som homofil med muslimsk bakgrunn i Norge. Masteravhandlingen bygger på kvalitative intervju med seks homofile innvandrere. Rørlien (2003, s. 3) fant at immigrasjon til Norge i seg selv medførte større muligheter for å kunne leve som homofil, men at muslimske innvandrere opplevde begrensede muligheter til livsutfoldelse som homofil fordi de måtte forholde seg til andre muslimer i Norge. Rørlien (2003, s. 4) sine informanter oppga å ha lite kontakt med muslimske innvandrer miljø grunnet frykt for å bli avslørt, men også fordi de ikke ønsket å omgås mennesker med negative holdninger til homofili. Informantene valgte å ta del i det etablerte homomiljøet, noe som medførte at de fikk kjennskap til det norske samfunnet og fikk hjelp til å etablere en positiv identitet som homofil (Rørlien, 2003).

Rafto (2008) sin masteroppgave i sosialantropologi bygger på 19 kvalitative intervjuer med åtte kvinner og 11 menn i alderen 18-42 år. Oppgaven omhandler lesbiske, homofile og bifile med innvandrerbakgrunn og deres opplevelse av tilhørighet og utestengelse på flere arenaer; blant familie og venner, i organisasjonslivet, og i homofile miljøer og i innvandrer miljøer. Rafto (2008) fokuserer særlig på informantenes opplevelse av å «komme ut av skapet», organisasjonsdeltakelse og aktivisme, og media og representasjon. Studien peker på at informantene både har opplevd tilhørighet og utestengelse når det gjelder prosessen med å «komme ut av skapet», hvor ulike diskurser og forståelsesformer knyttet til homoseksualitet påvirker hvorvidt informantene er åpne om egen legning overfor familie, slekt og venner. Slik som i Rørlien (2003) sin studie, forteller også Rafto (2008) sine informanter om begrensede muligheter til å være åpne om sin legning i hverdagen som tilknyttet et minoritetsmiljø.

For flere av informantene i Rafto (2008) sin studie, utgjør frykt en viktig faktor i deres avveining om hvorvidt de skal engasjere seg i organisasjoner og i aktivisme. Frykten knyttes til forestillingene om det skeive miljøet, frykt for å bli sett av andre fra minoritetsmiljøet og den fremmedfrykt og rasismen som finnes i homofile miljøer der ikke alle skeive med innvandrerbakgrunn føler seg velkommen (Rafto, 2008, s. 93-94). Noen informanter deltar aktivt i organisasjonsarbeid og i det homofile miljøet, mens andre vender seg til andre miljøer for fellesskap og bekreftelse (Rafto, 200, s. 93-94).

Rafto (2008) peker også på at medias narrativ i portretteringen av skeive etniske minoriteter spiller en betydning for informantenes opplevelse av tilhørighet og utestengelse i Norge. Det er særlig to narrativer man finner i media knyttet til å være homofil, lesbisk eller bifil med innvandrerbakgrunn; «den homofile innvandreren som offer» og «positiv mestring av komplekse livsutfordringer» (Rafto, 2008, s. 110). Informantene i Rafto (2008) sin studie peker på medieskapt stereotype forestillinger av homofile som de ikke kan kjenne seg igjen i, samtidig som synliggjøringen av noen oppleves som positivt i seg selv.

Narvesen (2010) sin masteroppgave «Bestem deg, er du homo eller muslim? – Jeg er et menneske!» belyser faktorer som spiller inn på identitetsforståelsen til lesbiske, homofile og bifile med muslimsk bakgrunn. Narvesen gjennomførte kvalitative intervjuer med åtte informanter, og studerte spenningsfeltet mellom islamsk tro, familien og det sosiale nettverket for å undersøke hvordan disse sosiale feltene påvirket informantenes identitetsforståelse.

Informantene i Narvesen (2010) sin studie forteller om manglende språk og begrep om homofili i barndommen, til tross for at intimitetspraksiser mellom menn, som eksempelvis å holde hender og ligge i hverandres fang, ikke ble ansett som avvikende eller unaturlig. Intimitet mellom menn ble muliggjort i kulturen, og homofili ble ikke sett på som truende for familien eller samfunnet så lenge man giftet seg heteronormativt og fikk barn. Informantene fikk sin forståelse av seksualiteten som livsstil og identitet forsterket i Norge. Progressive og liberale lesinger av Islam kunne for informantene gi en opplevelse av mestring dersom de ville holde fast på troen. I møte med etnisk norske opplevde informantene et forklaringsproblem idet kategorien muslim ble ansett som uforenlig med å identifisere seg som LHB. På samme tid ble kategorien homo gjenstand for oppmerksomhet i eget etnisk miljø idet den ble ansett som uforenlig med Islam.

Masteroppgaven til Øvergaard (2013) omhandler unge homofile med minoritetsbakgrunn og hvilke identitetsrelaterte utfordringer denne gruppen står overfor. Gjennom kvalitative intervjuer med syv informanter, fire kvinner og tre menn i alderen 17-30 år, belyser Øvergaard (2013) informantenes fortellinger om å «komme ut» ved bruk av Goffman sin teori om stigma. Studien peker på at informantene benytter seg av strategiske og selektive strategier i egen selvrepresentasjon, hvor de opplever dilemmaer knyttet til hvorvidt de skal være åpne om sin seksuelle legning overfor familie, venner og øvrig nettverk. Flere av informantene forteller om en indre konflikt som oppstod da de oppdaget tiltrekning til en av samme kjønn, og flere benyttet seg av strategier for informasjonskontroll for å skjule stigmaet som lesbisk eller homofil (Øvergaard, 2013, s. 93). Informantene som oppga å ha gode og støttende nettverk, var i større grad enn andre trygg på egen seksuell legning. Samtidig var manglende støtte fra nettverk og familie en belastning for informantene, og flere beskrev at de opplevde stress og press fra familien (Øvergaard, 2013).

I 2013 ble Fafo-rapporten «Åpne rom, lukkede rom: LHBT i etniske minoritetsgrupper» utgitt. Denne rapporten ble siden revidert grunnet seleksjonsproblemer, og utgitt på ny i 2014 (Elgvin et. al., 2014, s. 5). Rapporten bygger på 28 kvalitative dybdeintervjuer med LHBT-informanter fra Afrika, Latin-Amerika, Mellom-Amerika, Midtøsten, Asia og Sør-Europa. Av disse var fem transpersoner, tre bifile kvinner, fire lesbiske kvinner, en udefinert kvinne og 13 homofile menn. I tillegg til dybdeintervjuene, bygger rapporten på intervjuer med ekspertinformanter og deltakende observasjon på møtesteder og arenaer for LHBT-personer (Elgvin et. al, 2014, s. 9). Gjennom intervjuer og deltakende observasjon søker forfatterne å kartlegge livssituasjonen til LHBT-personer i noen etniske grupper i Norge.

De viktigste funnene er knyttet til informantenes grad av åpenhet, deres livskvalitet og helse, opplevelsen av stigmatisering og skeiv migrasjon til Norge. Noen av informantene lever i det rapporten omtaler som åpne rom, hvor informantene er åpne om sin seksuelle orientering eller kjønnsidentitet. De som opplever aksept fra familie og miljø lever integrert åpent. Dem som ikke har opplevd aksept og som har brutt med familie og miljø, lever i åpen exit. Atter andre lever i halvåpne rom, hvor de er åpne overfor noen. Andre lever i et lukket rom, hvor de er åpne om sin seksuelle orientering eller kjønnsidentitet overfor svært få personer (Elgvin et. al., 2014, s. 123).

Videre er det et gjennomgående funn at flere av informantene opplever å være ensomme, og at de som forteller om god fysisk og psykisk helse er dem som har en fast partner de lever sammen med og/eller har en aksepterende familie. Mange av informantene forteller om sanksjoner eller negative reaksjoner fra familie og minoritetsmiljøet. Flere informanter opplever at det er vanskelig å komme inn i skeive miljøer hvor etnisk norske dominerer. Dette grunnet en opplevelse av rasisme og en manglende aksept for egne holdninger og verdier. Rapporten drøfter også fenomenet skeiv migrasjon, hvor noen av informantene har innvandret til Norge grunnet egen seksuell orientering eller kjønnsidentitet. Det kan dreie seg om frykt for forfølgelse i hjemlandet, men også om et ønske om å leve mer åpent (Elgvin et. al., 2014, s. 124-125).

Nyere kunnskapsbidrag innen dette feltet er en levekårsundersøkelse om skeive etniske minoriteter i Danmark (Følner, Dehlholm & Christiansen, 2015) og en nylig utgitt levekårsundersøkelse om skeive etniske minoriteter i Norge (Eggebø, Stubberud & Karlstrøm, 2018). Disse levekårsundersøkelsene har til felles at de begge er metodetrianglerende studier som belyser levekårsutfordringer gjennom surveys og intervjuer. Følner et al. (2015) gjennomførte i tillegg en surveyundersøkelse om holdninger til LHBTQ-personer blant dansker med ikke-vestlig minoritetsbakgrunn. Surveyundersøkelsen viser at flertallet av etniske minoriteter i Danmark utviser positive og tolerante holdninger overfor LHBT-personer. Et betydelig mindretall har imidlertid svært negative holdninger overfor LHBT-personer, noe som synes å ha en sammenheng med grad av religiøsitet (Følner et al., 2015, s. 38-39).

Med et rikt datamateriale, bestående av 50 kvalitative intervjuer, en surveyundersøkelse blant 3300 LHBT-personer i Danmark og en holdningsundersøkelse om LHBT-personer blant etniske minoriteter, finner Følner et al. (2015) flere levekårsutfordringer knyttet til denne gruppen. Blant annet er denne gruppen i mindre grad enn andre LHBT-personer åpen om sin seksuelle legning og kjønnsidentitet, og flere oppgir å ha fått negative reaksjoner fra familie, hvorpå en større andel skeive etniske minoriteter oppgir å ha mottatt trusler om vold eller har blitt utsatt for vold fra familien. Videre rapporterer denne gruppen om dårligere psykisk helse enn andre LHBT-personer, hvorpå 33% av de spurte skeive etniske minoritetene oppgir å ha vurdert å ta sitt eget liv det siste året, til sammenligning med 19% av øvrige LHBT-personer (Følner et al., 2015, s. 117).

Den norske levekårsundersøkelsen «Levekår blant skeive med innvandrerbakgrunn i Norge», bygger på en spørreundersøkelse med 251 respondenter og intervjuer med 41 informanter (Eggebø et al., 2018). Også denne undersøkelsen omfatter faktorer som psykisk og fysisk helse, samt åpenhet om egen legning. I likhet med Følner et al. (2015) sin levekårsundersøkelse, er det også her en betydelig andel respondenter som oppgir at de har hatt selvmordstanker. Imidlertid rapporterer de fleste i utvalget om god helse og at de er fornøyd med livet.

Eggebø et al. (2018, s. 141) peker på at hovedfunnet fra studien er at skeive etniske minoriteter i Norge er særlig utsatt for flere former for marginalisering og diskriminering. De er særlig utsatt for diskriminering grunnet egen etnisitet på flere områder som arbeidsmarkedet, boligmarkedet og i de skeive miljøene, og de er også utsatte hva gjelder marginalisering fordi de bryter med normer for kjønn og seksuell orientering. Homonegativisme blant personer med samme landbakgrunn i kombinasjon med rasisme i skeive miljøer, medfører at flere ikke tør å leve åpent, noe som gjør dem sårbar for marginalisering og isolasjon (Eggebø et al., 2018, s. 142). Inklusjon og tilhørighet er sentralt for å leve et godt liv, og organisasjoner for skeive etniske minoriteter trekkes frem som særlig avgjørende for dem som ikke har familie, venner eller en partner å støtte seg til i hverdagen (Eggebø et al., 2018, s. 145).

Masteroppgaven «Dobbel dose annerledes» av Høibråten (2018) må også nevnes som et nyere bidrag innen feltet. Studiens fokus er rettet mot informantenes opplevelse av å være en dobbel minoritet, om kombinasjoner av identitetstilhørighet i ulike kontekster og utfordringer og ressurser som minoritetstilhørighetene medfører. Høibråten (2018) gjennomførte 11 dybdeintervjuer med LHBTQ-personer i Oslo, og fant at informantene opplevde spesielle utfordringer hva gjaldt diskriminering innad i LHBTQ-miljøene, såkalt «homorasisme». Studien viser også hvordan informantene har funnet styrke og ressurser med sin doble minoritetstilhørighet, hvor informantene opplever at egen minoritetsstatus er en berikelse i livet som gjør dem bedre i stand til å forstå andre mennesker og innta flere ulike perspektiv (Høibråten, 2018, s. 49).

Så vidt jeg er bekjent, finnes det ikke forskning som omhandler skeive flyktninger som har opprettet en egen møteplass eller organisasjon i sitt nye hjemland verken innen Norden eller i Europa, Nord-Amerika og Oseania.

1.4 Relevans for samfunnsarbeid

Tidligere forskning på skeive etniske minoriteter i Norge har vært særlig opptatt av denne gruppens levekår, deres identitet som dobbel minoritet og hvilke særlige utfordringer denne gruppen står overfor hva gjelder stigma, religiøs og kulturell tilhørighet, samt relasjoner til nær familie og eget etnisk minoritetsmiljø. Tidligere studier har, slik jeg ser det, i begrenset grad tatt for seg betydningen av støttende nettverk og interesseorganisasjoner for denne gruppen, og hvilke ressurser og handlingsrom som springer ut av disse. Gjennom en samfunnsarbeidstilnærming tar denne studien sikte på å belyse nettopp dette.

Samfunnsarbeid bygger på et menneskesyn hvor «(...) menneskene sees som kreative, kompetente og handlende aktører som selv kan bedre sine muligheter for sosial deltakelse og endre sine livsbetingelser. Handlende aktører kan utvikle sine sosiale fellesskap gjennom felles innsats» (Henriksbø & Sudmann, 2011, s. 52).

Samfunnsarbeid har med andre ord en iboende tro på menneskets evner til å endre sine livsvilkår gjennom kollektiv handling. Menneskesynet fordrer et «bottom-up»-perspektiv hvor man identifiserer handlingsrom og vilkår for sosial deltakelse med dem det gjelder (Henriksbø & Sudmann, 2011, s. 52).

Når jeg i denne studien har valgt å ta utgangspunkt i en organisasjon for skeive etniske minoriteter, handler dette om å studere hva en interesseorganisasjon for skeive etniske minoriteter kan bety for dets medlemmer hva gjelder opplevelsen av inklusjon eller eksklusjon. Jeg anser det som et sentralt bidrag innen det allerede etablerte forskningsfeltet, men også som sentralt innenfor feltet samfunnsarbeid fordi skeive etniske minoriteter er en gruppe som er særlig utsatt for undertrykkelse, diskriminering og marginalisering (Eggebo et al., 2018).

1.5 Begrepsavklaring

Innledningsvis vil jeg gi en avklaring rundt sentrale begreper i denne oppgaven. Disse er: skeiv, homofil, etnisk minoritet, nordmann, flyktning og asylsøker.

Begrepet «skeiv» benyttes som en samlebetegnelse, eller et paraplybegrep, som favner om ulike seksuelle orienteringer, kjønnsuttrykk og kjønnsidentiteter som bryter med samfunnets normer og forventninger til seksualitet og kjønn (Skeiv Ungdom, u.å). Skeiv er den norske termen for det engelske begrepet «Queer», og favner om et vidt spekter av identiteter, eksempelvis lesbiske, homofile, bifile, transpersoner og aseksuelle. Et mye brukt begrep er LHBTIQ-personer, som favner om lesbiske, homofile, bifile, trans-, interkjønn- og queer-personer. Begrepet «homofili» eller «homofile» benyttes om personer som forelsker seg i, og føler seg seksuelt tiltrukket av, personer av samme kjønn som en selv (Skeiv Ungdom, u.å).

Fire andre mye brukte begreper i denne studien er «etnisk minoritet», «nordmann», «flyktning» og «asylsøker». Med etnisk minoritet menes personer med opphav fra ikke-vestlige land, og favner dermed om personer som har innvandret til Norge, samt dem som er født i Norge med én eller begge foreldre født i et annet ikke-vestlig land. Det er imidlertid ikke så lett å trekke klare skillelinjer. Personer som har innvandret til Norge omfatter personer som kom til landet som arbeidsinnvandrere, flyktninger, asylsøkere og gjennom familiegjennforening, men det er likevel uenigheter i hvem som omfattes av begrepet «innvandrere» og hvor lenge denne merkelappen henger ved en (Brochmann, 2006, s. 71).

Jeg er klar over at jeg ved en slik kategorisering risikerer å bli forstått som at jeg oppfatter etnisitet som den viktigste identitetsfaktoren for mennesker, særlig der hvor jeg skiller mellom nordmenn og etniske minoriteter. Jeg vil presisere at etniske minoriteter ikke utgjør noen homogen gruppe hva gjelder etnisitet, religiøsitet, språk eller hudfarge. Det er imidlertid min intensjon å synliggjøre at kategorien etnisk minoritet skiller seg fra majoritetsbefolkningen, som jeg omtaler som nordmenn. Dette fordi de kan sies å inneha en sosial posisjon som gjør dem mindre privilegerte enn majoritetsbefolkningen (Skytte, 2008, s. 15).

Med flyktning menes en person som «(...) befinner seg utenfor det land han er borger av på grunn av velbegrunnet frykt for å bli forfulgt på grunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk oppfatning eller tilhørighet til en spesiell sosial gruppe» (Leerand & Bahu, 2018). Dette omfatter dermed også personer som flykter hjemlandet grunnet seksuell orientering eller kjønnsuttrykk, idet de kan sies å ha en tilhørighet til en «spesiell sosial gruppe» og kan ha en «velbegrunnet frykt for å bli forfulgt» på grunn av dette. Det må også nevnes at begrepet «flyktning» omfavner en juridisk status i Norge som medfører rettigheter og plikter, eksempelvis introduksjonsprogram, en rettighet asylsøkere ikke har (Introduksjonsloven, 2003, § 2). Asylsøkere er personer som søker om å få beskyttelse og asyl, og derigjennom status som flyktning.

Det kan argumenteres for at begrepet «etniske minoritet» fungerer bedre som en samlebetegnelse og er mindre stigmatiserende enn begrepene «asylsøker» og «flyktning» fordi sistnevnte begreper refererer til en midlertidig status. Samtidig skaper begrepet «etniske minoritet» en gruppedimensjon mange ikke ønsker, selv om det på samme tid kan fungere godt som en samlebetegnelse. Valg av begreper er imidlertid ikke verdinøytralt, og skaper ofte et skille mellom «oss» og «dem» (Brochmann, 2006, s. 72).

I denne oppgaven er det begrepene «skeiv», «etnisk minoritet» og «flyktning» som benyttes mest. Begreper som «homofil» og «asylsøker» benyttes i noen få tilfeller for å beskrive informantenes seksuelle orientering og deres bakgrunn for immigrasjon til Norge.

1.6 Oppgavens oppbygging

Til nå har jeg gitt en kort introduksjon av Skeiva og regnbuekafé, presentert studiens forskningsspørsmål og tidligere forskning på feltet. Dette bringer meg videre til kapittel 2, hvor jeg vil presentere det teoretiske rammeverket denne studien bygger på. I dette kapitlet gjør jeg rede for de mest sentrale teoretiske perspektivene som benyttes i studien. Deretter presenterer jeg det metodiske opplegget for denne studien i kapittel 3. Her gjør jeg rede for bakgrunn av valg av metode, fremgangsmåte ved analyse av data og forskningsetiske aspekter.

I kapittel 4, 5 og 6 presenterer jeg funnene mine. Disse tre kapitlene har samme oppbygning. Jeg har valgt å presentere og diskutere funnene mine parallelt i forhold til det teoretiske rammeverket i denne studien. Jeg drøfter funnene mine ytterligere i det siste underkapitlet i hvert kapittel med utgangspunkt i noen utvalgte og sentrale temaer i det aktuelle kapitlet. Her tar jeg for meg andre teoretiske perspektiver som kan belyse temaene ytterligere. Denne formen for presentasjon er et bevisst valg som bygger på anerkjennelsen av at flere av temaene er gjennomgående i hvert kapittel. Det har derfor vært hensiktsmessig å fremheve og drøfte noen av disse ytterligere i et eget underkapittel, særlig fordi en slik drøfting bidrar til å tydeliggjøre hvordan eksklusjon og inklusjon gjør seg gjeldende og hvilke konsekvenser det medfører.

Kapittel 4 omhandler organisasjonens start. Her tar jeg for meg tre underliggende årsaker til opprettelsen av en organisasjon for skeive etniske minoriteter. Sentrale tema her vil være stigma og påfølgende eksklusjon ved introduksjonsprogrammet, behovet for representasjon og presentasjon i møte med flyktningene ved introduksjonsprogrammet, og opplevelsen av ensomhet og et ønske om et nettverk.

Kapittel 5 beskriver organisasjonens utvikling. Dette kapitlet tar for seg det gryende mobiliseringsarbeidet ved organisasjonens start, og peker samtidig på utfordringer som oppstod underveis og som kom til å prege organisasjonsdeltakelse og deltakelse på regnbuekafé videre.

I kapittel 6 skildrer jeg organisasjonens rolle i deltakernes liv. Tema som sted, fellesskap og sosial kapital er sentralt her. Dette kapitlet skildrer hvordan organisasjonen tjener viktige funksjoner i deltakernes liv. Dette er knyttet til å gi hjelp og støtte og sørge for sosialt liv og brudd mot ensomhet gjennom å tilby regnbuekafé som en møteplass hvor en kan være seg selv og minnes det kjente.

Til slutt samler jeg trådene i en avslutning i kapittel 7. Her peker jeg også på momenter min studie ikke tok for seg og som det vil være av interesse å studere videre.

Kapittel 2: Teoretisk rammeverk

I dette kapitlet gjør jeg rede for det teoretiske rammeverket som denne studien bygger på. Å studere dikotomien eksklusjon og inklusjon innad i en organisasjon, fordrer teoretiske perspektiver som kan gi en dypere forståelse av hvordan disse mekanismene kommer til syne og hvordan de oppleves for den enkelte deltaker. Det teoretiske rammeverket er benyttet for å forstå og forklare de sosiale fenomenene jeg har studert.

Valg av teori bunner i et samfunnsarbeidsperspektiv, hvor blant annet begreper som sosial kapital, sosial deltakelse, mobilisering, undertrykkelse og empowerment er sentrale. Det første underkapitlet tar for seg disse begrepene. Jeg anser disse begrepene som så nært tilknyttet hverandre at jeg ser det som hensiktsmessig å gjøre rede for dem samlet, og viser samtidig hvordan de må forstås i sammenheng.

Deretter følger et underkapittel om sosial kapital i nettverk, hvorpå jeg presenterer Putnam og Bourdieu sine perspektiver på sosial kapital. Portes' kritikk av begrepet vil også bli gjort rede for her. Videre gjør jeg rede for Goffmans' stigma-begrep, og hans teori om menneskelig samhandling.

2.1 Mobilisering, sosial deltakelse, undertrykkelse og empowerment

Mobilisering er et begrep som refererer til arbeidet med å overbevise og organisere mennesker til å støtte en sak, et prosjekt eller et tiltak for å skape endring. Gjennom mobilisering søker en å gi mennesker den nødvendige kunnskapen som trengs for å kunne delta i endringsskapende arbeid (Nwabueze, 2005, s. 1-2). Med andre ord innebærer mobilisering å gi mennesker kunnskap til å kunne samles om å arbeide for å skape endring. Mobilisering kan skje på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå (Dominelli, 2002, s. 176), noe homobevegelsen og markeringen av Pride internasjonalt er et eksempel på.

Sosial deltakelse

Sosial deltakelse er et begrep som er nært tilknyttet mobilisering nettopp fordi endring ikke oppnås uten at mennesker deltar i endringsskapende arbeid. «Sosial deltakelse er en forutsetning for fellesskapsbygging, innflytelse og endring» (Henriksbø & Sudmann, 2011, s. 51). Samtidig avhenger sosial deltakelse av strukturelle og individuelle betingelser, samt av en sosial orientering og en opplevelse av tilhørighet og anerkjennelse (Henriksbø & Sudmann, 2011, s. 52-53). Det er gjennom å studere

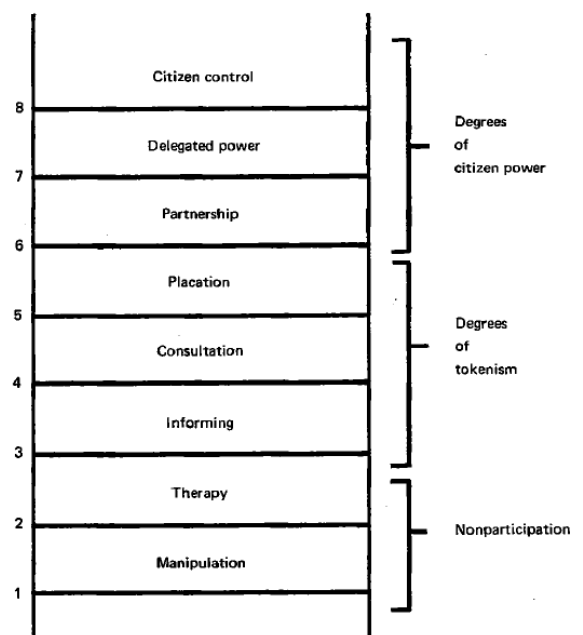
betingelser og vilkår for deltakelse at man kan styrke grupper og enkeltindivider sine muligheter til å delta.

Det er særlig strukturelle og individuelle vilkår for deltakelse som løftes frem i litteraturen på temaet. Arnstein (1969, s. 216) peker på at deltakelse handler om en redistribusjon av makt. Ifølge Arnstein (1969, s. 216) er de mindre privilegerte, de såkalte «have-nots», ekskludert fra økonomiske og politiske prosesser, og gjennom en redistribusjon av makt vil disse bli inkludert i fremtiden. Det er altså strukturelle vilkår som fremtrer som barrierer for menneskers deltakelse.

Arnstein (1969) er særlig kjent for sin *Ladder of Participation*, deltakelsesstigen, hvor hun skisserer åtte trinn som skildrer ulike måter mennesker tillates å delta på. I bunnen av stigen finner man manipulasjon og terapi, det Arnstein (1969, s. 217) omtaler som ikke-deltakelse. Mens manipulasjon sikter til borgeres tilstedeværelse i rådgivende utvalg eller komiteer, refererer terapi til gruppeterapi. Arnstein (1969, s. 218) er kritisk til disse formene for organisering fordi det er dem med makt som underviser og overtaler folket, ikke omvendt.

De neste tre trinnene i stigen følger ulike former for tokenism som beskriver hvordan mennesker får delta gjennom å ytre sine synspunkter i en sak, men hvor de ikke har noen reell innflytelse over hvorvidt deres synspunkter vil endre status quo (Arnstein, 1969, s. 217). Det kan skje gjennom informasjonsgiving, deltakelse i en spørreundersøkelse eller på et folkemøte, gjennom å svare på en offentlig høring, eller gjennom å være en representant for en gruppe i et utvalg eller et råd og delta i arbeidet i disse organene (Arnstein, 1969, s. 219-221).

Øverst på stigen finner man det Arnstein (1969, s. 217) omtaler som ulike grader av borgerkontroll. Partnerskap refererer til en redistribusjon av makt, og delegert makt innebærer at borgerne gis fullstendig beslutningsmakt i utarbeidelsen av en plan eller et tiltak (Arnstein, 1969, s. 221-222). Borgerkontroll omhandler borgernes krav om makt til å kunne garantere at de kan styre et tiltak eller en

Figur 1: Eight Rungs on a Ladder of Participation, Arnstein

institusjon, samt lovnaden om å kunne forhandle om forhold som utenforstående vil kunne ønske å endre (Arnstein, 1969, s. 223).

Deltakelse handler i stor grad om forhandling og makt, hvor grensene for handling skapes og gjenskapes kontinuerlig (Cornwall, 2008, s. 276). Cornwall (2008, s. 275) peker på at en slik typologi som Arnsteins (1969) deltakelsesstige er nyttig fordi den skildrer mellom grader av deltakelse og ulike typer av deltakelse, men at spørsmålet om hvem som deltar, hvem som ekskluderes fra å delta og hvem som velger å ikke delta, ikke fanges opp av en slik typologi. Cornwall (2008, s. 278) fremhever at mennesker må gis mulighet til å uttale seg uten å være redd for represalier eller for å ikke bli lyttet til. Dialogen er sentral.

Å skape et rom for dialog er viktig for menneskers mulighet til å delta, men er ikke i seg selv tilstrekkelig for å sikre deltakelse (Cornwall, 2008, s. 275). Det er store forskjeller mellom rom for dialog der mennesker er blitt invitert inn til å delta, og til dem hvor mennesker selv har skapt dette rommet. Sistnevnte er særlig preget av mindre forskjeller mellom mennesker hva gjelder makt og status og hvor disse gjerne har noe til felles. Uavhengig av om mennesker inviteres til å delta på et folkemøte, eller blir med i en sosial bevegelse, avhenger deltakelse av; «(...) how people take up and make use of what is on offer, as well as on supportive processes that can help build capacity, nurture voice and enable people to empower themselves (Cornwall, 2008, s. 275).

Undertrykkelse

Freire (1999, s. 13) mente at en første forutsetning for å kunne delta var at man ikke var passivisert, utrygg eller undertrykt. Undertrykkelse involverer en inndeling av mennesker i dominante eller underordnede grupper, hvor de underordnede ekskluderes fra ressurser som er tilgjengelig for dem i den dominante gruppen (Dominelli, 2002, s. 8). «Have-nots», som Arnstein (1969) refererer til, er nettopp mennesker som ekskluderes fra viktige ressurser, og disse kan forstås som undertrykte. Ifølge Freire (1999, s. 25) vil de som befinner seg i en underpriviligert og undertrykt tilværelse, kjempe imot dem som har påført dem dette og frigjøre både seg selv og sine undertrykkere. Imidlertid krever dette at en blir klar over undertrykkelsens årsaker (Freire, 1999, s. 28).

Freire er kjent for sin «(...) 'education for critical consciousness'» (Caroll & Minkler, 2000, s. 23) hvor de undertrykte kommer sammen for å identifisere og drøfte årsaker til

sin posisjon, og derigjennom handle for å endre denne. Freire (1999, s. 54-57) er kritisk til en pedagogikk etter den av bank-læreren, hvor kunnskap blir ansett som en gave gitt av forståelsegipære til dem de anser for uvitende, og hvor elevene blir passive mottakere av informasjon. Dette fordi han mener at en slik form for undervisning bidrar til å opprettholde de undertryktes posisjon som nettopp undertrykte. I stedet tar han til orde for en problemrettet undervisning som bryter med bank-lærerens ovenfra-og-ned undervisning. Den problemrettede undervisningen anser dialogen som helt nødvendig for å skape kritisk tenking og stimulere til refleksjon og handling for å forandre virkeligheten (Freire, 1999, s. 63-66).

Å bryte ut av ens posisjon som undertrykt, innebærer en bevisstgjøringsprosess hvor en gjennom dialog blir bevisst maktstrukturene som former ens liv. Freire (2014, s. 95) omtaler denne prosessen som «conscientização», å oppnå kritisk bevissthet, og denne prosessen skjer gjennom dialog. Med andre ord består Freires pedagogikk av dialog av og sammen med de undertrykte om hvordan politikk og makt former hverdagslivet, hvorpå dialogen fører til en kritisk bevissthet som danner fundamentet for kollektiv handling (Ledwith, 2016, s. 22). Fordi Freire så tydelig vektla bevisstgjøring gjennom dialog som grunnlaget for å kunne handle og bryte ut av undertrykkelse og avmakt, har han vært en viktig kilde til en motmaktstilnærming innen empowerment (Askheim, 2012, s. 21-23).

Empowerment

Askheim (2012, s. 11-12) skriver at empowerment er et begrep som knyttes til både individer og grupper som befinner seg i, eller som har befunnet seg i, en avmaktssituasjon, og hvordan de kan komme ut av denne. Dette kommer til syne ved bruken av ordet power, som kan oversettes til styrke, kraft og makt. Empowerment innebærer å styrke de avmektige og gi dem økt selvtillit, bedre selvbilde, økte kunnskaper og ferdigheter. Det er gjennom en slik styrking at de har mulighet til å mobilisere og bryte ut av avmakt og få mer makt, styring og kontroll over eget liv (Askheim, 2012, s. 11-12).

Ifølge Askheim (2012, s. 13) er empowerment som begrep i ferd med å distansere seg fra dets opprinnelige samfunnskritiske grunnlag. Han skisserer dette med å vise til to ulike tilnærminger til begrepet; empowerment forstått som etablering av motmakt og individorienterte tilnærminger til empowerment (Askheim, 2012, s. 16).

Tilnærmingen til empowerment som etablering av motmakt retter sitt fokus mot sammenhengen mellom enkeltmenneskers og gruppers livssituasjon og de samfunnsmessige og strukturelle forholdene (Askheim, 2012, s. 21). Menneskers posisjon i samfunnsstrukturen anses som menneskeskapte, og hvor grad av makt eller avmakt er bestemt av ens posisjon. Fordi posisjonene i samfunnsstrukturen er skapt av mennesker, så er det mulig å endre dem. Det sentrale poenget innenfor denne tilnærmingen til empowerment er å skape bevissthet hos den enkelte om sammenhengen mellom egen livssituasjon og ytre samfunnsmessige forhold, samt å synliggjøre at andre i lignende situasjoner også opplever avmaktsproblemer. Dette kan forstås som en bevisstgjøring som skaper grobunn for handling (Askheim, 2012, s. 21).

Det finnes flere individorienterte tilnærminger til empowerment, men felles for dem alle er at fokuset er på styrke den enkelte og utvikle dets iboende kraft og ressurser. Det er gjennom mobilisering av indre styrke og egne ressurser vi kan nå våre mål, og på denne måten er empowerment rettet mot individet, uten at prosessen sees i lys av en samfunnsmessig kontekst (Askheim, 2012, s. 35). Dette i kontrast til empowerment som etablering av motmakt.

Starrin (2007, s. 62) skriver at begreper som emosjonell energi og skam og stolthet er viktige for prosessene som hemmer og fremmer empowerment. Emosjonell energi er et begrep som refererer til følelsene som oppstår når man deltar i sammenhenger og opplever at man kommer til sin rett. I slike tilfeller fylles man med emosjonell energi som kommer til syne ved økt entusiasme, selvtillit, solidaritet og handlekraft. På samme tid kan sammenhengene man deltar i også tømme en for emosjonell energi, hvor vi blir kraftløse, motløse og har vanskelig for å opparbeide solidaritet med andre (Starrin, 2007, s. 62).

Det er en sterk sammenheng mellom følelser og makt, og Starrin (2007, s. 62) eksemplifiserer dette med emosjonene skam og stolthet. Mens skam gir lav grad av emosjonell energi, gir stolthet høy grad av emosjonell energi (Starrin, 2007, s. 62). Følelsene av skam eller stolthet tjener en viktig funksjon når det kommer til å vise tilstanden i de sosiale båndene mellom mennesker (Askheim, 2012, s. 18). Mens skam er et tegn på usikre og truede sosiale bånd mellom mennesker, er stolthet et tegn på trygge og sikre bånd (Starrin, 2007, s. 62).

Skam og stolthet retter seg mot menneskets selv, hvor skammen reduserer selvtilliten, minsker viljen til å handle og til å ta egne initiativ, og hvor stoltheten gjør det motsatte, nemlig å øke handlekraften og viljen til å ta egne initiativ (Starrin, 2007, s. 63). Slik kan vi forstå empowerment som prosessen med å snu skamfølelsen til stolthet over å være den man er (Askheim, 2012, s. 18).

De fire begrepene mobilisering, sosial deltakelse, undertrykkelse og empowerment er nært tilknyttet hverandre. Mobilisering fordrer dialog og sosial deltakelse, sentrale aspekter for å bryte ut av ens posisjon som undertrykt. På samme tid fordrer deltakelse at en ikke er undertrykt. Undertrykte kan forstås som personer som finner seg i en avmaktsposisjon, med lav emosjonell energi og påfølgende lav selvfølelse. Det er gjennom å endre det emosjonelle nivået at vilje til handling for endring muliggjøres. Dialogen er her sentral for å skape kritisk bevissthet som gjør en i stand til å handle for å skape endring (Ledwith, 2011, s. 98).

2.2 Nettverk og sosial kapital

Sosial kapital er et analytisk verktøy for å studere og forstå styrken i sosiale nettverk, og hvordan disse nettverkene kan bidra til samhold innad i små grupper og engasjement og medborgerskap. Den amerikanske statsviteren Robert D. Putnam definerer sosial kapital som sosiale nettverk som bygger gjensidighet og tillit mellom dem som inngår i dem, og som kan bidra til økt samfunnsengasjement og effektivitet (Putnam, 2006, s. 18-22).

Mens fysisk kapital omhandler eiendeler og ting, og humankapital omhandler enkeltindividers egenskaper og utdanning, er sosial kapital båndene mellom individer. Det handler om de sosiale nettverkene og de normer for gjensidighet og pålitelighet som springer ut av dem (Putnam, 2006, s. 18).

Sosial kapital har både et individuelt og et kollektivt aspekt. Å bygge nettverk kan gi oss økonomiske fordeler idet nettverket kan være en inngangsport til arbeid. På samme tid er sosial kapital et kollektivt gode som kan påvirke samfunnet i sin helhet idet det kan skape samfunnsengasjement og ansvarlig handling. Sosial kapital kan forstås som en uttalt, eller uttalt, norm om gjensidighet som sier; «Jeg hjelper deg uten å forvente å få noe igjen for det, men jeg er trygg på at noen hjelper meg om jeg skulle ha behov for hjelp siden» (Putnam, 2006, s. 18-21).

Sosial kapital kan finnes i formelle og uformelle nettverk, slik som ved deltakelse i en organisasjon eller ved deltakelse i et nettverk av studievenner (Putnam, 2006, s. 22). Sosial kapital tar med andre ord ulike former. Putnam (2006, s. 22) hevder at den viktigste distinksjonen mellom de ulike formene for sosial kapital er mellom den brobyggende (bridging) og sammenbindende (bonding) sosiale kapitalen. Med dette refererer Putnam til hvorvidt nettverkene en inngår i er utadrettede og favner om mennesker på tvers av sosiale skillelinjer, eller innadrettede og homogene.

Brobyggende sosial kapital finnes i nettverk bestående av mennesker med ulik bakgrunn, og slike nettverk gir en større mulighet for å knytte eksterne kontakter utover eget nettverk, og er nyttig i informasjonsspredning (Putnam, 2006, s. 22-23). Ifølge Putnam (2006, s. 22) danner sammenbindende sosial kapital et grunnlag for gjensidighet, mobiliserer til solidaritet mellom medlemmene og tilbyr sosial støtte og hjelp. Ett eksempel på slike sammenbindende nettverk kan være minoritetsetniske grupperinger.

Brobyggende og sammenbindende sosial kapital er ikke «enten-eller» kategorier som sosiale nettverk kan deles inn i, men heller dimensjoner som kan benyttes for å måle ulike former for sosial kapital (Putnam, 2006, s. 23). Et sosialt nettverk kan inneholde dimensjoner av brobyggende og sammenbindende sosial kapital, og slik jeg forstår Putnam (2006), må man studere nyansene i ethvert nettverk i forsøkene på å beskrive betydningen nettverket har for individets samlede sosiale kapital.

Mens Putnam (2006) hevder at sosial kapital springer ut av nettverk fundert på gjensidighet og tillit, fremhever Bourdieu (2002, s. 286) at sosial kapital er summen av aktuelle eller potensielle ressurser som er tilknyttet et nettverk eller et medlemskap i en gruppe, hvorpå nettverket eller gruppen tilbyr enkeltindividet kollektivets kapital. Bourdieu (2002) fremhever hvordan én form for kapital kan konverteres til en annen. Et eksempel på dette er hvordan vennsksrelasjoner og familierelasjoner kan åpne dører til arbeidsmarkedet. På denne måten vil individet kunne konvertere noe av sin sosiale kapital til økonomisk kapital i form av inntekt.

Ifølge Bourdieu (2002, s. 286) vil individets samlede sosiale kapital avhenge av størrelsen på det sosiale nettverket det inngår i, samt hvor mye økonomisk, kulturell og symbolsk kapital individene i nettverket besitter. Slik er økonomisk, kulturell og symbolsk kapital nært knyttet sosial kapital, idet de kan akkumuleres og konverteres til andre kapitalformer. Dette kan knyttes til begrepet «sosial mobilitet» som beskriver et individs mulighet til å bevege seg fra én sosial posisjon til en annen (Hansen & Wiborg, 2010).

Samtidig er det ikke slik at alle nettverk åpner opp for viktige ressurser og sosial mobilitet. Granovetter (1973) peker på at styrken i båndene mellom individer genererer ulike typer ressurser. Dette eksemplifiserer han med forskjellene mellom sterke og svake bånd. Sterke bånd består av en kombinasjon av tid, emosjonell intensitet, intimitet og gjensidig tillit, og gjensidighet hva gjelder å bistå med hjelp (Granovetter, 1973, s. 1361). Mens sterke bånd ofte knytter individer fra særskilte grupper sammen, tenderer svake bånd å knytte individer fra forskjellige grupper sammen (Granovetter, 1973, s. 1376). Svake bånd mellom individer vil åpne opp for informasjon og ressurser ikke ellers tilgjengelig i individets sosiale sirkel (Ryan, 2011, s. 711).

Selv om Granovetter (1973) ikke benytter seg av begrepet sosial kapital, er hans fremstilling av svake og sterke bånd nyttig. Særlig fordi svake bånd kan gi individet ressurser det ikke ville fått i nettverk med sterke bånd. Svake bånd åpner dører for sosial mobilitet og samhold idet slike bånd ofte er en inngangsdør til arbeid. Når individet forlater én arbeidsplass til fordel for en annen, beveger individet seg fra ett nettverk til et annet og danner samtidig en forbindelse mellom disse. En slik type forbindelse er ofte den samme som muliggjorde individets egen bevegelse (Granovetter, 1973, s. 1373).

Portes (1998, s. 15) argumenterer for at sosial kapital ikke må anses som et utelukkende gode, og stiller seg kritisk til at forskningslitteraturen på emnet så sterkt vektlegger dets positive konsekvenser. Portes (1998, s. 3) forneker ikke at involvering og deltakelse i grupper kan medføre positive ringvirkninger for et individ og dets lokalsamfunn, men er kritisk til at begrepet er blitt det han omtaler som: «(...) a cure-all for the maladies affecting society at home and abroad». Ifølge Portes (1998, s. 15) er det sentralt å fremheve hvordan sosial kapital også kan ha uønskede konsekvenser. Portes (1998, s. 15) viser til fire negative konsekvenser av sosial kapital; eksklusjon av utenforstående, overdrevne krav til gruppe-medlemmer, restriksjoner i individets frihet og gruppesolidaritet basert på opposisjon mot samfunnets normer.

Sterke bånd mellom individer gir dem fordeler og ressurser, men det er også disse sterke båndene som vanskeliggjør innpass for utenforstående. Samtidig vil lukkede grupper eller lokalsamfunn med sterke bånd kunne medføre krav til gruppe-medlemmene, eksempelvis krav om å låne bort penger eller sørge for arbeid til gruppens medlemmer. Deltakelse i en gruppe eller et lokalsamfunn krever samtidig konformitet. Der hvor alle kjenner alle, kan den sosiale kontrollen være så sterk at den fungerer som en restriksjon i individets frihet. I noen situasjoner er også solidaritet i en gruppe bygget på en felles opplevelse av motgang og opposisjon mot samfunnet. I slike tilfeller vil enkeltindividers suksesshistorier underbygge gruppens samhold fordi slike suksesshistorier er blitt å regne som umuligheter. For å beholde samholdet i gruppen, blir gruppens normer sentrale for å sørge for å holde gruppens medlemmer «på plass» (Portes, 1998, s. 15-17).

Portes (1998, s. 21-22) foreslår en tilnærming til sosial kapital som et mangfold av prosesser som må studeres i dets kompleksitet, hvor både dets verdi og skyggesider studeres. Slik kan sosial kapital forstås som noe som kan være både inkluderende og ekskluderende.

2.3 Stigma og sosial samhandling

Begrepet stigma kommer fra det antikke Hellas. Begrepet refererte til kroppslige tegn som var skapt for å vise bærerens dårlige moral. Disse tegnene ble skåret inn i kroppen, eller brent på kroppen, og viste for alle at bæreren var en slave, en forræder eller kriminell, en person som måtte unngås. I dag brukes begrepet i videre forstand, snarere om vanære enn om kroppslige tegn (Goffman, 2009, s. 43).

Den kanadiske samfunnsforskeren Erving Goffman er kjent for sin teori om stigma og sosial identitet. Goffman (2009, s. 43-44) hevder at samfunnet gjør kategoriseringer av mennesker mulig gjennom å tilby ulike kategorier som beslutter hvilke menneskelige egenskaper som skal anses som naturlige for dem som tilhører den gitte kategorien. På denne måten vil vi allerede ved første møte, på basis av personen vi står overfor sitt utseende, kunne forutse hvilken kategori vedkommende tilhører og hans egenskaper, altså hans sosiale identitet. Jeg forstår denne klassifiseringen som vår evne til å se distinksjoner og foreta inndelinger, og at vi gjennom dette tilskriver mennesker merkelapper.

Når vi står overfor et menneske, vil det første inntrykket vi får danne normative forventninger knyttet til hvordan personen bør opptre. Dersom personen viser seg å besitte en mindre ønskelig egenskap, reduseres vedkommende fra å være et alminnelig menneske til et som anses som avvikende. En slik stempeling innebærer et stigma, og det oppstår et misforhold mellom den tilsynelatende identiteten, våre fordommer og kategorisering, og den faktiske sosiale identiteten til vedkommende, slik vedkommende opplever seg selv (Goffman, 2009, s. 44).

Mens den tilsynelatende identiteten handler om hvordan individet presenterer seg selv og hvordan menneskene rundt reagerer på individets selvrepresentasjon, er den faktiske identiteten knyttet til egenskaper individet besitter. Begrepet stigma, slik Goffman (2009, s. 45) benytter det, må derfor sees som et relasjonelt begrep hvor relasjonen er å finne mellom en egenskap og en stereotyp klassifisering av mennesker. Det beskriver hvordan mennesker reduserer andre mennesker på bakgrunn av én eller flere diskrediterende egenskaper. Stigma er med andre ord en sosial prosess som kan resultere i ekskludering og avvising fra fellesskapet. Å stigmatisere og derigjennom devaluere et menneske er ikke nødvendigvis en bevisst handling, men medfører like fullt ulike former for diskriminering, om enn utilsiktet, som begrenser den stigmatisertes muligheter til livsutfoldelse (Goffman, 2009, s. 44-47).

Goffman (2009, s. 46) skisserer tre ulike former for stigma:

1. Synlige, kroppslige stigma som fysiske misdannelser.
2. Karaktermessige feil hvor stigmaet viser seg gjennom eksempelvis viljesvakhet, unaturlige lidenskaper og uærlighet, hvor man stigmatiserer personen på bakgrunn av

kjennskap til deres fortid som kan bære preg av psykisk sykdom, homoseksualitet, alkoholisme, kriminalitet o.l.

3. Tribale (slektsbetingede) stigma som rase, nasjonstilhørighet og religion. Slike stigma overføres fra slekt til slekt og kan merke alle medlemmer av en familie i samme grad.

Uavhengig av hvilket stigma den enkelte person bærer, medfører stigmaet at individet besitter en egenskap som tiltrekker andres oppmerksomhet og som medfører at man vender seg bort fra personen og ser bort fra dets andre egenskaper. Individet bryter med våre forventninger, noe som gjør vedkommende uønsket. Den stigmatisertes motsats er de som ikke avviker fra forventningene, nemlig de *normale* (Goffman, 2009, s. 46).

Den som utsettes for stigmatisering vil gjerne oppleve å være ekskludert fra flere fellesskap og ikke ha de samme mulighetene for anerkjennelse, respekt og livsutfoldelse som skjenkes de *normale*. Dermed vil den stigmatiserte kunne komme til å søke ut ulike løsninger for å unngå isolasjon og utenforskap. Goffman (2009, s. 61) peker på at en slik løsning kan være å knytte fellesskap med likesinnede, personer som er bærere av samme stigma som en selv. De likesinnede kan være noen å søke tilflukt i og de kan gi den stigmatiserte et trygt og avslappet miljø preget av aksept for den man er. Gjennom å knytte relasjoner til personer som bærer samme stigma som en selv, vil erfaringsutveksling og moralsk støtte kunne være til hjelp i å leve med sitt stigma (Goffman, 2009, s. 61).

Stigmatiserte kan også søke støtte hos dem Goffman (2009, s. 69) omtaler som *de kloke*. De kloke tilhører gruppen *normale*, men de er sympatisk innstilt overfor de stigmatiserte og er derfor akseptert av dem. I møte med de kloke trenger ikke de stigmatiserte å føle skam eller moderere egen atferd fordi de vet at de kloke likevel anser dem som alminnelige mennesker (Goffman, 2009, s. 69-70). De kloke kan være mennesker som arbeider med stigmatiserte mennesker, eksempelvis innen flyktningefeltet, eller mennesker som er beslektet eller nært tilknyttet en person som er stigmatisert, eksempelvis har et familiemedlem som identifiserer seg som skeiv (Goffman, 2009, s. 71).

Noen stigma er lettere å skjule enn andre. Når en persons stigma ikke er umiddelbart iøynefallende, slik som det tribale stigmaet ofte er, er vedkommende det Goffman (2009, s. 83) omtaler som *potensielt diskreditert*. Det innebærer at det er mulig for

bæreren av stigmaet å styre informasjonen om sitt stigma og derigjennom forsøke å unngå at de normale får kjennskap til det og bli stemplet som diskreditert.

Dersom stigmaet ikke oppdages og dersom den stigmatiserte ikke forteller om sitt stigma, kan man forstå det som det Goffman (2009, s. 113) omtaler som å *passere*. Likevel er arbeidet med å skjule sitt stigma ikke uten risiko. Selv om den stigmatiserte klarer å skjule sitt stigma overfor omgivelsene, er den stigmatiserte fortsatt svært klar over sitt stigma, og lever i frykt for å bli avslørt (Goffman, 2009, s. 136). For å kunne passere som normal, må bæreren av stigmaet være seg bevisst sin opptreden i sosiale sammenhenger og hva slags informasjon vedkommende gir om seg selv. Dette kan sees i lys av det Goffman omtaler som rollespill.

Sosial samhandling og rollespill

Når mennesker kommer sammen, forsøker de å skaffe seg opplysninger om hverandre. Opplysninger som sosioøkonomisk status, pålitelighet og kompetanse gjør det mulig å vite hva en forventer av andre og hva andre forventer av en (Goffman, 1992, s. 11). Ifølge Goffman (1992, s. 11-12) vil en person i møte med andre handle på en slik måte at han bevisst eller ubevisst gir uttrykk av seg selv, mens de andre på en eller annen måte vil få et inntrykk av ham. Gjennom å uttrykke seg, kommer to forskjellige former for tegn til syne; de uttrykkene vedkommende *gir* og de han *avgir*.

Mens det første innebærer kommunikasjon i tradisjonell forstand, så som verbale og nonverbale symboler vedkommende åpent benytter seg av, er den andre formen for tegn en rekke handlinger som av andre kan anses som karakteristiske for personen fordi man antar at handlingen ble utført uten at det var vedkommende sin intensjon å formidle denne opplysningen (Goffman, 1992, s. 12). Et klassisk eksempel på uttrykk vi gir og uttrykk vi avgir, er menneskers verbale og non-verbale kommunikasjon, hvor disse kan være motsigende i samhandling med andre mennesker. Her vil verbal kommunikasjon forstås som tegn man gir, mens non-verbal kommunikasjon kan forstås som tegn vi avgir. Goffman (1992) er særlig opptatt av sistnevnte.

Goffman (1992, s. 27) bruker begrepet «opptreden» om en persons aktivitet som kommer til uttrykk i løpet av den tid han er sammen med en bestemt gruppe iakttagere, og hvor denne aktiviteten har en viss innflytelse på iakttagerne. Gjennom å benytte sentrale begreper fra teaterets verden, viser Goffman (1992) hvordan menneskelig

samhandling kan knyttes til dramaturgi. For Goffman (1992) kan sosial samhandling sammenlignes med skuespilleres opptreden på en scene. En skuespiller vil forsøke å overbevise sitt publikum i sin rolle, og gjennom bruk av kulisser og rekvisitter tar han sikte på å framstå som troverdig og avgi det inntrykk han ønsker at publikum skal få. Rolle må her forstås som en persons identitet. Gjennom dramatisering forsøker en person å avgi det inntrykket vedkommende ønsker at hans publikum skal ha av ham (Goffman, 1992, s. 34).

På samme tid vil vedkommende dekke over eller underspille det som ikke er forenlig med den idealiserte versjonen av hans identitet (Goffman, 1992, s. 47). Dette innebærer at vedkommende tilpasser sin egen framtoning i møte med andre mennesker og forsøker å fremheve egenskaper ved en selv som en tenker andre vil finne attraktive og prisverdige. Dette gjøres for å få innpass i grupper eller sosiale settinger, eller fordi en ønsker å bli oppfattet på en viss måte. Slik som skuespillere tilpasser sin rolle for å opptre troverdig, vil også mennesker i samhandling med andre tilpasse seg og forsøke å avgi det inntrykk de ønsker at sitt publikum skal ha.

Goffman (1992) benytter seg av begrepsdikotomien «foran kulissene» og «bak kulissene» i sin dramaturgiske metafor for sosial samhandling. Det han omtaler som «fasadeområdet» er scenen hvor opptredenen fremføres (Goffman, 1992, s. 92). Personen som fremfører sin rolle står foran kulissene, og det er her inntrykket man ønsker å gi sitt publikum blir fremhevet. I «bakside-området» eller «bak kulissene» vil inntrykk man forsøker å undertrykke foran kulissene fremtre (Goffman, 1992, s. 96). «Bak kulissene» betegnes som et sted hvor den som opptrer kan slappe av, gi slipp på fasaden og falle ut av rollen (Goffman, 1992, s. 97).

Goffmans (1992) rolleperspektiv kan også forstås i situasjoner hvor mennesker utgir seg for å være noen andre enn de er. Det innebærer at de må gi avkall på eller skjule handlinger som bryter med normene tilknyttet den rollen en forsøker å spille (Goffman, 1992, s. 42). Kjønnnormer kan tjene som eksempel på dette. Kvinner forventes å opptre på en viss måte i kraft av at de er nettopp kvinner. Dette er blitt omtalt som «doing gender», hvor kjønn forstås som sosial tvang til å handle på en måte som omgivelsene forstår som tydelig maskulin eller feminin (West & Zimmerman, 1987).

Å gå inn i rollen som en bestemt person innebærer derfor ikke bare å omfavne og uttrykke spesifikke egenskaper ved en slik person, men også å overholde de normer for

atferd og utseende som andre i omgivelsene knytter til personen (Goffman, 1992, s. 68). Med et dramaturgisk perspektiv slik Goffman (1992) tilbyr, kan inntryksstyring tenkes å være viktig for å kunne «passere» og forhindre å bli diskreditert og stemplet som avviker.

Kapittel 3: Metode

I dette kapitlet gjør jeg rede for utvalget, forskningsmetoder og styrker og svakheter knyttet til disse. Jeg tar for meg forberedelser til datainnsamlingen, kontaktetablering, innhenting av data og analyse av datamaterialet. Videre tar jeg for meg etiske dilemmaer og refleksjoner knyttet til gjennomføringen av prosjektet.

Denne studien omhandler mekanismer for inklusjon og eksklusjon i organisasjonen Skeiva og på dens møteplass, regnbuekafé. I denne oppgaven søker jeg å synliggjøre og beskrive disse slik de kom til syne gjennom deltakende observasjon og i intervjuer. Studien bygger på intervjuer med åtte homofile menn og nærmere 30 timer med deltakende observasjon på regnbuekafé og andre aktiviteter i regi av organisasjonen.

Datainnsamling gjennom bruk av intervjuer og deltakende observasjon kan forstås som metodetriangulering. Triangulering er et begrep som opprinnelig kommer fra navigasjon og landmåling, men som innenfor samfunnsvitenskapen innebærer at man studerer sosiale fenomener ut fra ulike synsvinkler og synspunkter (Grønmo, 2016, s. 67). Metodetriangulering kan innebære at man under et feltarbeid benytter seg av både observasjon og intervju, eller at man tar utgangspunkt i flere settinger (Johannessen, Tuft & Christoffersen, 2010, s. 230). Det er blitt sagt at en kombinasjon av ulike metoder eller datakilder gir et bredere datagrunnlag og derigjennom et sikrere grunnlag for tolkning (Repstad, 2007, s. 29). Imidlertid kan en slik tilnærming medføre det som kan oppleves som en uhåndterlig datamengde, aktørtretthet og vansker med å skape et fullverdig bilde av virkeligheten (Repstad, 2007, s. 29).

For å kunne besvare problemstillingen min, forstod jeg tidlig at jeg måtte forsøke å forstå både deltakernes opplevelse av organisasjonen og regnbuekafé, og samtidig undersøke hva som utspilte seg på regnbuekafé idet organisasjonens medlemmer kom sammen. Dermed bestemte jeg meg for at jeg ville gjennomføre intervjuer med et utvalg personer som deltok på arrangementene i regi av organisasjonen, samt dem som valgte å avstå fra å delta, og selv være til stede som deltakende observatør på disse tilstelningene.

Mekanismer for inklusjon og eksklusjon er ikke nødvendigvis synlige, ei heller uttalte. Jeg anså likevel at en kombinasjon av deltakende observasjon og intervjuer ville gi meg større mulighet til å skildre inklusjon og eksklusjon i organisasjonen og på regnbuekafé. Gjennom en kombinasjon av deltakende observasjon og intervjuer håpet jeg å kunne fange disse mekanismene slik de kom til uttrykk i organisasjonen, på regnbuekafé og blant organisasjonens medlemmer.

Jeg anså at en kvalitativ metodologisk tilnærming ville være den beste fremgangsmåten for å fremskaffe dybdekunnskapen jeg trengte for å kunne besvare problemstillingen min, idet eksklusjon og inklusjon ikke nødvendigvis er et spørsmål om enten/eller, men heller i hvor stor grad man opplever å være inkludert eller ekskludert fra et fellesskap. Med andre ord står opplevelse sentralt, noe som ikke lar seg fange like lett gjennom et kvantitativt metodisk opplegg. Jeg valgte å benytte meg av en kvalitativ metodologisk tilnærming fordi jeg søkte å avdekke og undersøke mønstre i opplevelse og forståelse av inklusjon og eksklusjon, og hvordan dette gjorde seg gjeldende i organisasjonen Skeiva og på dens møteplass, regnbuekafé.

3.1 Vitenskapsteoretisk forankring

Fenomenologi er både en filosofi og et kvalitativt forskningsdesign, og kan forstås som læren om tingene eller begivenhetene slik de umiddelbart oppfattes av våre sanser (Johannessen et al., 2010, s. 82). Et fenomenologisk kvalitativt forskningsdesign innebærer «(...) å utforske og beskrive mennesker og deres erfaringer med, og forståelse av, et fenomen» (Johannessen et al., 2010, s. 82).

Fenomenologiske studier har flere likheter til hermeneutiske studier, som også har et filosofisk grunnlag (Grønmo, 2016, s. 393). Hermeneutikken og fenomenologien vektlegger fortolkning og forståelse av meningen bak handlinger (Grønmo, 2016, s. 392). Når man innen disse perspektivene benytter seg av termen «mening», refererer dette både til menneskelige aktiviteter, resultatet av menneskelige aktiviteter og betingelsene for aktivitetene (Gilje & Grimen, 1993, s. 142). Innen fenomenologien er det sentralt å få innsikt i aktørenes intensjoner eller hensikter med sine handlinger for å kunne fortolke handlingene og deres mening (Grønmo, 2016, s. 392).

Min studie tar sikte på å belyse mekanismer for inklusjon og eksklusjon i organisasjonen Skeiva og på dets møteplass regnbuekafé. Jeg jobber ut fra en forutsetning om at meningsfulle fenomen må fortolkes for å kunne forstås, og dermed har min studie en vitenskapsteoretisk forankring i fenomenologi og hermeneutikk.

Gjennom samhandling med andre mennesker bedriver vi en kontinuerlig fortolkning av meningsfulle fenomener, for uten denne fortolkningen ville ikke samhandling vært mulig (Gilje & Grimen, 1993, s. 142). I hermeneutikken vil fortolkning baseres på forståelsen som utvikles underveis i studien, men også på den forforståelsen forskeren besitter forut studien (Grønmo, 2016, s. 393). En grunntanke innen hermeneutikken er at man som forsker aldri møter verden som et blankt lerret. Hans-Georg Gadamer mente at forforståelsen vi bringer med oss i møtet med sosiale fenomener, er et nødvendig vilkår for forståelse (Gilje & Grimen, 1993, s. 148). Kunnskap og erfaring fra tidligere, utgjør forskerens forforståelse. Som pekt på i kapittel 1.1, har jeg tidligere erfaringer og opplevelser som deltaker på regnbuekafé. Jeg har positive assosiasjoner til organisasjonen Skeiva og særlig til møteplassen regnbuekafé fordi jeg har opplevd det som en inkluderende og imøtekommende arena. Samtidig har jeg også kjent på opplevelsen av å være en «outsider». Dette fordi jeg ikke deler felles språk med deltakerne og derigjennom ikke klarer å følge samtaler og delta i dem.

Min forforståelse er viktig fordi det kan påvirke både innhenting og fortolkning av data. Den kan gjøre meg «blind» for relevante og spennende funn, og det kan farge min fortolkning av data. Som en heterofil norsk kvinne, kan det i møte med informantene oppstå misforståelser. Dette fordi jeg ikke har kjennskap til kulturelle koder og slanguttrykk disse benytter seg av. Det er derfor viktig å være åpen om min manglende innsikt og innta en spørrende og utforskende rolle for å kunne forstå informantenes fortelling. Samtidig gir min posisjon som «outsider» en distanse som er nyttig for å kunne se helheten. Hermeneutikken forfekter at ingen fenomener kan forstås uavhengig av den større helheten de inngår i (Grønmo, 2016, s. 394). I arbeidet med denne studien har jeg langt på vei etterstrebet å se og forstå helheten, og vært kritisk til min egen forforståelse i arbeidet med datainnsamling og dataanalyse.

3.2 Forberedelse til datainnsamlingen og kontaktetablering

I juni 2018 tok jeg kontakt med lederen for organisasjonen med en forespørsel om å få gjennomføre et forskningsprosjekt som omhandlet organisasjonen. Jeg ble henvist til lederen av det aktuelle lokallaget jeg ønsket å studere, og sammen lagde vi en avtale om å treffes for et uformelt møte. Lederen for Skeiva var positiv til prosjektet mitt, men la også til at organisasjonen var i en økonomisk sårbar posisjon og at det var usikkert hvor mye aktivitet det kom til å bli i løpet av høsten og på nyåret. Etter denne samtalen var jeg i tvil om hvorvidt jeg måtte forkaste prosjektideen min, men jeg avtalte likevel med organisasjonens leder at vi skulle holde kontakten utover høsten.

Høsten 2018 tok jeg på nytt kontakt med organisasjonens leder med en ny forespørsel om å få gjennomføre prosjektet mitt. Organisasjonens leder stilte seg positiv til dette og ga meg tillatelse (se vedlegg 1). I etterkant av dette gjennomførte vi enda et uformelt møte hvor jeg ga mer utfyllende informasjon om forskningsprosjektet mitt.

Høsten 2018 deltok jeg på flere arrangementer i regi av organisasjonen. Flere av deltakerne hadde fått nyss i at jeg skulle forske på organisasjonen, og mange var nysgjerrige og spørrende til prosjektet mitt. Jeg fortalte dem om prosjektet mitt, men var tydelig på at jeg avventet godkjenning fra NSD for å kunne starte.

En av deltakerne i organisasjonen meldte seg frivillig til å oversette informasjonsskrivene mine til arabisk da jeg en dag snakket om hvordan jeg skulle formidle forskningsprosjektet mitt til alle deltakerne. Jeg visste at denne deltakeren ofte tok på seg oppdrag som tolk og oversetter, og sa derfor ja til hjelpen med å oversette skrivene. Informasjon om min rolle som deltakende observatør, formålet med studien og tema for intervju ble oversatt til engelsk og arabisk. Dette for å forsikre meg om at deltakerne i organisasjonen fikk korrekt informasjon om studien på et språk de forstod.

I desember 2018 arrangerte Skeiva julebord for sine medlemmer. Jeg startet feltarbeidet mitt denne dagen. Jeg hadde nylig fått godkjenning til å starte på prosjektet mitt av NSD, og jeg hadde fått tilbakemelding om at jeg måtte varsle deltakerne om min tilstedeværelse som forsker i forkant arrangementet. Jeg drøftet beskjenen fra NSD med organisasjonens leder og med min veileder, men fant at dette var umulig å gjennomføre i praksis. Min eneste mulighet til å formidle beskjenen til deltakerne var å poste informasjon om dette på arrangementets Facebook-side. Dette kunne, slik jeg så det, forstyrre feltet jeg skulle forske på. Det kunne medføre at deltakere valgte å ikke møte opp på arrangementet. Samtidig var informasjon over Facebook heller ingen garanti for å nå ut til alle. Organisasjonens leder sa at det var flere deltakere som møtte opp på aktivitetene organisasjonen arrangerte uten at de var oppført som deltakere på arrangementet på Facebook.

Etter drøfting med veileder besluttet jeg at den mest hensiktsmessige måten å informere deltakerne på julebordet om min tilstedeværelse som observatør, var å informere dem med en gang de ankom arrangementet. Jeg tok med meg flere kopier av informasjonsskrivene på norsk, engelsk og arabisk til arrangementet. Jeg forsøkte å gi ut skrivene til deltakerne etter hvert som de ankom lokalet, selv om dette tidvis ble vanskelig fordi det oppstod grupperinger av deltakere og det var vanskelig for meg å bryte inn. Jeg la derfor også ut skrivene på bordene i lokalet.

Etter avtale med organisasjonens leder fikk jeg også introdusere meg selv og prosjektet mitt på julebordet før kveldens festligheter tok til. Organisasjonens leder introduserte meg og fortalte deltakerne at jeg hadde fått hans godkjenning til å gjennomføre prosjektet mitt. Jeg hadde bedt ham om dette fordi jeg tenkte at det ville gjøre det lettere for meg å få innpass. Jeg fikk en mikrofon og introduserte meg selv og prosjektet mitt på engelsk. En av organisasjonens deltakere fungerte som tolk og oversatte budskapet til arabisk. Jeg oppfattet at jeg hadde alle deltakernes oppmerksomhet idet de satt ved bordene og ventet på bandet som siden skulle opptre. Jeg var tydelig på at deltakere som ikke ønsket å være en del av studien min, måtte gi meg beskjed i løpet av kvelden slik at jeg kunne utelate dem.

I løpet av feltarbeidet har jeg imidlertid ikke opplevd at noen deltakere har tatt kontakt med forespørsel om å bli utelatt fra studien, og det har vært få spørsmål om prosjektet mitt og prosessen med oppgaveskriving. Jeg har likevel svart på alle spørsmål jeg har fått underveis på en ryddig og tydelig måte. Ved gjennomføring av intervjuer har alle informanter blitt tildelt et informasjonsskriv, samt fått informasjon om deres rettigheter som deltakere i studien muntlig ved starten av hvert intervju. Alle informantene ble informert om at de ville bli anonymisert i oppgaven.

3.3 Utvalg

Denne studien har to analyseenheter; aktører og handlinger. Aktører kan være individer, så vel som grupperinger av individer, som for eksempel en organisasjon (Grønmo, 2016, s. 93). I denne studien utgjør aktørene organisasjonen Skeiva og dets deltakere.

Handlinger refererer til aktiviteter som utføres av aktørene, og til samhandling mellom flere aktører (Grønmo, 2016, s. 94). Det er aktivitetene og arrangementet regnbuekafé, samt deltakernes samhandling på disse arrangementene, som har utgjort denne analyseenheten i min studie.

Min tilnærming til datainnsamlingen har bygget på strategisk utvalg, hvorpå jeg har vurdert hvilke analyseenheter som ut fra teoretiske og analytiske formål har vært mest relevante (Grønmo, 2016, s. 102-103). Innenfor strategiske utvalg finner man flere metoder for utvelgelse av enheter. I min studie har tre av disse vært særlig sentrale; slumpmessig utvelgelse, utvelgelse ved selvseleksjon og snøballutvelgelse.

Ved gjennomføring av deltakende observasjon var det samhandlingen mellom menneskene som var til stede på aktivitetene og samlingspunktene som utgjorde analyseenheten. Dette innebar det som omtales som slumpmessig utvelgelse fordi man da velger enhetene som tilfeldigvis er til stede på et bestemt sted og under et bestemt tidsrom. En slik strategi for utvelgelse har en klar svakhet; det er ikke tilfeldig hvem som møter opp på bestemte steder til bestemte tider (Grønmo, 2016, s. 114). Jeg tenkte at deltakerne som møtte opp på organisasjonens arrangementer muligens var dem som opplevde å være inkludert og som opplevde egen tilstedeværelse som noe positivt. Aktivitetene ville også medvirke til at noen ikke møtte, noe som i seg selv kunne gi meg nyttig informasjon om hvorvidt dette påvirket deltakelsen eller mulighetene for å delta. Denne observasjonen ga meg mulighet til å forhøre meg med deltakerne om deres fravær ved neste mulige anledning.

Utvelgelse ved selvseleksjon innebærer at ulike aktører gis informasjon om studien, inviteres til delta og at de selv melder seg og er villig til å være med (Grønmo, 2016, s. 116). I min studie er syv informanter valgt gjennom selvseleksjon. Én av informantene oppsøkte meg tidlig i prosessen og uttalte at han veldig gjerne ville være en del av min forskning og sa at han ønsket å bli intervjuet.

Seks informanter tok jeg selv kontakt med under arrangementer og aktiviteter i regi av organisasjonen, og utvelgelsen bærer preg av selvseleksjon så vel som slumpmessig utvelgelse. Det er klart at en tydelig svakhet ved utvelgelse ved selvseleksjon ligger i forskerens manglende innsikt om personens motivasjon for å delta (Grønmo, 2016, s. 117). Informanter som velges ved selvseleksjon kan skape en skjevhet i utvalget fordi de kan være særlig utadvendte, spesielt interesserte eller kan ønske å stå frem med sitt eget budskap (Grønmo, 2016, s. 117).

Informanten som selv oppsøkte meg og ba om å få bli intervjuet, var den første personen jeg intervjuet. Jeg var bevisst svakhetene med denne formen for utvelgelse, men opplevde imidlertid at informanten ga meg nyttig informasjon om andre personer som det kunne være hensiktsmessig å snakke med, samt pekte på interessante momenter å se nærmere på ved gjennomføring av observasjon. Utvelgelse ved selvseleksjon ble derfor en effektiv måte for å skaffe til veie interessant informasjon og tidlig få en oversikt over det jeg studerte (Grønmo, 2016, s. 117).

Jeg anså snøballutvelging som en hensiktsmessig metode for å nå ut til personer som ellers var fraværende på regnbuekafé og organisasjonens andre aktiviteter fordi de muligens kunne føre meg nærmere en forståelse av hvilke årsaker som lå til grunn for å avstå fra å delta. Ved slik utvelging rekrutteres informanter gjennom at forskeren forhører seg med personer om hvorvidt de har kjennskap til mennesker som har kunnskap om temaet som er gjenstand for forskning, og som forskeren bør forsøke å komme i kontakt med (Johannessen et al., 2010, s. 190).

Det viste seg å være noe problematisk å få tak i informanter som ikke deltok på aktivitetene og arrangementene som organisasjonen arrangerte – nettopp fordi de ikke befant seg på disse. Imidlertid fikk jeg god hjelp av informantene mine og organisasjonens leder, hvorpå de formidlet informasjon om prosjektet mitt til potensielle informanter og spurte disse om de kunne stille opp på et intervju. Én av mine informanter kom jeg i kontakt med på denne måten, hvorpå vedkommende samtykket til at jeg fikk telefonnummeret hans for å avtale tid og sted for et intervju.

Valg av snøballutvelging bunnet også i at det var vanskelig for meg å rekruttere skeive etniske minoritetskvinner til prosjektet. Først og fremst fordi kvinner utgjør en klar minoritet av de skeive etniske minoritetene som deltar på regnbuekafé og andre aktiviteter i regi av Skeiva. Noen ganger var det ingen kvinner til stede på regnbuekafé eller på aktivitetene organisasjonen arrangerte.

Jeg har ikke lyktes i å rekruttere kvinner til å delta på intervju, til tross for mine mange forsøk. Det innebærer derfor at jeg mister et viktig perspektiv på Skeiva som organisasjon for skeive minoritetskvinner. Imidlertid er dette likevel representativt for kvinners deltakelse i organisasjonen og på arrangementene. Majoriteten av deltakerne i organisasjonen og på regnbuekafé er menn. Kvinnene i Skeiva og på regnbuekafé har vært en del av mine observasjoner. Ved flere observasjoner har kvinneandelen på regnbuekafé bestått av ca. fem kvinner og over 30 menn, og ofte var det ingen kvinner til stede.

Årsakene til minoritetskvinnenes manglende tilstedeværelse er trolig mange og sammensatte. Informantene mine har pekt på at de tror at det handler om å føle seg utenfor blant alle mennene, om mindre bevegelsesfrihet og strengere kontroll fra egen familie som umuliggjør deltakelse, samt vanskene med å flykte alene til Norge som kvinne. Det er mange teorier, men få svar ettersom at kvinnene ikke har fått fortelle selv.

Det er intervjuene med mine åtte mannlige informanter og feltnotatene fra observasjon som utgjør mitt datamateriale. Av informantene mine er syv fra land i Midtøsten og én av dem fra Sør-Europa. Alle er kommet til Norge i voksen alder. Seks av informantene kom til Norge som kvoteflyktninger. Fem av disse grunnet krig og seksuell orientering, én av dem grunnet minoritetsstatus i hjemlandet og tilknyttet konflikt. Én av informantene mine kom til Norge som asylsøker og én som arbeidsinnvandrer gjennom EØS. Alle identifiserer seg som homofile menn. Informantene mine er i alderen 24-40 år.

Majoriteten av informantene mine har høyere utdanning fra hjemlandet. Én av informantene har en PhD, én av informantene har det som i Norge tilsvarer en seksårig profesjonsutdanning og fire av informantene har en bachelorutdanning. Av åtte informanter er det bare to som ikke har formell utdanning fra hjemlandet. Av disse to har én av dem tatt fagbrev i Norge. Tre av informantene er i arbeid, én av dem er student og fire deltar på introduksjonsprogrammet for kvalifisering til arbeid eller videre utdanning.

At majoriteten av informantene mine kommer fra Midtøsten medfører nødvendigvis at noen nyanser forsvinner. Selv om menn fra Midtøsten utgjør en overveldende majoritet av deltakerne i organisasjonen, anser jeg det likevel som noe problematisk at personer utenfor majoriteten ikke er bedre representert. Imidlertid har jeg bare observert én person fra et Afrikansk land i løpet av min tid i feltet, og bare en håndfull personer fra europeiske land. Mennesker med opprinnelse fra Sør-Amerika, Nord-Amerika, Asia og Oseania har heller ikke blitt observert på regnbuekafé eller andre aktiviteter organisasjonen har arrangert.

3.4 Deltakende observasjon

Deltakende observasjon innebærer at man over en periode følger menneskene man studerer, og at man er en deltaker sammen med dem i de sammenhengene de inngår i (Fangen, 2010, s. 10). Ifølge Fangen (2010, s. 12) er det overordnede formålet med deltakende observasjon å beskrive hva mennesker gjør og sier i sammenhenger som ikke er strukturert av forskeren. Dette er også styrken ved å benytte en slik metode.

Det er flere grunner til at jeg anså deltakende observasjon som en sentral del av min forskning. Først og fremst fordi jeg anså regnbuekafé som en sentral arena for å utforske eksklusjons- og inklusjonsmekanismer. Deltakende observasjon åpner opp for å se de mindre åpenbare sidene ved det man studerer (Fangen, 2010, s. 15). Samtidig visste jeg at språk kunne bli en barriere, og at det derfor ville være mye informasjon jeg ikke ville få gjennom å utelukkende gjennomføre intervjuer.

Deltakende observasjon var også viktig i arbeidet med å opprette tillit. Jeg startet tidlig med å delta på alle aktiviteter og arrangementer Skeiva arrangerte slik at deltakerne skulle gis mulighet til å bli kjent med meg og bli vant til min tilstedeværelse. Jeg håpet at dette på sikt ville hjelpe meg i rekrutteringen av informanter. Jeg fikk også mye hjelp av organisasjonens leder som introduserte meg for deltakere, snakket varmt om meg og prosjektet mitt til andre og som alltid tok imot meg med åpne armer og gode ord. Organisasjonens leder fungerte som det Fangen (2010, s. 67) omtaler som portvakt, hvorpå vedkommende introduserte meg for organisasjonens deltakere.

I forberedelsene til gjennomføringen av feltarbeidet utarbeidet jeg en observasjonsguide. Den var min rettesnor for observasjonene jeg skulle gjennomføre. Den skulle hjelpe meg med å velge fokus for observasjonene, da det er umulig å se og høre alt som foregår til enhver tid (Grønmo, 2016, s. 157).

Som tidligere nevnt var jeg til stede på alle arrangementer og aktiviteter som organisasjonen gjennomførte i perioden 15. desember 2018 til slutten av februar 2019. Dette innebar å delta på julebord, regnbuekafé og andre aktiviteter som dukket opp underveis som for eksempel «spillkvelder» hvor deltakerne samlet seg for å spille biljard og brettspill. Jeg opptrådte som enhver annen deltaker på disse aktivitetene. Jeg meldte meg flere ganger frivillig til å rydde og ta oppvasken sammen med andre frivillige. Jeg tenkte at dette var en måte å få en unik innsikt i samhandlingen mellom deltakerne.

Jeg var så delaktig som mulig i de situasjonene hvor jeg fant dette naturlig. Jeg fant tidlig ut at forsøkene mine på å avstå fra å danse var vanskelig, og derfor danset jeg ved flere anledninger på arrangementene i regi av organisasjonen fordi dette var noe majoriteten av deltakerne gjorde. Ved ett arrangement fikk jeg spørsmål fra en deltaker om hvorvidt jeg var gravid da jeg satt alene ved et bord og observerte de andre deltakerne danse. Ved et annet tilfelle ble jeg dratt opp av stolen jeg satt i og tatt med i dansen.

Jeg ville virkelig ikke danse da jeg var veldig klar over mine manglende ferdigheter innen dans. Dette dilemmaet stod også Prieur (1994) overfor da hun studerte meksikanske transvestitter i Mexico på starten av 90-tallet og måtte danse sammen med dem på diskoteker. Jeg støttet meg imidlertid til Prieur (1994, s. 56) sine vurderinger; «Det viktigste er faktisk å delta, det er underordnet om man hevder seg eller ikke». Det ble derfor til at jeg kastet meg ut i dans, til mye latter fra de andre deltakerne som observerte en hvit, urytmisk norsk kvinne som forsøkte å henge med til tonene fra arabisk musikk. Imidlertid medførte dette til at jeg lettere gled inn. Jeg ble det Prieur (1994, s. 53) omtaler som en «akseptert outsider».

I de tilfellene hvor jeg forsøkte å avstå og trekke meg unna noen av aktivitetene som foregikk, var dette for å skape en analytisk distanse til det som utspilte seg foran meg. Deltakende observasjon handler om å utføre to handlinger på en og samme tid, nemlig å iaktta det som skjer og samtidig samhandle med andre (Fangen, 2010, s. 13). Dette var ikke alltid like lett, og jeg fikk da et behov for å trekke meg litt tilbake, redusere samhandlingen med andre og observere det som skjedde rundt meg og mellom de andre deltakerne.

Ifølge Fangen (2010, s. 13) kan man forstå deltakende observasjon som nivåer på en skala; hvor en går fra utelukkende å observere til å utelukkende delta. Dette er ytterpunktene, men det sier noe om behovet for å finne en posisjon i balansepunktet mellom deltakelse og analytisk distanse (Fangen, 2010, s. 72).

Jeg fikk ved noen tilfeller mulighet til å sette meg sammen med andre deltakere som ikke danset, men som var oppslukt av mobiltelefonene sine. Dette ga meg en unik mulighet til å gli inn som en av dem uten at noen forsøkte å dra meg med i dans, hvorpå jeg fikk observere handlingene som utspilte seg foran meg, samt at jeg fikk mulighet til å skrive ned stikkord på min egen mobiltelefon i tilknytning til det jeg observerte. Jeg var nøye med å overholde personvern og anonymitet, og noterte derfor ikke personopplysninger om deltakerne. Mobiltelefonen min ble et nyttig verktøy for å notere inntrykk, hendelser og handlinger som utspilte seg underveis i feltarbeidet.

Jeg hadde opprinnelig en plan om å skrive ned det jeg observerte i en liten notatblokk, men da jeg ved første observasjon opplevde å få rare blikk fordi jeg satt og knotet med penn og notatblokk i veska, bestemte jeg meg for å gjøre det lettere for meg selv og mer naturlig for deltakerne ved å benytte meg av mobiltelefonen min. Dette opplevde jeg i tillegg som mer sosialt akseptert da de fleste av deltakerne på ett eller annet tidspunkt tok opp mobiltelefonen sin og forsvant ned i skjermen. Etter at maten var fortært på regnbuekafé, var det flere deltakere som tok opp telefonene sine, og jeg fant det da naturlig å gjøre det samme. Ved flere anledninger hendte det også at jeg unnskyldte meg og gikk til toalettet for å få fred til å skrive ned så ordrett som mulig det jeg nettopp hadde sett, hørt eller snakket med deltakere om.

Vel hjemme etter endt observasjon, sørget jeg for å skrive et lengre sammendrag på datamaskinen ved hjelp av notatene jeg hadde tatt tidligere. Sammendragene bygget på det jeg hadde sett, hørt, snakket om og opplevd i løpet av observasjonen, såkalte feltnotater (Grønmo, 2016, s. 162). Ofte ble jeg også minnet på andre hendelser og observasjoner jeg ikke hadde notert meg tidligere, men som kom til meg da jeg satt og skrev. Tidlig lagde jeg også det jeg kalte for en «deltakerliste», hvor jeg lagde en oversikt for meg selv over antall deltakere og hvor jeg ga deltakerne fiktive navn. Dette hjalp meg med å holde oversikt over så vel deltakernes ekte navn som de fiktive navnene jeg ga dem.

Jeg har forsøkt å gi så detaljerte og balanserte beskrivelser som mulig. Dette er viktig for å kunne gi leseren en mulighet til å oppleve at en er en del av situasjonen, og samtidig forstå det som skjer i situasjonen (Fangen, 2010, s. 103). Ettersom at metoden i stor grad baserer seg på forskerens egne tolkninger, kan dette medføre et ensidig perspektiv, enten sterkt preget av forskerens faglige eller forskningsmessige perspektiv, eller gjennom at aktørens perspektiver blir dominerende for observasjonen (Grønmo, 2016, s. 164). Jeg har derfor ved utarbeidelsen av feltnotatene hatt fokus på å ha en tydelig inndeling og et skille mellom observasjonsnotater som beskriver hva som skjer og hva som sies, analytiske notater som dreier seg om mine egne fortolkninger og vurderinger av det jeg hører og ser, og mellom metodologiske notater som omhandler mine refleksjoner rundt fremgangsmåten for datainnsamlingen (Grønmo, 2016, s. 162). Feltnotatene utgjør en del av mitt datamateriale. Den andre delen av datamaterialet består av transkripsjoner fra uformelle intervju.

3.5 Uformelle intervju

Å fange menneskers opplevelser av egen situasjon er et sentralt moment ved gjennomføring av intervjuer. Det handler om å forstå verden slik den fremstår for intervjupersonene (Kvale & Brinkman, 2015, s. 20). Intervjuer er viktige for å nå aktørens intensjonalitet og mening bak deres handlinger (Repstad, 2007, s. 77), og det var nettopp deres mening og opplevelser av inklusjon og eksklusjon i organisasjonen som medvirket til at jeg før prosjektets start anså det som nødvendig å kombinere deltakende observasjon med uformelle intervjuer.

Jeg gjennomførte uformelle intervjuer med åtte informanter. Uformelle intervjuer gjennomføres i form av samtaler hvor forskeren på forhånd har utarbeidet noen temaer som skal inngå i alle samtaler (Grønmo, 2016, s. 167). Disse temaene er presisert i en intervjuguide som beskriver temaene som skal gjennomgås, og intervjuguiden er i seg selv en rettesnor for intervjuingen (Grønmo, 2016, s. 168). Intervjuguiden min var inndelt i tre ulike tema; informantens bakgrunn, informantens nettverk og relasjoner, og informantens opplevelse av Skeiva og regnbuekafé. Majoriteten av spørsmålene var åpne fordi jeg ønsket at informantene skulle fortelle så mye som mulig. Jeg hadde også utarbeidet oppfølgingsspørsmål til hovedspørsmålene (se vedlegg 4).

Seks av intervjuene ble gjennomført hjemme hos informantene og to av dem på kafé, etter informantenes ønske. Én av informantene ønsket å ha sin partner til stede under intervjuet, noe jeg sa ja til fordi jeg ville sørge for at informanten opplevde å bli ivaretatt.

Ved starten av hvert intervju informerte jeg om temaene for intervjuet, hensikten med forskningsprosjektet mitt og om informantenes rettigheter som deltakere i studien. Dette var informasjon de hadde fått tidligere da jeg spurte om de ønsket å delta i studien, men jeg vurderte at det var viktig å gjenta denne informasjonen for å unngå misforståelser i etterkant. Informantene fikk også utlevert et informasjonsskriv som inneholdt informasjon om studiens formål og hensikt og hvem de kunne kontakte dersom de hadde spørsmål. Informasjonsskrivene ble gitt ut på arabisk eller engelsk, avhengig av informantens morsmål og kunnskaper i engelsk.

Jeg benyttet meg av lydopptaker under intervjuene, etter samtykke fra informantene. Bruk av lydopptaker gjorde at jeg kunne konsentrere meg om emnene som dukket opp og hvordan dynamikken mellom meg som forsker og informanten forløp (Kvale & Brinkman, 2015, s. 160-162). Det muliggjorde også transkripsjoner og empirisk data. I tillegg hadde jeg med meg notatblokk hvor jeg skrev ned spørsmål underveis i samtalen for å ikke avbryte eller forstyrre informanten. Oppfølgende spørsmål krever aktiv lytting (Kvale & Brinkman, 2015, s. 170), og det var derfor til stor hjelp å kunne ta notater og skrive ned spørsmål underveis der hvor jeg ønsket en videre utforsking av informantens fortelling.

Intervjuene varte i gjennomsnitt i to timer, noen i nærmere tre timer og noen i underkant av to timer. Dette skyldtes at flere av informantene mine snakket uoppfordret om temaer som var viktige for dem, temaer som gjerne dukket opp i tilknytning til mine spørsmål. Jeg er dermed blitt gitt viktig informasjon som intervjuguiden min ikke dekket. Samtidig ser jeg i etterkant at jeg med fordel kunne strukturert intervjuet bedre slik at vi ikke pratet oss bort fra det opprinnelige temaet og spørsmålet. På den andre siden er det ikke sikkert at dette ville gitt meg nyansene jeg mener er å finne i mitt datamateriale.

Seks av intervjuene ble gjennomført på engelsk og to av dem på norsk. Dette skyldtes at majoriteten av informantene selv mente at de ikke var tilstrekkelig stødig i språket til å gjennomføre intervjuet på norsk og at de dermed ønsket å gjennomføre det på engelsk. Imidlertid var det noen vanskeligheter i tilknytning til å gjennomføre intervjuene på engelsk, mye fordi engelsk var informantenes andrespråk og at det dermed syntes vanskelig for dem å få frem meningen sin helt korrekt på engelsk, men også fordi jeg som intervjuer «møtte meg selv i døra» hva gjaldt mine egne kunnskaper i språket og brukte tid på å ordlegge meg og forklare hva jeg mente med de ulike spørsmålene, til tross for at intervjuguiden var blitt oversatt til engelsk i forkant av intervjuet. Jeg brukte derfor tid på å artikulere spørsmålene mine slik at informantene skulle forstå meg, og jeg var nøye med å sjekke ut om de hadde forstått spørsmålene. Samtidig måtte jeg ved flere anledninger be dem om å gjenta, presisere og utdype slik at jeg forsikret meg om at jeg hadde forstått det de sa.

I forkant av datainnsamlingen drøftet jeg bruk av tolk med veileder. Jeg lurte på om bruk av tolk kunne gjøre det vanskelig for informantene å få fortelle fritt i og med at noen av spørsmålene var av en sensitiv karakter. Bruk av tolk er ikke uproblematisk i en intervjusetting. Mennesker som rekrutteres til tolkeyrket kommer gjerne fra samme land som informantene og kan stå på ulik side i konfliktspørsmål fra hjemlandet og oppleve avvisning og mistillit fra informanten (Jareg & Pettersen, 2006, s. 109). Mistillit og avvisning kan også bli reelt dersom tolken og informanten har felles venner eller bekjente, eller inngår i samme nettverk (Jareg & Pettersen, 2006, s. 117) Grunnet spørsmålenes sensitive karakter, informantenes mulighet til å gjøre rede for seg på engelsk eller norsk, samt mitt ansvar for å sørge for at informasjonen ble forstått i intervjusettingen, besluttet jeg å avstå fra å bruke tolk i intervjuene.

I etterkant av intervjuene mener jeg at dette var en god vurdering. Dette fordi jeg tidlig i intervjuene fant at informantene mine til dels hadde et noe anstrengt forhold til heterofile personer fra samme land eller region grunnet det de beskrev som homofobe holdninger. Jeg kunne på ingen måte ha garantert for tolkens holdninger eller syn på skeive i forkant av intervjuene, og dette kunne ha medført skepsis fra informantene og vært et hinder for deres mulighet til å snakke fritt. Informantene mine fortalte også om uheldige situasjoner med bruk av tolk hvor det de hadde sagt i en fortrolig samtale, ble videreformidlet til utenforstående.

Et annet aspekt ved gjennomføringen av intervjuene er det faktum at jeg har gjennomført såkalte tverrkulturelle intervjuer, intervjuer med mennesker som har et annet kulturelt opphav enn meg selv. Dette kan i seg selv gi opphav til misforståelser i intervjusettingen. Kvale og Brinkman (2015, s. 173) eksemplifiserer dette med bruken av ordet «ja» som i noen kulturer kan oppfattes som enighet, mens det i andre er en bekreftelse på at man har oppfattet spørsmålet. Det kan også være slik at nonverbale sider ved kommunikasjonen kan skape misforståelser. Det kan i det hele tatt være vanskelig å fange alle de kulturelle faktorene som kan påvirke relasjonen mellom intervjuer og informant (Kvale & Brinkman, 2015, s. 173).

Dette er faktorer som kan tenkes å ha preget intervjusettingen som sådan, så vel som intervjuene. Jeg har langt på vei forsøkt å være observant på dette i intervjusettingen og bedt informantene mine gjenta, forklare og utdype i spørsmål hvor det har vært uklart for meg hva som er ment eller sagt. Jeg har også oppsummert det informantene har sagt i korte stikkord før vi har gått over til et nytt tema. Dette for å rydde opp i mulige misforståelser.

Lydopptakene fra intervjuene ble overført til datamaskinen slik at jeg kunne spille dem av mens jeg skrev ut intervjuene. Alle intervjuene er transkriberte i sin helhet. Jeg forsøkte å transkribere intervjuene så tett opp til tidspunktet for når intervjuet ble gjennomført. Imidlertid ble dette vanskelig å gjennomføre mellom nye intervjuer og transkribering av tidligere intervju. Arbeidet med transkriberingen var omfattende. Mye grunnet lengden på intervjuene, men også fordi majoriteten av dem er skrevet på engelsk da det var dette språket som ble benyttet under intervjuet.

Jeg har valgt å gjengi utdrag fra intervjuene på det språket som ble benyttet under intervjuene. Dette for å forsikre at meningsinnholdet ikke gikk tapt i oversettelse. Jeg har imidlertid gjort noen små språklige og grammatiske endringer i utdragene jeg har benyttet meg av for å sikre bedre lesbarhet og forståelse.

3.6 Analyse av datamaterialet

Braun og Clarke (2006) referert i Maguire og Delahunt (2017, s. 3354) har utviklet en guide for tematisk analyse av kvalitative data. Denne fremgangsmåten har jeg benyttet meg av i analysearbeidet, og jeg vil i dette kapittelet gjøre rede for hvordan.

Dataanalyse er imidlertid ikke en lineær prosess (Maguire & Delahunt, 2017, s. 3354), og selv om jeg gjør rede for stegene fra start til slutt, har jeg ved flere anledninger måttet gå tilbake til intervjuene og feltnotatene mine for gjennomlesing og ny tematisering. Dette fordi analysearbeidet har vært tidkrevende og omfattende grunnet et stort datamateriale. I arbeidet med analysen har seks steg vært viktig:

Steg 1: Bli kjent med datamaterialet (Maguire & Delahunt, 2017, s. 3354). Det første skrittet i analysearbeidet var gjennomlesing av alle intervjuer og feltnotater hvor jeg forsøkte å danne meg et inntrykk av hva som var sentralt og/eller gjennomgående i disse.

Steg 2: Opprett koder (Maguire & Delahunt, 2017, s. 3354). Etter å ha dannet meg et første inntrykk ved gjennomlesing av datamaterialet, utviklet jeg stikkord for ulike temaer som fremkom av datamaterialet, såkalte koder (Grønmo, 2016, s. 267). Eksempelvis «hjelp og støtte» og «ensomhet».

Steg 3: Let etter temaer (Maguire & Delahunt, 2017, s. 3354). Med temaer menes mønster som er betydningsfullt eller interessant for forskningsspørsmålet og/eller for datamaterialet (Maguire & Delahunt, 2017, s. 3356). De første temaene jeg skisserte var stigma, identitet, dialog og deltakelse, eksklusjon og rasisme. Jeg benyttet meg av ulike fargekoder for hvert tema, og utdrag fra intervjuene og feltnotatene ble plassert under hver sin farge.

Steg 4: Vurder temaene (Maguire & Delahunt, 2017, s. 3354). Etter å ha dannet de første temaene og plassert kodene under disse, leste jeg igjennom temaene og vurderte dem på nytt. I denne prosessen opprettet jeg et eget dokument i Word hvor jeg lagde kolonner med hvert enkelt tema. Grønmo (2016, s. 268) omtaler dette som kategorisering, hvor en klasse av fenomener som har bestemte felles egenskaper utgjør en kategori. Jeg plasserte kodene i en kolonne tilhørende det temaet jeg vurderte at koden tilhørte. Jeg opplevde at denne systematiseringen ga meg god oversikt over temaene, og at det samtidig gjorde det lettere for meg å revurdere temaene, endre dem og tilføye nye. I denne prosessen ble klipp-og-lim-funksjonen i Word mye brukt idet noen koder ble flyttet inn under nye tema etter hvert som jeg gjennomgikk temaene jeg hadde dannet tidligere.

Steg 5: Definer temaene (Maguire & Delahunt, 2017, s. 3354). I prosessen med å definere temaene må man synliggjøre essensen i hvert enkelt tema (Maguire & Delahunt, 2017, s. 33511). Dette førte til at temaene mine ble endret som følge av at noen av temaene fremstod som undertitler eller underkategorier som var bedre egnet til å beskrive et annet overordnet tema. Dette førte til at jeg satt igjen med fem temaer: Stigma, deltakelse, empowerment, eksklusjon og inklusjon.

Steg 6: Skriv om funnene (Maguire & Delahunt, 2017, s. 33512). I kapittel 4, 5 og 6 presenterer jeg funnene mine. De tre kapitlene følger hverandre kronologisk. Jeg starter med en skildring av årsakene som lå til grunn for ønsket om å skape organisasjonen Skeiva, organisasjonens start og organisasjonens rolle. De fem temaene (stigma, deltakelse, empowerment, eksklusjon og inklusjon) er gjennomgående i de tre empirikapitlene mine, og i hvert av disse kapitlene belyser jeg ulike aspekter ved disse tematikkene.

3.7 Forskningsetiske aspekter

Studien min måtte meldes til personvernombudet ved Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) og godkjennes før jeg startet datainnsamlingen. Dette grunnet oppbevaring av- og bruk av personopplysninger gjennom intervjuer og lydopptak. Videre har jeg forholdt meg til retningslinjene utarbeidet av NESH - Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora - både før, under og etter datainnsamlingen.

Samfunnsvitenskapelige studier omhandler som oftest mennesker og deres levde liv.

Det gjør også min forskning. I forskningsetikk er menneskeverdet sentralt.

«Forskningen skal verne om personlig integritet, sikre frihet og selvbestemmelse, respektere privatliv og familieliv og beskytte mot skade og urimelige belastninger» (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2016, s. 12). Etersom jeg har innhentet personopplysninger, har anonymisering vært sentralt for å sørge for å ivareta mine informanternes personvern og derigjennom ikke påføre dem skade eller urimelig belastning. Deltakerne ble informert om dette ved starten av prosjektet, og informantene som sa ja til å stille opp på intervju, fikk denne informasjonen muntlig og skriftlig.

Jeg har ikke innhentet skriftlig samtykke nettopp for å verne om deres anonymitet og personvern. Dette ble godkjent av NSD. Muntlig samtykke ble gitt i starten av hvert intervju etter at informantene hadde blitt gitt informasjon om sine rettigheter som informant. Jeg var nøye med å presisere at informantene ikke måtte svare på alle spørsmålene mine dersom de ikke ønsket dette, samt at de kunne trekke deres samtykke når som helst, uten å oppgi årsaken til dette. Intervjuer er gjennomført på steder informantene selv har valgt.

Organisasjonens navn og geografiske plassering er ikke gjengitt i oppgaven. Dette fordi jeg ikke har villet risikere mine informanternes anonymitet. Organisasjonens tilhørende møteplass har blitt gitt det fiktive navnet regnbuekafé, da gjengivelse av dets egentlige navn kunne medført gjenkjennelighet.

Deltakerne som har vært til stede på organisasjonens aktiviteter og på regnbuekafé har blitt gitt informasjon om min rolle som forsker og om at de blir anonymiserte i oppgaven min. Deltakerne i organisasjonen er gitt fiktive navn, og jeg har i introduksjonen av informantene vært varsom med å presentere deres alder, opprinnelsesland og utdanningsbakgrunn slik at denne informasjonen samlet sett ikke skal avsløre deres identitet. På bakgrunn av dette hensynet vurderte jeg det slik at en tabell med oversikt over informantene og deres bakgrunn i seg selv kunne avsløre deres identitet, og derfor har bakgrunnsinformasjon blitt gitt samlet.

I løftet om personvern ligger det også at data og transkripsjoner skal oppbevares sikkert og trygt. Transkripsjoner av intervjuer, feltnotater fra observasjonene og lydopptak har blitt oppbevart elektronisk på min egen datamaskin og sikret gjennom passord.

«Deltakerlisten» ble oppbevart separat fra transkripsjonene. Det samme ble også dokumentene jeg opprettet i Word da jeg arbeidet med analyse av datamaterialet.

I intervjuer kan man komme til å berøre til dels sensitive temaer som kan sette i gang tankeprosesser og oppleves belastende for informanten. I forkant av intervjuene gjorde jeg meg noen tanker om hvordan jeg som forsker skulle håndtere slike potensielle situasjoner. Ved avslutningen av hvert intervju tilstrebet jeg å undersøke med informanten hvordan vedkommende hadde opplevd intervjusettingen, spørsmålene som ble stilt, om vedkommende ønsket å tilføye noe og om hvordan informanten hadde det etter at intervjuet var over. Jeg spurte også informantene om de hadde noen å snakke med i etterkant dersom de hadde behov for det.

Intervjusettingen kan for informanten oppleves som så god og positiv at den kan misforstås som noe mer, eksempelvis et fremtidig vennskap (Barron, 1999). Selv om jeg var tydelig på min rolle som forsker i møte med informantene, opplevde jeg at flere av dem refererte til meg som en venn. En av informantene mine sa at han hadde fortalt kjæresten sin at han fikk besøk av en venn den dagen jeg kom for å gjennomføre intervjuet. Dette trenger selvsagt ikke utelukkende å forstås som et ønske om et vennskap. Det kunne like gjerne handle om at vedkommende ikke ville fortelle kjæresten om intervjuet.

Ved flere anledninger opplevde jeg at informantenes fortellinger om sine egne liv ble en fortelling om ensomhet. Jeg undret meg over om motivasjonen for deltakelsen bunnet i et ønske om å bli gitt en stemme og bli hørt, slik som Barron (1999) drøfter i sin studie. Jeg undret meg også over om intervjuet kunne være noe å fylle hverdagen med, eller om det var helt andre årsaker til å delta. Dette vil jeg nok aldri få svar på.

Tidvis har intervjuene opplevdes noe overveldende. Særlig i de tilfellene hvor jeg har fått høre vonde fortellinger om lidelse, sykdom og tap. Det har vært vanskelig å vite hvordan en skal respondere på det en har blitt fortalt. Samtidig har det også vært solskinnshistorier, mye glede og latter.

3.8 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet og validitet er de to viktigste kvalitetskriteriene vi måler datamaterialet opp mot, selv om kvaliteten på samfunnsvitenskapelige data ikke kan vurderes på en helt generell måte (Grønmo, 2016, s. 237). Reliabilitet omhandler datamaterialets pålitelighet. Reliabiliteten i en studie anses som høy dersom datainnsamlingen og undersøkelsesopplegget gir pålitelige data. Dette kommer til syne ved at man får identiske data ved å benytte det samme undersøkelsesopplegget ved ulike datainnsamlinger om samme fenomen (Grønmo, 2016, s. 240-241). Imidlertid vil dette innebære at det for eksempel er samsvar mellom observasjoner gjort av to forskjellige forskere. Det samme kan sies å gjelde for gjennomføring av uformelle intervjuer idet intervjuets utvikling avhenger av hvilken type informasjon informant bidrar med, samt hvordan kommunikasjonen mellom forsker og informant flyter (Grønmo, 2016, s. 167). Ifølge Fangen (2010, s. 250) vil ikke dette være mulig fordi enhver forsker møter feltet med sin egen forforståelse og et ulikt ståsted.

Validitet omhandler datamaterialets gyldighet for problemstillingene som studien tar sikte på å belyse (Grønmo, 2016, s. 241). Validiteten i en gitt studie anses som høy dersom undersøkelsesopplegget og datainnsamlingen fremskaffer data som er relevante for problemstillingene (Grønmo, 2016, s. 241). Man kan si at jo mer velegnet datamaterialet er til å belyse problemstillingene, desto høyere er datamaterialets kvalitet (Grønmo, 2016, s. 237).

Grønmo (2016, s. 238) skisserer fem forutsetninger for å vurdere datamaterialets kvalitet:

1. Datamaterialet må baseres på forskningens sannhetsforpliktelse hvor de innsamlede data i størst mulig grad representerer faktiske forhold og reflekterer sann informasjon i tilknytning til de aktuelle problemstillingene.
2. Datainnsamlingen må være slik at den danner grunnlag for systematisk teoretisk drøfting og argumentasjon. Med andre ord må den bygge på vitenskapelige prinsipper for logikk og språkbruk knyttet til den samfunnsvitenskapelige terminologien på det aktuelle forskningsområdet.
3. Valg av enheter må skje på en forsvarlig måte, og valg av analyseenheter må være i samsvar med den aktuelle problemstillingen.

4. Valg av informasjonstyper må skje på en systematisk måte, herunder må informasjonsutvelgingen ta utgangspunkt i begrepene som følger av problemstillingen.
5. Datainnsamlingen må gjennomføres på en forsvarlig måte.

Jeg har forsøkt å sikre validitet og reliabilitet ved å følge de fem punktene Grønmo (2016) skisserer. Dette har jeg gjort gjennom å;

- ta hensyn til personvernet til mine informanter og organisasjonens deltakere
- ta hensyn til mine informanters ønsker om sted for gjennomføring av intervjuer, samt ønsker om å ha med en støtteperson, partner eller venn
- skildre feltet på en mest mulig balansert måte
- reflektere rundt etiske problemstillinger og min egen forforståelse
- oppsummere intervjuene med informantene for å forsikre meg om at jeg har forstått deres mening, og at deres stemme har kommet frem og blitt hørt

Kapittel 4: Behovet for en organisasjon

Migrasjon innebærer nye livsbetingelser, et endret oppholdssted og en form for reorientering hva gjelder ens egen posisjon og rolle (Berg, 2011, s. 228). Innvandrere kan ha vært utsatt for en rekke komplekse tap ved migrasjon til Norge, så som tap av morsmål, kulturell identitet, tilknytning til hjemlandet og tap av sosial anseelse som følger med opparbeidet utdannings- og yrkeskompetanse (Skytte, 2008, s. 128).

Imidlertid står flyktninger i en særstilling i forhold til andre innvandrere idet de oftere lider «(...) under tapet av den viktigste beskyttende faktoren i forbindelse med tap, nemlig et emosjonelt og sosialt støttende nettverk» (Skytte, 2008, s. 129). Manglende emosjonelt og sosialt støttende nettverk ved ankomst til Norge, får betydning for nettverkene de selv skaper i den nye konteksten.

Dette kapittelet tar for seg bakgrunnen for opprettelsen av organisasjonen Skeiva. Hvorfor var det behov for en egen organisasjon for skeive etniske minoriteter i byen? Hvilke behov og ønsker skulle organisasjonen ivareta og dekke? Hvordan ble kritisk bevissthet utviklet (Freire, 1999), og hvilken betydning fikk det for tankene om å skape en organisasjon? Disse spørsmålene vil jeg besvare i de påfølgende kapitlene. Informanten min, Yousef, var hovedinitiativtaker i arbeidet med å starte organisasjonen og mye av det som fremkommer av dette kapitlet er skrevet fra hans ståsted.

4.1 Introduksjonsprogrammet som en plikt og en rettighet

Å ha status som flyktning i Norge, utløser rettigheter og plikter. Ved ankomst til Norge, blir flyktninger bosatt i en kommune hvor de får tilbud om å delta i introduksjonsprogrammet. Introduksjonsprogrammet er et kommunalt tiltak for flyktninger og for familiegjenforente i alderen 18 til 55 år som har behov for grunnleggende kvalifisering til arbeidslivet eller videre studier (Introduksjonsloven, 2003, § 2). Gjennom introduksjonsprogrammet får deltakerne undervisning i blant annet norsk og samfunnskunnskap som skal gjøre dem bedre rustet til å gå ut i arbeid eller til å studere videre.

Deltakelsen i introduksjonsprogrammet utløser økonomiske rettigheter, så som introduksjonsstønad (Introduksjonsloven, 2003, § 8). At introduksjonsprogrammet er en plikt er tydelig dersom en deltaker velger å avstå fra introduksjonsprogrammet, har stort fravær eller flytter fra kommunen i løpet av en to-års periode. Da faller introduksjonsstønnen helt eller delvis bort (Forskrift til introduksjonsloven, 2003). Dette innebærer også at dersom en flyktning takker nei til bosetting og introduksjonsprogrammet i den aktuelle kommunen, så vil vedkommende miste retten til økonomiske ytelser fra det offentlige og må klare seg på egenhånd (IMDi, 2018). Introduksjonsprogrammet kan derfor sies å være den eneste arenaen det offentlige tilbyr nyankomne flyktninger hva gjelder mulighet til å knytte sosiale kontakter, oppøve ferdigheter i norsk og samfunnsfag og derigjennom få tilgang til arbeid eller videre utdanning.

Majoriteten av mine informanter er, eller har vært, innlemmet i introduksjonsprogrammet på bakgrunn av sin status som flyktninger. Gjennom arbeidet med koding av data, fant jeg at forholdene ved introduksjonsprogrammet var én av tre årsaker som utløste et behov for en egen organisasjon for denne gruppen. Flyktningene ønsket en bedre skolehverdag ved introduksjonsprogrammet, et sosialt nettverk og en organisasjon som kunne representere dem og andre skeive etniske minoriteter i byen. Sistnevnte behov var særlig knyttet til opplevelsen av at den allerede eksisterende interesseorganisasjonen Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold (FRI) ikke kunne ivareta skeive etniske minoriteter sine behov eller tale på deres vegne.

FRI er en landsomfattende interesseorganisasjon for mennesker som bryter med normer for kjønn og seksualitet. Organisasjonen arbeider for at mennesker som bryter med normer om kjønn og seksualitet skal få kunne leve åpne og frie liv, fritt for trusler, diskriminering og trakassering (FRI, u.å). Selv om FRI hadde et eksisterende lokallag i byen, var det flere som opplevde at de ikke passet inn der:

FRI they are [in a] totally different stage than us. FRI is like...talking from the Norwegian perspective where they are already okay with sexuality, like if you are a homosexual, you are already okay with your sexuality, your background, you're okay with your family...you are okay with everything, so now you are fighting for stage number ten. But I'm not on that level yet. My group, my people, they are not on number ten yet. They are still in minus one or minus two. So it's like a huge gap between our needs and the work for FRI. – Yousef

FRI sine medlemmer var nordmenn i en svært annerledes livssituasjon enn skeive flyktninger. De skeive i organisasjonen snakket ikke om aksept for egen legning, vanskene med å manøvrere seg i landskapet mellom religion og legning eller om å «komme ut» til familie og venner. De drev med politisk arbeid. Selv om FRI hadde et lokallag i byen og en tilhørende møteplass for skeive, var det likevel en ensom tilværelse for flere av mine informanter den første tiden i Norge.

4.2 Ensomhet og ønsket om et nettverk

When I came to Norway in 2016 I was somehow the only open gay, Arabic open gay in the city. So I knew no one. (...) So I felt so lonely during this time. – Yousef

Yousef kom til Norge som flyktning i 2016. Kort tid etter ble han bosatt og fikk tilbud om å delta i introduksjonsprogrammet. Den første tiden i den nye byen var vanskelig for Yousef. Han var ensom, og opplevde at han var den eneste skeive araberer i byen. Før sin ankomst til byen, bodde Yousef i Tyrkia i påvente av å få behandlet søknaden sin om beskyttelse og asyl i Norge. I Tyrkia hadde Yousef inngått i et stort nettverk av skeive flyktninger. Her hadde han også opparbeidet seg organisasjonserfaring idet han startet en liten samtalegruppe for skeive arabisktalende. Gruppen møttes for te og samtaler, ofte med et politisk fokus på skeives rettigheter. Mellom 70-80 mennesker deltok i gruppen og på møtene som kunne vare i to til tre timer av gangen. Yousef sin organisasjonserfaring skulle bli verdifull idet han siden ble hovedinitiativtaker til å starte organisasjonen Skeiva.

Yousef mistrivdes i den nye tilværelsen sin. Han ønsket et nettverk i byen som bestod av mennesker som han selv. Yousef oppdaget at det fantes en organisasjon for skeive etniske minoriteter i Norge, men at denne organisasjonen var lokalisert i en annen by. Han fant at denne organisasjonen i større grad enn FRI kunne forstå livssituasjonen til skeive etniske minoriteter i Norge:

(...) And I thought; “Okay, [name of organization] is working from our level. This is what I need. I need people that understands our background and what’s going on here”. - Yousef

Selv begynte han å leke med tanken på å skape et lignende nettverk i byen som det han hadde hatt i Tyrkia. I samtaler med ansatte ved introduksjonsprogrammet for flyktninger, uttalte Yousef at han ønsket å være aktiv i det skeive miljøet og fortalte om hvordan han ønsket å skape et nettverk i byen for skeive etniske minoriteter og skeive flyktninger:

(...) And [I asked them] “What do you have for them? What do you do for them?”, so they [the employees at introduksjonsprogrammet] were kind of...admitted that they weren’t that good with these cases and that they didn’t have any experience, so we started talking and then they said: “We have a transwoman coming and would you like to get to know her?”. And I said: “Sure”. So then when the transwoman came, they got her permission and then they came with her and we met. And I was following this woman, eh...and by this I gained trust and they saw that I also had experience.

De ansatte ved introduksjonsprogrammet anså snart Yousef som en ressursperson. Dette førte til at de hjalp ham med å komme i kontakt med andre nyankomne skeive flyktninger. Yousef sitt nettverk vokste i løpet av 2016 som følge av at flere skeive flyktninger ble bosatt i byen. I denne perioden bestod majoriteten av nettverket av skeive flyktninger fra Midtøsten. Etter hvert som de ble flere og utviklet vennsksrelasjoner, besluttet de å skape en møteplass for alle nyankomne flyktninger hjemme hos Yousef:

(...) Then we started saying; “Okay, any new arrivals... I hear that someone is coming. Okay, do you have any contact with him or her? When he’s arriving, let us meet. Invite them to my house”. Actually, we started it by inviting them to my house. From maybe June-july 2016 I was like: “Okay, all the new arrivals... Let’s meet at my house”. So my house was somehow the place to meet. Eh...and then we became more [people]. - Yousef

En møteplass var skapt hjemme hos Yousef. Her kom skeive flyktninger sammen og dannet et nettverk. Nettverket kunne i seg selv bidra til å redusere opplevelsen av ensomhet, men Yousef så at det var flere behov som også måtte ivaretas:

I saw that most of our network...of the people who arrived here...they are not happy or relaxed about their sexuality. They have so much difficulties with accepting who they are...they have so many difficulties with eh...some having difficulties with their religion and their sexuality. (...) Some have...they were kind of culturally shocked, but not because of the Norwegian society but because of the immigrant society here. Those needs...I thought like: “Okay, we don’t have anyone who is working on those things here in the city”. - Yousef

Nettverket kunne fungere som en inkluderende arena for skeive nyankomne flyktninger i byen og redusere opplevelsen av ensomhet og utenforskap som følge av å være skeive med minoritetsbakgrunn. Likevel mente Yousef at dette ikke var tilstrekkelig. De skeive flyktningene stod overfor særskilte utfordringer i hverdagen, utfordringer hverken FRI eller andre organisasjoner i byen arbeidet for å avhjelpe og løse. Utfordringene var særlig knyttet til møtet mellom de skeive flyktningene og de andre flyktningene ved introduksjonsprogrammet. De skeive flyktningene fortalte Yousef om hvordan de ble utsatt for trakassering og eksklusjon fra de andre flyktningene ved introduksjonsprogrammet. Yousef mente derfor at et viktig steg i å løse de mange utfordringene de skeive flyktningene stod overfor var å arbeide for å bedre hverdagen deres ved introduksjonsprogrammet.

4.3 Stigmatisering, eksklusjon og trakassering ved introduksjonsprogrammet

Informantene mine beskrev introduksjonsprogrammet som et tveegget sverd. Selv om det åpnet opp for muligheten til å lære seg norsk, sikret inntekt og samtidig sørget for praksisplasser slik at en kunne knytte kontakter i arbeidslivet, så var det for mange tøft å være skeiv flyktning på skolen. Introduksjonsprogrammet kan danne grunnlag for skapelsen av sosiale nettverk, men det er en særlig barriere for skeive flyktninger idet det kan oppleves som utrygt å komme ut blant personer med samme landbakgrunn som en selv (Eggebø et al., 2018, s. 94). Slik var det også for mine informanter. Noen valgte å være åpen om sin legning mens de deltok i introduksjonsprogrammet, mens andre valgte å holde tett om det i frykt for hva som kunne skje dersom de andre flyktningene fikk vite om det.

Jarah er en av informantene mine som tidligere har vært elev ved introduksjonsprogrammet. Jarah kom til Norge i 2015. Etter å ha bodd på flere asylmottak rundt om i landet i ett år, fikk han innvilget asylsøknaden sin og ble bosatt i byen i 2016. Kort tid etter ble han innlemmet i introduksjonsprogrammet. Imidlertid var han ikke elev ved introduksjonsprogrammet lenge. Jarah forteller at han jobbet hardt for å få tilstrekkelig gode norskferdigheter til å kunne studere norsk ved et universitet og komme seg bort fra introduksjonsprogrammet. Dette fordi han opplevde det som særlig vanskelig å være åpen homofil på skolen:

Jeg fikk mange kommentarer, mange så på meg på en veldig dårlig måte og så... Ja, jeg var ikke komfortabel hundre prosent på skolen. For eksempel hvis jeg gikk på skolen og snakket med en venn, så kunne jeg høre noen si: «Hvis jeg var i [navn på land i Midtøsten], ville jeg drept dem». Så jeg jobbet veldig hardt for å komme ut fra skolen. - Jarah

Jarah er ikke alene om å ha opplevd det som vanskelig å være skeiv flyktning ved introduksjonsprogrammet. Seks av åtte informanter forteller om opplevelsen av å bli sett ned på, og om hvor belastende det er å være gjenstand for hatefulle kommentarer og stygge blikk. Flere av informantene mine hadde også noe skolefravær fordi de opplevde det som belastende å være på skolen. Mine informanter er ikke unike i dette henseendet. Eggebø et al (2018, s. 147) peker i sin rapport på at trakassering og mobbing ved introduksjonsprogrammene i Norge er et gjennomgående problem. Dette problemet ble særlig adressert i desember 2018 da Daniel Elhomsi fra Syria gikk ut i media og fortalte at han ikke turte å vende tilbake til voksenopplæringen for flyktninger etter at han hadde mottatt trusler etter en opptreden på skoleavslutningen (Drægni, 2018).

Halim kom som kvoteflyktning til Norge i 2017. Kort tid etter ble han innlemmet i introduksjonsprogrammet hvor han fortsatt er elev. Halim forteller om hvordan gode intensjoner fikk uante konsekvenser idet organisasjonen FRI besøkte skolen for å drive opplysningsarbeid om seksualitet og kjønnsuttrykk. Ifølge Halim medførte foredraget misforståelser blant tilhørerne. Etter foredraget oppstod en situasjon hvor flere av de skeive flyktningene ble hengt ut av sine medelever:

Suddenly we were under the microscope. I felt like...eh... We were sitting in the middle and all of them were around us and suddenly all of them were looking at us. (...) After that... we stayed like two months without talking to anyone. -

Halim

Halims beskrivelser av tilhørernes reaksjoner kan sees i lys av Yousefs uttalelser om at organisasjonen ikke snakker med utgangspunkt i «deres nivå». Budskapet er ikke tilpasset målgruppen. Yousef og Halim er ikke de eneste som har opplevd dette. Afiq kom som flyktning til Norge i 2017 og er elev ved introduksjonsprogrammet. Han forteller også om misforståelser i tilknytning til FRI sin undervisning om temaet:

They [FRI] started with incest. Incest... Eh, and then... (...) Rape and gay people. They put us with those. (...) And sex with animals. (...) Can you imagine how the minds of those people...how they think about us after that? - Afiq

Det som var ment som et undervisningsopplegg om seksualitet, kjønn, og norske lover og regler, fikk uante konsekvenser for de skeive flyktingene ved introduksjonsprogrammet. De andre flyktingene forstod ikke det som ble formidlet, og oppfattet incest og voldtekt som synonymt med homofili. Ifølge Afiq oppstod det uroligheter i klasserommet etter dette foredraget, hvor flere av de andre flyktingene tok direkte avstand fra de skeive flyktingene fordi de opplevde dem som truende. Egne toaletter for de skeive flyktingene på skolen var et ønske fra de andre flyktingene som ikke ønsket «problemer på toalettet», som de selv uttrykte det.

Noen av informantene mine tar i bruk strategier for å håndtere hverdagen som skeiv ved introduksjonsprogrammet. Cemal, som identifiserer seg som homofil, har vært elev ved introduksjonsprogrammet siden han kom til Norge som kvoteflyktning i 2017. Selv er han bevisst på at han vil kunne komme til å havne på utsiden dersom han forteller om sin seksuelle orientering, og han har derfor valgt å holde tett om det:

We don't speak about it. (...) Because automatic when people know I'm gay, they don't speak with me. - Cemal

Cemals valg om å holde tett om sin seksuelle orientering, kan sees i lys av det Goffman (2009) omtaler som å passere. Cemal har erfart at dersom noen kjenner til legningen hans, så vil de ikke lenger snakke med ham. For å forhindre at legningen hans blir kjent, forsøker han å styre informasjonen han gir om seg selv og derigjennom ikke snakke om det. Slik forsøker han å forhindre at han blir diskreditert og påført et stigma, og derigjennom forhindre at han blir ekskludert (Goffman, 2009, s. 44-47). Utsagnet til Cemal vitner også om et ønske og et behov for tilhørighet. Ved å holde tilbake informasjon om seg selv, kan han omgås de andre flyktingene og få oppleve at han hører til.

Afiq benytter seg av lignende strategier. Selv har han et stort sykefravær fra introduksjonsprogrammet, og han er åpen om at han mistrives der. Afiq forteller at han forsøker å holde seg unna «trøbbel» ved å oppholde seg i klasserommet når han er på skolen. Han sier ikke «hei» til dem han omtaler som sine feminine mannlige venner. Dette fordi han ikke ønsker å bli avslørt som «en av dem»:

*I have relations with those people, so when I say “Hi” to them, everyone knows. Sometimes I stay in the classroom because I don’t want more problems... (...)
They just look at you like [you are] shit. And [they] talk about you when you go.*
- Afiq

For Afiq vil kontakten med venner som befinner seg i en posisjon som potensielt diskreditert kunne innebære at han plasseres i samme kategori som dem av de andre flyktningene ved introduksjonsprogrammet. Det kan hende at vennene Afiq omtaler som «feminine», signaliserer sin seksuelle orientering gjennom sin væremåte. Selv om seksuell orientering ikke er synlig, kan det tenkes at synlig feminitet blant menn vil kunne kobles til homofili og homoseksualitet. Feminine gester og gestikulering hos menn kan sies å bryte med forventningene vi har til hvordan en mann opptrer, og derigjennom står man i fare for å bli diskreditert og stemplet som en avviker dersom man utviser slike tegn (Goffman, 2009). I likhet med Rørlien (2003, s. 4) sine informanter, oppgir Afiq engstelse for å bli avslørt og dermed få problemer hvis hans legning blir kjent. Derfor velger han å oppholde seg i klasserommet mesteparten av tiden han er på skolen.

Disse fortellingene viser hvordan de skeive flyktningene i stor grad opplever å bli ekskludert fra en sosial arena. Dette er problematisk av flere årsaker. Først og fremst fordi introduksjonsprogrammet må forstås som en arena for læring, og hvor mistrivsel, mobbing og utestengelse kan få konsekvenser for læringsutbyttet og derigjennom deres kvalifisering. Det er også en av få arenaer de blir tilbudt. Samtidig er introduksjonsprogrammet et ledd i statlig politikk for å inkludere dem og bidra til integrering. Deltakelse i introduksjonsprogrammet oppfattes heller ikke som et reelt valg. Flere av informantene mine har uttalt at de ønsker å flytte til en annen by, men de er alle klar over at det kan innebære at de mister økonomiske rettigheter som introduksjonsstøtten (jf. Introduksjonsloven, 2003).

Deres bakgrunn som flyktninger medfører at de står utenfor andre sosiale arenaer i samfunnet. Arbeidslivet og utdanningssektoren er sosiale arenaer som krever språkferdigheter og opparbeidet kompetanse for å få tilgang. Flere av mine informanter har ikke fått godkjent utdanningen fra hjemlandet, og med manglende norskferdigheter er det vanskelig for dem å få arbeid og søke høyere utdanning.

Introduksjonsprogrammet er den eneste muligheten til å oppøve tilstrekkelige norskferdigheter for å ta arbeid og for å studere. Med andre ord er arenaen denne gruppen har tilbud om og rett til, en arena som i seg selv oppleves som ekskluderende.

Som tidligere påpekt, var det gjennom Yousefs kontakt med ansatte ved introduksjonsprogrammet at han bygget et nettverk for skeive flyktninger. Det var også slik Yousef og Jarah møtte hverandre. De delte lignende opplevelser av tilværelsen på introduksjonsprogrammet, opplevelser de formidlet til skolens ledelse. Jarah forteller at flere av de skeive flyktningene klaget over hvordan de ble behandlet av de andre flyktningene ved introduksjonsprogrammet. Dette resulterte i at rektor ved introduksjonsprogrammet opprettet en ressursgruppe på skolen som skulle ta sikte på å bedre forholdene for de skeive flyktningene ved skolen:

Det var rektor på skolen og noen lærere og meg, Yousef og...ja, noen som går på skolen også. Så vi satt og diskuterte hva vi skulle gjøre. Ja, hvordan vi kunne endre mentalitet... Hvordan de skeive (...) skulle ha det trygt [på skolen]. - Jarah

Ressursgruppen tok sikte på å sørge for et tryggere miljø for de skeive flyktningene ved skolen. Ifølge Jarah var det gjennom arbeidet i ressursgruppen at tankene om en egen organisasjon for skeive etniske minoriteter i byen ble til alvor:

Vi trengte en organisasjon som kunne hjelpe de skeive for å ha et trygt miljø på skolen, så... Vårt mål var å ha en organisasjon hvor alle kunne møtes og føle seg trygg, og komme på skolen og snakke med folk som er heterofile og som kommer fra [navn på land] eller Midtøsten (...) - Jarah

Jarah var opptatt av at en organisasjon kunne hjelpe og støtte de skeive flyktningene, og samtidig være et talerør for dem i møte med de heterofile flyktningene som flere hadde pekt på at gjorde skolehverdagen vanskelig. Ifølge Jarah var representasjon særlig viktig i møte med de andre flyktningene dersom man ønsket en endret skolehverdag for de skeive flyktningene:

Det er litt annerledes når man kommer fra Midtøsten og snakker med en mann som kommer fra Midtøsten. Fordi... Mange ganger kom FRI på skolen og snakket med folk. Men folk brydde seg ikke fordi de sier at: «De er hvite, vi bryr oss ikke om de». Men når en som kommer fra Midtøsten sier: «Jeg er homofil» på arabisk til de som forstår arabisk, så faller det litt annerledes. Så det var vårt mål å ha noen fra oss som representerer oss. - Jarah

Jarah ønsket en organisasjon hvor representanter for hans gruppe kunne holde foredrag og samtale med de andre flyktingene ved introduksjonsprogrammet om temaet seksuell orientering og kjønnsuttrykk. Dette, mente han, ville kunne bidra til en endring i synet på skeive idet de andre flyktingene ble møtt av en representant som var lik dem selv. FRI stod for denne opplæringen ved introduksjonsprogrammet, men som flere av mine informanter peker på, så var ikke budskapet deres tilpasset tilhørerne. Samtidig ble de heller ikke tatt på alvor fordi de representerte skeive fra majoritetsbefolkningen.

Mens innvandrer miljøene kan ha vansker med å akseptere den vestlige homoseksualiteten, så kan norske lesbiske og homofile ha vansker med å forstå de særlige vanskene og utfordringene som ikke-vestlige lesbiske og homofile innvandrere står overfor (Moseng, 2003, s. 78-79). Yousefs fortelling om «gapet» mellom FRI sitt arbeid og situasjonen til skeive etniske minoriteter kan nettopp forstås som manglende forståelse for hvordan denne gruppen har det, samt hvilke særskilte utfordringer denne gruppen står overfor. Dette preget også FRI sitt undervisningsopplegg ved introduksjonsprogrammet.

4.4 Representasjon og presentasjon

Ressursgruppen ønsket å jobbe for en tryggere skolehverdag for de skeive flyktingene ved introduksjonsprogrammet. I løpet av 2017 fikk Yousef mulighet til å gjennomføre flere kurs og drive informasjonsformidling om seksualitet og kjønn for flyktingene ved introduksjonsprogrammet. Dette var en beslutning tatt i ressursgruppen, og ble ansett som et ledd i arbeidet med å sikre en tryggere skolehverdag for de skeive flyktingene. Det var også et ønske fra de skeive flyktingene ved introduksjonsprogrammet at en slik opplæring ble gitt av noen som kunne være et ansikt utad for deres gruppe i møte med de andre flyktingene, og som snakket samme språk som dem. Slik kunne de også forhindre misforståelser som da FRI holdt foredrag, og incest og homofili ble forstått som relatert til hverandre, slik Afiq pekte på:

They cannot change anything. They don't try to. You cannot change [their views and attitude] with incest and gays. - Afiq

Misforståelser og til og med vranglære, ville ikke medføre en endret situasjon for flyktningene ved introduksjonsprogrammet. Ifølge Yousef var det nødvendig å tilpasse budskapet til målgruppen:

When they [FRI] are going to the courses, they are talking to people exactly like they talk to Norwegians. But they are not talking to Norwegians. They are talking to people that...never heard the word "sex" in their whole life. The word "sex" is taboo. They can't even talk about it. They don't talk about sex between a man and a woman. So now you are going and telling them about sex between a man and a man, or maybe a threesome relationship... So this doesn't work. - Yousef

FRI sin tilnærming til undervisningen kan sees i lys av Freires (1999, s. 77-78) beskrivelse av bank-læreren, hvor kunnskap skal formidles og avleires i tilhørerne. FRI sitt standardiserte undervisningsopplegg om seksualitet og kjønnsuttrykk kan forstås som å ha en ovenfra-og-ned-tilnærming, og hvor det de presenterer inngår i den samfunnskunnskapen flyktningene skal læres som et ledd i integreringsarbeidet. Undervisningsopplegget var ikke tilpasset målgruppen, slik Yousef og flere av informantene mine påpekte. Med andre ord må tilnærmingen forstås som den av bank-læreren idet undervisningsopplegget er fastsatt og ikke tilpasset dem det er myntet på. Som Yousef peker på, vil ikke dette fungere. Yousef ønsket en tilnærming hvor tilhørerne virkelig fikk føle hvordan det var å være skeiv og flyktning.

Ifølge Freire (1999, s. 78) er sann undervisning den hvor formidler og elev kommer sammen med verden som mellomledd, og hvor verden fremkaller begge parters synspunkter og meninger om dem. Verden må her forstås som virkeligheten, det aktuelle temaet, og de ulike partenes syn på det. Virkeligheten, slik den oppfattes av partene, er objektet for det Freire (1999, s. 79) omtaler som den humanistiske læreren, og hvor virkeligheten forandres i samarbeid med andre mennesker. Jarahs fortelling om hvordan Yousef gjennomførte et foredrag og en samtale om seksualitet og kjønnsuttrykk ved introduksjonsprogrammet, kan forstås som den humanistiske lærer sitt forsøk på å skape en dialog som kan fremkalle et endret syn på virkeligheten:

(...) Og han ba de andre om å spille [leke] med oss. Så han spurte en mann: «Okei, hva sier du om deg selv?». Han svarte: «Jeg er en bror, jeg er en sønn, jeg er muslim». Yousef sa: «Ok, men hvis du må ta bort en av de tre, hva tar du bort da?». Mannen svarte at han ville ta bort bror. Og så sa Yousef igjen: «Ta bort en av dem». Han tok sønn. Han var jo veldig muslimsk. Han sa: «Jeg skal beholde muslimsk». Og da sa Yousef: «Er det nok at muslimsk representerer deg? Er du samme muslim som de andre muslimene? Er du en muslim som er kriminell eller som gjør terrorisme?». Han svarte: «Nei». Og så sa Yousef: «Det er ikke nok å bare presentere deg som muslim. Du må presentere deg som muslim eller som... Ja, som en som elsker folk, er glad i folk, som ikke vil skade folk... Som har utdanning, som har drømmer. Så du er ikke bare muslim. Og det er det samme for meg. Jeg er ikke bare homofil. Jeg er en mann, jeg er en bror, jeg tar vare på noen». - Jarah

Yousefs måte å tilnærme seg temaet seksuell orientering ble til en samtale om identitet. I samtale med en *normal* viste han hvordan menneskers identitet er sammensatt og større enn bare den delen som utgjør ens stigma (Goffman, 2009). Gjennom å utfordre en av de normales oppfatning av seg selv og presentere ulike stereotype forestillinger rundt identifikasjonen som muslim, viste Yousef at det var en klar parallell mellom en stereotypisk forestilling knyttet til det å være muslim og det å identifisere seg som homofil. På samme tid viste han også at en persons egenskaper er mangfoldige. Det er gjennom å lære andre å kjenne at stereotype antakelser og reaksjoner erstattes med realistiske bedømmelser av en person og dets egenskaper (Goffman, 2009, s. 92).

Ifølge Yousef opplevde flere av de skeive flyktingene hans foredrag og samtaler om seksuell orientering som en døråpner til diskusjon og til økt støtte:

I've been to many classrooms where they [FRI] were there. And I was able to see the happiness in their faces when I was talking, when I was answering the comments I was receiving. And then the day after they were coming to me and said: "Thank you. We're really happy about that discussion that happened after you left. Now I feel like we have more support in the classroom. Because before, if we mentioned the term gay, so many hate comments would come. But right now... After you left, some people were homophobic, but so many people defended us". - Yousef

Yousef mente at kunnskap og et endret menneskesyn ikke kan påtvinges noen. Jeg forstår Yousefs utsagn som beskrivende for hvordan dialog om de normale og de stigmatiserte sitt syn i saken er nøkkelen til å gi partene forståelse for hverandres situasjon (Freire, 1999, s. 79-81). Dialog er nøkkelen til endring (Freire, 1999, s. 71), og det var nettopp en endring i skolehverdagen de skeive flyktningene trengte. Gjennom sin dialogbaserte kunnskapsformidling, kan man forstå Yousefs rolle som den humanistiske læreren som søker å bringe frem kritisk bevissthet for å frigjøre både de undertrykte og deres undertrykkere (Freire, 1999).

4.5 Drøfting

Til nå har jeg pekt på tre behov som førte til at Yousef, som initiativtaker, ønsket å skape en organisasjon for skeive flyktninger. Disse var knyttet til ensomhet og et ønske om et nettverk i byen, eksklusjon og trakassering ved introduksjonsprogrammet, samt et ønske om representasjon og presentasjon ved introduksjonsprogrammet og i undervisningen om kjønn og seksualitet for å skape en bedre skolehverdag for de skeive flyktningene. Disse behovene vil jeg drøfte ytterligere i dette kapitlet.

Det fantes ikke et eksisterende nettverk eller en organisasjon for skeive etniske minoriteter i byen da Yousef ble bosatt der. Organisasjonen FRI jobbet for skeives rettigheter i byen, men som Yousef og flere av informantene mine pekte på, så var det et stort gap mellom behovene til de skeive flyktningene og mellom arbeidet FRI drev. Dette kan sees i lys av Crenshaws (1991) bruk av termen interseksjonalitet, hvor hun tydelig viser hvordan kjønnsidentitet og rase interagerer, og hvordan noen interaksjoner mellom flere identiteter åpner opp for opplevelser av undertrykkelse og/eller privilegium. Crenshaw (1991) er særlig opptatt av hvordan svarte kvinner utsettes for marginalisering idet kvinnebevegelsen ikke tar innover seg de særskilte vanskene det er å være farget kvinne, og der hvor antirasistiske grupper ikke hensyntar det faktum at de er kvinner. Når begge grupper tar utgangspunkt i det ene eller det andre, vil svarte kvinner bli marginalisert i begge.

Crenshaw (1991) sine perspektiver kan benyttes om mine informanternes særskilte situasjon. Selv om FRI også var opptatt av skeiv identitet og skeives livsvilkår, på lik linje med Yousef og de andre informantene mine, så var det likevel forskjeller mellom dem som medførte et behov for en annen representasjon, samt en organisasjon som tok utgangspunkt i de særskilte vanskene som de skeive etniske minoritetene stod overfor. Ikke bare var de utsatt for stigmatisering og marginalisering fordi de var skeive, men også fordi de var flyktninger. De var bærere av et dobbelt stigma (Goffman, 2009). Dette medførte at de ikke opplevde at de kunne delta i grupper for etniske minoriteter da de ikke ble anerkjent og akseptert av dem, og at de på samme tid opplevde at deltakelse i FRI ikke var en mulighet grunnet manglende følelse av tilhørighet og anerkjennelse fra norske skeive. Da deltakelse avhenger av en sosial orientering og en opplevelse av anerkjennelse og tilhørighet (Henriksbø & Sudmann, 2011, s. 52-53), var verken grupper for etniske minoriteter eller FRI sine møteplasser aktuelle arenaer å delta på.

Opplevelsen av å måtte skjule hvem man er for å forhindre trakassering og unngå problemer på introduksjonsprogrammet, var ikke bare en fortelling om eksklusjon fra den eneste arenaen de skeive flyktningene hadde tilgang til. Det var også en fortelling om en opplevelse av undertrykkelse. Når informantene mine forteller om hvordan de endrer atferd som følge av frykt for å bli «oppdaget», er dette et tydelig tegn på hvordan én gruppe utøver sin dominans over dem de anser som underordnet (Dominelli, 2002).

Undertrykkelse medfører isolasjon og en opplevelse å ikke kunne endre sin egen livssituasjon (Dominelli, 2002). Sykefravær og manglende kvalifisering var reelle problemer mine informanter stod overfor fordi de ved noen anledninger ikke turte eller orket å møte opp på introduksjonsprogrammet. Da de skeive flyktningene kom sammen i en ressursgruppe ved skolen, var dette starten på et brudd med den isolasjon undertrykkelse bringer med seg.

Skoleledelsens initiativ til å starte en ressursgruppe som skulle arbeide for å bedre de skeive flyktingenes skolehverdag, ga dem mulighet til å sette fingeren på hva det var som måtte endres for å bedre forholdene ved introduksjonsprogrammet og hva som hindret deres tilgang til å delta på denne sosiale arenaen. På denne måten fikk de skeive flyktingene mulighet til å delta i arbeidet med å endre deres skolehverdag. Arbeidet i ressursgruppen kan forstås som en avklaring om behovet for tjenesteyting som kom nedenfra og ikke ovenfra, hvor de det gjaldt fikk innflytelse i endringsprosessen (Henriksbø & Sudmann, 2011, s. 52). Et viktig steg i en endret skolehverdag var at Yousef fikk mulighet til å drive kjønn- og seksualitetsundervisning på skolen. Kunnskapsformidling drevet av en av «sine egne» var av betydning fordi det bidro til økt forståelse blant de nyankomne flyktingene av hvem «de andre» var, de skeive flyktingene. Yousefs tilnærming til kunnskapsformidling var å benytte seg av dialog. Han mente at samtaler med flyktingene ved introduksjonsprogrammet om temaene kjønn og seksualitet, ville kunne bidra til å endre deres holdninger til de skeive flyktingene.

Det er gjennom dialog at vi åpner for et endret syn på sannhetene vi tar for gitt, ser verden med nye øyne og endrer måten å opptre på (Ledwith & Springett, 2010, s. 24). Mangelen på dialog forsterker konflikter og skiller mellom «oss» og «dem» (Ledwith & Springett, 2010, s. 127). Dialog ble derfor et viktig virkemiddel for å forebygge og forhindre trusler, trakassering og eksklusjon fra de andre flyktingene ved introduksjonsprogrammet, faktorer som langt på vei fungerte som barrierer for de skeive flyktingene sin mulighet til å delta på den samme arenaen som dem, introduksjonsprogrammet.

Det var også gjennom ressursgruppen at tankene om en organisasjon for gruppen gjorde seg gjeldende. Gjennom dialog i ressursgruppen så de skeive flyktingene at deres vilkår for deltakelse var mangelfulle på flere arenaer utover introduksjonsprogrammet. Dialogen kan sies å medføre til det Freire (2014, s. 95) omtaler som kritisk bevissthet, hvor de skeive flyktingene så at det var på tide å handle for å endre sin situasjon og bryte ut av sin posisjon som undertrykte. Kritisk bevissthet oppstår når mennesker kommer sammen og setter spørsmålsteget ved maktrelasjoner og strukturer en ellers tar for gitt, og ser hvordan disse påvirker egen livsutfoldelse (Ledwith, 2016, s. 22).

Ifølge Starrin (2007, s. 69) er felles opplevelser viktig for å forstå hvordan bevegelser vokser frem. De skeive flyktningene delte langt på vei de samme behovene og ønskene om å ha noen som talte deres sak, samt en møteplass for å bygge nettverk. Tanken om en egen organisasjon ble stadig mer presserende. De skeive flyktningene så at det ikke eksisterte noen møteplasser for deres gruppe i byen, ei heller en organisasjon som talte deres sak og fremmet deres spesifikke behov. Dermed måtte de langt på vei skape dette selv.

Kapittel 5: En organisasjon blir til

Da organisasjonen Skeiva ble skapt i juni 2017, bestod nettverket av skeive flyktninger fra Midtøsten av nærmere 30 personer som bodde i byen. Nærmere 40 mennesker møtte opp på organisasjonens stiftelsesmøte hvor et styre ble valgt og organisasjonens vedtekter og handlingsplan ble fastsatt.

I kapittel 4 pekte jeg på at de skeive flyktningene ble invitert til å delta i en ressursgruppe ved introduksjonsprogrammet som en følge av misnøye knyttet til egen skolehverdag. Gjennom deltakelse i ressursgruppen så de at de hadde et behov for en egen organisasjon.

Dette kapitlet tar for seg organisasjonens start fra gryende mobilisering blant skeive flyktninger fra Midtøsten og til hvilke implikasjoner mobiliseringsarbeidet fikk for organisasjonens videre utvikling. Hvordan fikk empowerment betydning for arbeidet med å mobilisere personer til å bli en del av organisasjonen? Hvilke konsekvenser fikk manglende empowerment for deltakelsen til andre skeive etniske minoriteter? Hvordan preget manglende mangfold blant organisasjonens deltakere organisasjonens utvikling? I dette kapitlet søker jeg å besvare disse spørsmålene.

5.1 Mobilisering og rekruttering til Skeiva

Siden sin ankomst til byen i 2016, hadde Yousef bygget opp et stort nettverk bestående av skeive flyktninger fra Midtøsten. Da Yousef begynte å legge planer om å skape en organisasjon for skeive etniske minoriteter i byen, ble flere fra nettverket invitert til å bli med, deriblant Halim:

Last June [referring to June 2017], when Yousef came to ask people to become boardmembers, I was very excited about being part of...Skeiva (...) I was always thinking that if we are in Norway, and we have all the rights, why would we want something special? But at the same time, we need a place to gather and to meet people. – Halim

Halim var begeistret over å få bli en del av Skeiva, og så behovet for en organisasjon og en møteplass hvor skeive etniske minoriteter kunne møtes. Kaasa (1989, s. 115) skriver at en viktig forutsetning for å få til mobilisering er å ta utgangspunkt i gruppens hverdagsproblemer og deres erfaringer. I likhet med Yousef anså også Halim at det var et problem at gruppen av skeive flyktninger fra Midtøsten ikke hadde et sted hvor de kunne møte andre mennesker, og dette bidro til at han ønsket å bli en del av organisasjonen og arbeide for å skape en møteplass. Videre ble også Jarah invitert med i arbeidet:

Og så snakket jeg og Yousef sammen om det... Og så sa han: «Jeg skal prøve å ha en organisasjon som heter Skeiva (...) her». Så han jobbet mye med å etablere det der... organisasjonen. Og så sa han til meg: «Vil du bli styremedlem?». Og: «Du kan hjelpe meg. Du kan norsk. Du kan hjelpe meg med å oversette». For Yousef kunne ikke så mye norsk da. (...) Og så var Halim med oss også. Så det var vi tre som jobbet mye i begynnelsen av Skeiva. - Jarah

Halim, Jarah og flere fra nettverket bestående av skeive flyktninger fra Midtøsten ble invitert med på skapelsen av organisasjonen sammen med Yousef. Å komme sammen som en gruppe, var et viktig steg i å bryte med isolasjon som undertrykkelse medfører (Dominelli, 2002, s. 109). Dette gjaldt særlig for de skeive flyktingene fra Midtøsten som opplevde å bli ansett som underordnet og ekskludert ved introduksjonsprogrammet.

Starrin (2007, s. 69) skriver at det å gå sammen med andre som befinner seg i samme utsatte posisjon som en selv, er et uttrykk for kollektiv empowerment. Denne formen for empowerment bærer preg av motmaktstenking, hvor fokuset er mobilisering av kollektivet av avmektige (Askheim, 2012, s. 16). De skeive flyktingene delte lignende opplevelser og situasjon, og flere ønsket å være med på å opprette Skeiva. De skeive flyktingene kan sies å ha utviklet kritisk bevissthet gjennom arbeidet i ressursgruppen ved introduksjonsprogrammet. Gjennom kritisk bevissthet utvikles autonomi og kollektiv empowerment (Ledwith & Springett, 2010, s. 19). De skeive flyktingene var klare for å skape en arena de opplevde at de manglet og hadde behov for.

Yousef så seg også om etter personer utenfor nettverket som kunne bidra til opprettelsen av organisasjonen, og til å bli en del av den. Han ønsket en organisasjon preget av mangfold. Han hadde lært av erfaringene han hadde gjort seg i Tyrkia, hvor gruppen av skeive arabere som møttes til te og samtaler havnet på utsiden av det Tyrkiske samfunnet. Yousef ønsket derfor ikke en egen organisasjon for skeive flyktninger i byen, men en organisasjon som skulle romme alle skeive etniske minoriteter. Gjennom kontakten med introduksjonsprogrammet, hadde Yousef klart å oppnå kontakter utover nettverket bestående av skeive flyktninger fra Midtøsten.

*(...) and I was looking for a board and I wanted to make it like really diverse, so...we were three gay [Middle Eastern] guys, one lesbian from Poland, one intersex man from Morocco, one gay guy from Norway and one lesbian from Somalia and a gay guy from Eritrea. (...) It was really hard to find diversity... It was like...I'm from [the Middle East] and I have contact with people from [the Middle East]. I can recruit people from [the Middle East] and then the Moroccan can recruit Moroccans and...we'll try to recruit more people. -
Yousef*

Yousef var opptatt av at organisasjonen ville bli mangfoldig dersom dets medlemmer rekrutterte nye medlemmer med samme landbakgrunn som dem selv. Gjennom å organisere og overbevise personer i nettverket sitt om å være med på å starte en organisasjon for skeive etniske minoriteter i byen, bedrev Yousef mobiliseringsarbeid.

I juni 2017 samlet Yousef nettverket av skeive fra Midtøsten, samt de personene han hadde nådd ut til utover sitt eget nettverk. Det ble avholdt et styremøte, hvor styremedlemmer i organisasjonen ble valgt. På dette møtet deltok blant annet informantene mine Afiq, Halim og Jarah, hvorpå Halim og Jarah ble styremedlemmer. Yousef ble valgt som organisasjonens leder. Det var dermed offisielt; en organisasjon for skeive etniske minoriteter i byen var skapt.

5.2 Regnbuekafé – Et sted å møte andre som en selv

En organisasjon var skapt av og for skeive etniske minoriteter. Organisasjonen skulle arbeide for interessene til skeive etniske minoriteter i byen. Likevel var det noe som manglet; en møteplass for skeive etniske minoriteter hvor en kunne bygge vennskap og nettverk.

Da Sawan kom til Norge som flyktning for nærmere ti år siden, fantes det ikke en organisasjon for skeive etniske minoriteter i byen, ei heller en tilhørende møteplass. Han følte seg ensom og trodde at han var den eneste skeive fra Midtøsten i byen. Han ønsket et sted å treffe andre som han selv:

Jeg har sagt til deg før at det kanskje var jeg som var den eneste [skeive fra Midtøsten i byen]. Jeg følte meg sånn faktisk. Det var kanskje en eller to...som ikke klarte å vise seg. (...) Så det var mye depresjon hos meg...og jeg følte meg ensom. For du har på en måte ikke en type som ligner litt på deg og du må være en annen person hele tiden. Men når Skeiva kom....da er du på en måte...da finner du deg der. - Sawan

Sawan hadde ikke vært alene om å føle det som om han var den eneste skeive fra Midtøsten, også Yousef hadde hatt det slik da han kom til Norge. Denne opplevelsen var utslagsgivende for opprettelsen av regnbuekafé:

So I wanted to have [regnbuekafé] here, to start [regnbuekafé], to make it a meeting point where the new arrivals would come so that they would find people and get to know them to make new friendships. - Yousef

I løpet av høsten 2017 arrangerte Skeiva månedlige treff på regnbuekafé. Regnbuekafé ble holdt i lokalene til en lokal organisasjon Skeiva samarbeidet med. Medlemmene møttes og spiste sammen, og etter at maten var ryddet bort, var det tid for musikk og dans. Det ble imidlertid tidlig klart for Yousef at hans ønsker om å skape en organisasjon preget av mangfold ble vanskeligere enn først tenkt:

But in the meetings...when we started [regnbuekafé] I already knew 20, all arabs. And the only ones who came who were not arabs, were the board members. And the board members, I kept asking them to do it...recruit...I couldn't do it myself. And they had to do it by recruiting their own people. (...) But then I found out that the Somali girl was totally in the closet. She couldn't tell anyone from her network. The Eritrean boy was also in the...he didn't really want to have any interaction with the Eritrean people. The polish girl she didn't really like her own people, so she didn't have any contact with them. (...) The Norwegian guy...he was able to bring one guy, but then this guy never showed up again. So, all of the time there were Arabic speakers [there]. So even the board themselves, the non-arabs, they felt isolated there. They felt excluded because everyone spoke Arabic there. - Yousef

Det ble fort klart at mobilisering og rekruttering av nye deltakere til organisasjonen ble en utfordring. Flere av styrets medlemmer kunne ikke, eller ønsket ikke, å mobilisere og rekruttere personer fra sitt eget etniske nettverk til organisasjonen. To av styremedlemmene var ikke åpne om sin legning, og et forsøk på å mobilisere mennesker til å bli en del av organisasjonen ville kunne medføre at deres legning ble kjent innen sitt etniske minoritetsmiljø. Denne frykten for å bli oppdaget og avslørt av eget minoritetsmiljø, er noe Rafto (2008) peker på at kan være en barriere for organisasjonsdeltakelse blant skeive etniske minoriteter. Som pekt på i kapittel 4.3 kan minoritetsmiljøet sin kjennskap til ens seksuelle legning medføre eksklusjon fra minoritetsmiljøet.

På samme tid innebærer deltakelse i en sosial bevegelse, eller en organisasjon, et medlemskap, noe som ofte også innebærer et skritt ut i offentligheten. Mennesker som opplever at de er stigmatiserte, føler ofte på en skamfølelse som medfører at de trekker seg unna offentligheten. Skamfølelsen medfører nedstemthet, og mobilisering er bare mulig gjennom en endring i det emosjonelle nivået (Starrin, 2007, s. 70). Det er gjennom å snu skamfølelsen til stolthet at empowerment og mobilisering muliggjøres. Imidlertid kan frykten ta overhånd og være et hinder for handling (Starrin, 2007, s. 70).

Britt og Heise (2000, s. 256) skriver at sosiale bevegelser for skeive må motivere mennesker til deltakelse gjennom å snu frykten til sinne. For å kunne gjøre dette må en hjelpe mennesker til å forstå at ens seksuelle legning ikke er et avvik i seg selv, men at det handler om hvem som har fått definere det slik. Det innebærer at det er mulig å ta tilbake definisjonsmakten. Det er når mennesker oppdager at det ikke handler om avvik, men om undertrykkelse, at sinne tar over for frykt, og handling blir mulig (Britt & Heise, 2000, s. 257).

De skeive flyktingene fra Midtøsten hadde langt på vei vært igjennom denne prosessen gjennom dialog i ressursgruppen ved introduksjonsprogrammet og med hverandre. Dette var ikke tilfellet for flere av styrets medlemmer som hadde en annen bakgrunn og som kom fra et annet minoritetsmiljø. De var redde for å bli avslørt, og redselen for å rekruttere og mobilisere var derfor større enn sinnet. Redsel aktiverer fluktreaksjoner snarere enn kampreaksjoner (Starrin, 2007, s. 70), og umuliggjør handling.

Situasjonen som flere av styrets medlemmer stod overfor, kan sees i lys av det Freire (1999, s. 84) omtaler som grensesituasjoner. Grensesituasjoner er situasjoner som begrenser menneskers frihet (Freire, 1999, s. 84). Når menneskene opplever situasjonen som lenker som hindrer deres frigjøring, kan de reagere med grensesprengende handlinger hvor de forneker og overvinner, heller enn å passivt godta det som er «gitt» (Freire, 1999, s. 84).

Det er imidlertid ikke gitt at mennesker reagerer med grensesprengende handlinger når de opplever ufrihet. Flere av styremedlemmene kan sies å ha begrenset frihet all den tid de bar på følelser av frykt og skam. Dette forhindret dem i å delta i arbeidet for å mobilisere flere til å bli en del av organisasjonen og delta på regnbuekafé. En viktig forutsetning for deltakelse er nettopp at man ikke er passivisert, utrygg eller undertrykt (Freire, 1999, s. 13).

Styret bar preg av mangfold, men deltakerne som møtte opp på regnbuekafé bestod av en majoritet av personer fra Midtøsten. Dette påvirket kommunikasjonen på møteplassen. Majoriteten av deltakerne snakket arabisk. Ifølge Yousef bidro dette til at styremedlemmene følte seg isolerte og ekskluderte på møteplassen. Selv forsøkte han så godt han kunne å inkludere styremedlemmene gjennom å kommunisere på engelsk:

(...) I was trying to speak English all of the time. I didn't want to speak Arabic because I didn't want it to be an Arabic space. I wanted it to be for everyone. - Yousef

Yousefs uttalelse kan forstås som et ønske om å bygge et fellesskap. Han ønsket å skape et sted som var åpent og som rommet alle skeive etniske minoriteter. Imidlertid viste dette seg å bli vanskelig fordi språk ble en barriere for de andre medlemmenes deltakelse. Da deltakelse er sentralt for fellesskapsbygging (Henriksbø & Sudmann, 2011), vil språkbarrierer kunne medføre manglende deltakelse og eksklusjon av dem som ikke snakker samme språk som majoriteten og derigjennom være et hinder for å skape et fellesskap.

På samme tid var det vanskelig for organisasjonens styre å lede en organisasjon i en norsk kontekst. Som organisasjonens valgte leder, var Yousef ansvarlig for å fordele og delegere arbeidsoppgaver. Organisasjonserfaringen hans fra Tyrkia var ikke overførbart til den norske konteksten hvor andre regler gjorde seg gjeldende. Samtidig hadde han ingen han kunne henvende seg til for hjelp. Yousefs nettverk var i all hovedsak et sammenbindende nett, og bestod av skeive flyktninger fra Midtøsten. Selv om det fantes sammenbindende sosial kapital i nettverket, så kan man forstå vanskene med å drive organisasjonsarbeid i Norge som en konsekvens av mangelen på brobyggende sosial kapital. Nettverk med brobyggende sosial kapital består av mennesker med ulik bakgrunn, og sørger for informasjon og hjelp (Putnam, 2006, s. 22-23). Da Yousef manglet dette, medførte det til at han gjorde det meste av arbeidet i organisasjonen alene:

(...) here it's a totally different system. Here there is something called styre, board members, referat, eh...rapport...many things we had to do. I had no idea. And then organization number, bank account...accountant...I had no idea. No clue what to do. (...) So I was doing everything myself because I was learning (...) I knew that: "Okay, now I have to delegate and I have to tell them to do one-two-three". So I started doing this, but they were already kind of done. So they never came back. - Yousef

Det tok ikke lang tid før flere av styremedlemmene trakk seg ut av organisasjonen. Dette til tross for at Yousef forsøkte å delegere arbeidsoppgaver, samt snakke engelsk med flere av styremedlemmene for å bidra til inkludering. Å samles om en felles identitet som skeiv etnisk minoritet hadde vært viktig for organisasjonens start, men det var ikke tilstrekkelig for å opprettholde en mangfoldig organisasjon. Yousef pekte også på at rasisme kunne være en ytterligere årsak til at styremedlemmene trakk seg ut av styret og organisasjonen:

(...) they didn't say it openly, why they withdrew from the board (...) but I believe that it was because of the racism. They felt that they were not really welcomed or something because they were black. And I knew this was an issue in our group. (...) Usually for our [regnbuekafé] we have 25-30 coming every time. And once we announced that we were having Eritrean food and six people showed up. - Yousef

Da organisasjonen i forkant av søndagens regnbuekafé hadde annonsert at det ville bli servert mat fra Eritrea, var det et fåtall personer som møtte opp. Imidlertid fikk de som møtte opp en overraskelse; maten var ikke fra Eritrea, men fra Midtøsten. Dagen før regnbuekafé skulle arrangeres meldte et styremedlem frafall, og Yousef hadde kontaktet en venn for å be om hjelp til å lage mat til kafeen. Det ble lagt ut bilder av maten på sosiale medier sammen med en takk til alle som møtte opp. Ifølge Yousef var det da rasisme kom til syne som følge av deltakernes reaksjoner:

(...) the comments were like: "Why didn't you tell us that it was [Middle Eastern] food? We would definitely come". (...) We have this racism eh...yeah. - Yousef

Da deltakerne fra Midtøsten ikke møtte opp på regnbuekafé fordi de trodde det ville bli servert mat fra Eritrea, kan dette tenkes å ha opplevdes som en avvisning av styremedlemmene som hadde planlagt å servere mat fra sitt hjemland. Avvisning og ydmykelse forsterker opplevelsen av lav selvtillit og sosial eksklusjon (Ledwith & Springett, 2010, s. 131). Dette kunne kanskje vært unngått dersom det var bedre kontakt mellom medlemmene i Skeiva. Imidlertid fordrer dette dialog, og som pekt på over, var dialogen vanskelig å skape grunnet språkbarrierer.

Uten dialog mellom grupper, styrkes konflikter og oppfatninger av «annerledeshet» (Ledwith & Springett, 2010, s. 127). Dette betyr at dialog mellom ulike grupper kan bidra til å endre menneskers oppfatninger av hverandre og derigjennom medføre inkludering. Ledwith & Springett (2010, s. 128) skriver at man ved å legge til rette for dialog, også legger til rette for læring. Det binder mennesker sammen til tross for ulikhet. Det er også gjennom dialog at man lærer å stille spørsmålstegn ved egne etablerte fordommer og antakelser rettet mot dem man anser som annerledes en selv (Ledwith & Springett, 2010, s. 128).

Regnbuekafé kunne vært et sted som samlet skeive etniske minoriteter i byen for å drøfte og diskutere forhold i livene deres som de ellers tok for gitt. Gjennom dialog mellom de ulike gruppene av skeive etniske minoriteter, kunne organisasjonens deltakere utviklet kritisk bevissthet og gått sammen for å arbeide for skeive etniske minoriteter sine interesser (jf. Freire, 1999). Dialog knytter individer sammen med et kollektiv. Kollektiv handling avhenger av dialog, og nettopp derfor er det så viktig at forholdene legges til rette for å skape dialog (Ledwith & Springett, 2010, s. 131).

Mangelen på dialog mellom de ulike etniske gruppene av skeive kan langt på vei forklare styremedlemmenes valg om å bryte ut av organisasjonen. Det kan også forklare hvorfor særlig etniske minoriteter med afrikansk opphav ikke var tilstede på organisasjonens øvrige arrangementer og på regnbuekafé. Samtidig var det ikke bare personer med afrikansk opphav som manglet ved organisasjonens samlinger. I løpet av min tid som observatør på regnbuekafé og organisasjonens andre aktiviteter, bestod deltakerne av en stor majoritet av skeive fra Midtøsten. Det fikk meg til å stille meg selv spørsmålet; Er dette en organisasjon først og fremst for skeive fra Midtøsten?

5.3 En organisasjon for skeive fra Midtøsten?

Siden opprettelsen av Skeiva og det månedlige arrangementet regnbuekafé, hadde majoriteten av deltakerne i organisasjonen og på regnbuekafé vært personer med bakgrunn fra Midtøsten, hvorpå flertallet var kommet til Norge som flyktninger. Det fantes imidlertid små grupper av deltakere med et annet opphav på organisasjonens arrangementer.

På regnbuekafe ble det særlig synlig at det var et skille mellom gruppene. En gruppe bestående av tre russere fant sammen og ble sittende ved et eget bord hele kvelden igjennom. Dersom noen nordmenn møtte opp, utgjorde de en gruppe som holdt seg til hverandre. Gruppen av nordmenn bestod som oftest av skeive menn, og bare et fåtall av dem kom tilbake etter å ha deltatt på regnbuekafé for første gang. I løpet av min tid som observatør på regnbuekafé og organisasjonens andre arrangementer, observerte jeg bare en håndfull kvinner. Majoriteten av disse var norske. Kvinnene så ut til å kjenne flere av de mannlige deltakerne fra Midtøsten, og ved en anledning ble jeg fortalt at kvinnene var kommunalt ansatte og deltok på regnbuekafé for å vise sin støtte til Skeiva.

Skeiva bar ikke preg av å være en organisasjon av mangfold. Dette problematiserte flere av mine informanter. Ifølge Manuel var ikke organisasjonens problem andelen personer fra Midtøsten, men heller mangelen på personer med en annen bakgrunn:

We have to somehow be thankful to the [people from the Middle East]...because they are the ones that are really active, even if it's just going there. Because if it wasn't for them, actually it would be four people there. Really, literally four people. So actually...it's not...I'm not saying that they shouldn't be there, actually we should be thankful, but the problem is not that there are a lot of [people from the Middle East]. The problem is that we are missing from other...backgrounds and nationalities, I think. And mostly Norwegians I would say also. (...) But again, it's nothing against the [Middle Eastern] community, and I'm really thankful for the [Middle Eastern] community to be there because if it was not for the [Middle Eastern] community, there would be no [Skeiva]. - Manuel

Manuel kommer fra et europeisk land og er den eneste av informantene mine som ikke snakker arabisk. Han kom til byen som arbeidsimmigrant for åtte år siden. Selv har han flere gode venner og et godt nettverk bestående av kollegaer, personer med samme landbakgrunn som han selv og personer han har møtt i Skeiva. Manuel er i et forhold med Emir, en mann som kom til Norge som flyktning fra Midtøsten for et par år tilbake og som inngår i nettverket av skeive flyktninger fra Midtøsten. Manuel er blitt kjent med Skeiva gjennom Emir. Som en av få deltakere på regnbuekafé som ikke kommer fra Midtøsten og som ikke snakker arabisk, opplever han at det kan være vanskelig å komme i kontakt med mennesker der:

(...) but it's really difficult to...really mingle with the people there. It's not that easy especially because it's mostly dominated by [people from the Middle East], which is nothing wrong about it but...probably the lack of other...let's say ethnical groups or more diverse group...it makes it a bit biased and maybe not so attractive for other people. And since you also have this language-barrier for many of the [people from the Middle East] there eh...at the end it becomes a bit like an exclusive thing. - Manuel

I dette utsagnet peker Manuel på noe flere av informantene mine nevnte; at deltakelse i organisasjonen kunne anses som mindre attraktivt fordi organisasjonen manglet personer med en annen bakgrunn enn den av de skeive flyktingene fra Midtøsten.

Ved organisasjonens start tok mobiliseringen sikte på å skape en organisasjon som representerte et mangfold av skeive etniske minoriteter, men ved organisasjonens opprettelse og videre utvikling, ble det snarere et spørsmål om hvordan en kunne inkludere alle. En uforutsett og utilsiktet konsekvens av opprettelsen av organisasjonen var at den syntes å ekskludere dem den var myntet på å inkludere, nemlig alle skeive etniske minoriteter i byen. Dette vil kunne skje fordi en gruppe er større enn summen av enkeltindivider som inngår i den, og mindre enn alle individene den omfatter. Det fører til at mekanismer for eksklusjon oppstår innad i gruppen dersom forskjeller mellom gruppens medlemmer underkommuniseres eller anses som irrelevante (Dominelli, 2002, s. 114-115).

Ifølge Manuel ville forskjellene mellom dem bidra til at grupper ble dannet innad i organisasjonen og på organisasjonens aktiviteter på bakgrunn av likheter mellom deltakerne, noe som kunne oppleves som ekskluderende dersom en ikke fikk innpass i en gruppe:

Well...excluded in the sense that...trying to mingle with people and seeing that there is a barrier... (...) Because they tend to form groups and they're really inaccessible...yes. But not because it was me specifically, but just because... The tendencies of people to...get together with their own...kind. - Manuel

Ved organisasjonens start var det en felles identitet som skeiv etnisk minoritet som muliggjorde organisasjonens mangfoldige styre. På samme tid var det forskjeller i språk og gruppenes syn på hverandre, som ifølge Yousef bidro til at styremedlemmene opplevde å bli ekskludert, og som til slutt resulterte i at de trakk seg ut.

Mangelen på andre grupper av mennesker preget organisasjonen og dets møteplass, regnbuekafé. Det kom til syne gjennom maten som ble servert på regnbuekafé, musikken som ble spilt og aktivitetene som ble gjennomført. Maten var tradisjonell mat fra land i Midtøsten, musikken var popmusikk på arabisk og dans var en sentral aktivitet.

Musikk og dans kunne i seg selv både oppleves som inkluderende og ekskluderende, ifølge flere av mine informanter. Manuel trakk frem at når de skeive flyktningene fra Midtøsten styrte musikken i lokalet under regnbuekafé, så ville andre deltakere kunne tenkes å avstå fra å delta idet de ikke følte seg velkommen:

Sometimes you guys [looks at Emir] takes over the...the DJ and...and... It's fun, but maybe after a while the people want to listen to something else. Eh...you know. I don't care, but I mean I understand if some people might feel a bit...eh...ehm...yeah...not uncomfortable, but not...not willing to participate. If they are not invited, let's say. They might not feel welcomed, maybe. - Manuel

Dans var en sentral aktivitet på regnbuekafé. Halim mente at deltakernes oppfordring til dans kunne oppleves som tvang av dem som var til stede på regnbuekafé:

(...) sometimes they force people to dance and the people really don't want to dance and... (...) I feel sometimes that we don't respect what people say. We are trying to force them because we come from a society where we usually don't say what we want. So...like...eh...I will insist that you eat chocolate because I think that you are shy and that's why you don't eat. So we have this kind of shitty traditions...so...they're also trying to force people...unless you were to get angry and tell them: "No, I will not do this". - Halim

Som deltaker hadde jeg selv opplevd det Halim beskrev. Det var vanskelig å si nei til glade, engasjerte mennesker som forsøkte å inkludere en i en felles aktivitet, selv om en ikke ønsket å delta. Også Jarah trakk frem dans som en kime til konflikt og eksklusjon, men pekte på at dette handlet om kulturkrasj når de ulike gruppene kom sammen på regnbuekafé:

(...) noen ganger det vil være kulturkrasj òg. Eh...jeg husker noe [som] skjedde...eh, vi hadde ei jente fra Marokko og hun hadde knust [knekt] beinet eller noe sånt...(...) Og [så] kom en fra [navn på land i Midtøsten] og ville danse med henne. Og hun sa: «Nei, jeg kan ikke. Jeg har knust beinet». Han sa: «Nei, du er på [regnbuekafé], du må danse». Og han bare trakk... Trakk i henne, for å danse.... Fordi han synes at alle må ha det gøy. Så han synes det er bra det han gjør. Så hun ble veldig sint etterpå, og kom aldri igjen på [regnbuekafé]. Så kulturkrasj noen ganger kan bli en grunn òg. (...) de mente å være inkluderende, men på en måte var det ekskluderende faktisk. - Jarah

Kulturkrasj og aktivitetene i seg selv kunne tenkes å forhindre deltakelse i organisasjonen og på regnbuekafé. Cornwall (2008, s. 279) peker på at manglende deltakelse kan skyldes en opplevelse av fremmedgjøring idet aktivitetene eller stedene assosieres til en kulturell gruppe en ikke tilhører, eller at aktivitetene er ukjente eller ukomfortable for en. Selveksklusjon kan også være et resultat av tidligere erfaringer (Cornwall, 2008), og som i tilfellet Jarah fortalte om, dukket jenta aldri opp igjen på regnbuekafé.

I løpet av min tid som observatør på regnbuekafé opplevde jeg at nykommere ikke kom tilbake, en erfaring flere av mine informanter fortalte om. Språkbarrierer, kulturkrasj og manglende interesse for å delta, var mine informanters forklaring på hvorfor noen valgte å avstå fra deltakelse på regnbuekafé. Samtidig kan manglende deltakelse på regnbuekafé og i Skeiva forstås som uenighet om hva organisasjonen skulle gjøre, hva innholdet på regnbuekafé skulle være og hva møteplassen skulle benyttes til. Da majoriteten av deltakerne i Skeiva og på regnbuekafé var skeive flyktninger fra Midtøsten, var det i stor grad de som hadde størst makt til å definere dette.

«Participation as praxis is, after all, rarely a seamless process; rather it constitutes a terrain of contestation in which relations of power between different actors, each with their own ‘projects’, shape and reshape the boundaries of action» (Cornwall, 2008, s. 276). Muligheten for deltakelse avhenger av maktforholdet mellom ulike aktører som bidrar til å forme og omforhandle grensene for handling (Cornwall, 2008, s. 276). Det var derfor ikke så rart at regnbuekafé i så stor grad speilet tradisjonsmat, musikk og dans fra Midtøsten idet majoriteten av deltakerne nettopp var fra Midtøsten og dermed hadde mest makt til å bestemme hva som skulle utspille seg på det månedlige arrangementet. Denne makten hadde de også utvist idet et fåtall hadde møtt opp søndagen de trodde de ville få servert mat fra Eritrea.

Ifølge Cornwall (2008, s. 279) kan manglende deltakelse skyldes det faktum at viktige stemmer drukner i mylderet av dem med mer makt. Dersom en ikke skaper et sted hvor grupper som ikke tør å snakke høyt, i frykt for å bli latterliggjort eller ikke tatt på alvor, kan delta, så vil eksklusjon bli resultatet (Cornwall, 2008, s. 279).

5.4 Frivillig arbeid og organisasjonsdeltakelse

Våren 2018 ble det arrangert årsmøte i Skeiva. I forkant av årsmøtet hadde Yousef forsøkt å snakke med flere fra nettverket sitt i håp om å mobilisere til deltakelse i organisasjonen som styremedlemmer. Dette viste seg å bli vanskelig:

(...) before the årsmøte for 2018 I announced that we were looking for board members and I was trying to talk to so many people, but no one wanted to do it. (...) we were only three in the board. No one of the people who attended...I think we were nine...nine came to the board meeting, eh...no one wanted to be in the board. We talked about like... “Do you want us to shut down the organization?”. And they said: “No, no. We want it. We need it”. But at the same time no one wanted to work and to be active. - Yousef

Da årsmøtet ble hevet, hadde Skeiva tre styremedlemmer. Det var kanskje ikke så rart at spørsmålet om hvorvidt organisasjonen skulle oppløses dukket opp. Deltakerne ga imidlertid uttrykk for at de både ønsket og hadde behov for Skeiva. Organisasjonen spilte en viktig rolle i deltakernes liv, noe jeg vil komme tilbake til i kapittel 6.

Skeiva arrangerte aktiviteter og drev regnbuekafé månedlig i løpet av 2018, til tross for at styret bestod av tre medlemmer. Organisasjonens medlemmer møtte opp på aktivitetene, men ønsket ikke noe større involvering utover dette. I samtale med informantene mine på nyåret 2019 var det en del usikkerhet knyttet til hvem styret bestod av, og hvorvidt det var Yousef som ene og alene drev organisasjonen fremover. Noen hevdet at Yousef ønsket å ha kontroll over organisasjonen og drive den alene, og at mangelen på styremedlemmer skyldtes dette.

Disse opplevelsene kan forstås som uttrykk for barrierer for deltakelse. Deltakelse handler om en redistribusjon av makt (Arnstein, 1969), og organisasjonsarbeid vil i stor grad innebære delegering av oppgaver og delt ansvar for arbeidet som gjennomføres. Mine informanters opplevelse av at Yousef ønsket å bevare kontrollen, kan forstås som en barriere for deres deltakelse i organisasjonen. Samtidig ville styremedlemmenes deltakelse i beste fall kunne anses som det Arnstein (1969) omtaler som tokenism dersom de opplevde at kontroll og makt fantes hos én person og hvor de ikke hadde noen reell innflytelse over hvorvidt deres innspill ble tatt videre og medførte en endring.

Informantene mine hadde mange tanker om hva de ønsket at organisasjonen skulle gjøre for sine medlemmer. Noen pekte på at de ønsket at organisasjonen skulle bistå dem i å skaffe seg arbeid, andre ønsket mer politisk aktivisme. Én av informantene mine mente at det ikke ble gjort nok for å ivareta de skeive flyktningene ved introduksjonsprogrammet som etter å ha opplevd trakassering og trusler hadde utviklet psykiske vansker. Det ble også pekt på at bruk av illegale rusmidler var vanlig i det skeive miljøet, og at det var et behov for å gi de skeive etniske minoritetene opplæring i trygg bruk av illegale rusmidler for å forhindre overdoser og død. Disse innspillene var uttrykk for behov informantene mine ønsket at Skeiva skulle ivareta. Flere hadde uttrykt disse ønskene uten at de selv så noen endring.

En mulig årsak til at informantene mine ikke ønsket å arbeide frivillig for organisasjonen og ta på seg ansvar som styremedlemmer kan tenkes handle om at de opplevde at de hadde gitt uttrykk for hva de ville ha annerledes, uten at det medførte en endring. For å kunne bidra i arbeidet med organisasjonens videre utvikling, måtte de oppleve at de ble lyttet til og tatt på alvor (Cornwall, 2008, s. 278).

På samme tid var også flere klar på at de ikke hadde mulighet til å ta på seg ansvar og gi av sin tid til organisasjonen. Dette handlet ikke nødvendigvis om at de ikke opplevde å bli lyttet til og at deres deltakelse var irrelevant, men at hverdagslige sysler tok mye av deres tid. Manglende deltakelse kan skyldes det faktum at man ikke har tiden til å delta (Cornwall, 2008, s. 279).

Flere av mine informanter ga også uttrykk for at de anså det som Yousefs oppgave å sørge for organisasjonens videre utvikling. Dette hang trolig sammen med at Yousef i løpet av 2018 gikk fra å være frivillig til å bli ansatt i Skeiva, og derigjennom mottok en årslønn på 200 000,- kr for sitt arbeid med Skeiva og informasjonsarbeidet ved introduksjonsprogrammet. Ifølge Yousef medførte dette til at det ble vanskeligere å rekruttere frivillige som kunne være en del av organisasjonens styre og arrangere aktiviteter og regnbuekafé:

(...) So they didn't understand the difference between the volunteer and being an employee. "Why [do] you take [a] salary and we don't? It's your job, now you do the job". (...) "We are here because you are getting money because of us, so then you have to do the work for us". (...) Because we are coming from a country, background, where...eh...everything is about money. We don't get support from the government. We don't get anything for free (...) So then we don't have this...privilege of being a volunteer back in the Middle East. So we never thought about it. It's not part of our culture. So now to come and tell people to do volunteer work...then: "Why?"- Yousef

Synet på frivillig arbeid, samt hvorvidt dette utgjorde en årsak til å avstå fra å delta i organisasjonsarbeid, fikk jeg ikke mulighet til å utforske med mine informanter. At Yousef mottok lønn for sitt arbeid, var et aspekt som dukket opp sent i arbeidet med datainnsamling. Imidlertid kan dette ha vært svært sentralt i forståelsen av hvorfor flere avstod fra å ta på seg et verv i Skeiva og arbeide med å arrangere regnbuekafé.

Frivillighet i en norsk kontekst er trolig svært forskjellig fra frivillighet i andre land, og slik Yousef påpeker, ble det gjerne ansett som et privilegium forbeholdt dem i en bedre økonomisk situasjon enn dem selv.

Likevel var informantene mine tydelige på hva de ønsket og trengte av Skeiva, men da jeg snakket med Yousef om hvilke tilbakemeldinger han mottok fra organisasjonens medlemmer, var svaret hans noe overraskende:

(...) no one comes and give me the direct feedback. But I hear the baksnakking. I get to hear it. Which is like...eh...they want to do things like...they want to be...go to more activities, so now they are done with food. - Yousef

Yousef hadde rett; flere av informantene mine fortalte at mat og dans ikke var tilstrekkelig lenger. De ønsket noe mer. Hvorfor var det slik at ingen tok til orde for å formidle ønskene og behovene sine direkte til organisasjonens leder? Ett svar på dette kunne tenkes finnes i tidligere erfaringer. Dersom mennesker opplever at de ikke blir lyttet til, vil de kunne ty til selvekskludering fra å delta for å unngå å kaste bort tiden sin (Cornwall, 2008, s. 280). Samtidig kan deres manglende tilbakemeldinger skyldes en opplevelse av en ovenfra-og-ned holdning, hvor de opplevde at til tross for gjentatte tilbakemeldinger, så var det én person som til sist besluttet aktiviteter på regnbuekafé og hva organisasjonen skulle arbeide for.

Selv om det trolig var flere årsaker til at Yousef ikke opplevde å få tilbakemelding fra Skeivas medlemmer, var det like fullt mangel på dialog mellom ham og medlemmene. Dialog består av handling og refleksjon, to dimensjoner som er gjensidig avhengig av hverandre. Uten handling blir dialogen ren verbalisme idet forandring ikke vil skje dersom en ikke handler. På samme tid vil handling uten refleksjon umuliggjøre dialog, idet det blir aktivisme – handling for handlingens skyld (Freire, 1999, s. 71-72). Slik jeg forstår Freire (1999), vil mangelen på dialog mellom deltakerne og organisasjonens leder og styre, føre til at status quo opprettholdes og at eksklusjon eller selveksklusjon blir resultatet idet arbeid for endring blir en umulighet

5.5 Drøfting

Til nå har jeg pekt på hvordan det gryende mobiliseringsarbeidet i organisasjonens første fase tok sikte på å skape et styre preget av mangfold i håp om at dette ville skape en mangfoldig organisasjon. Imidlertid viste det seg vanskelig å inkludere styremedlemmer som ikke var en del av gruppen skeive flyktninger fra Midtøsten, idet de opplevde å bli ekskludert i organisasjonen grunnet språkbarrierer, rasisme og manglende mulighet til å ta del i arbeidet. I dette kapitlet vil jeg drøfte skapelsen av fellesskap ytterligere. Til slutt vil jeg diskutere fem aspekter jeg mener er særlig viktig for å forstå hvordan inklusjon og eksklusjon gjorde seg gjeldende på organisasjonens møteplass, regnbuekafé.

Det viste seg også at det var vanskeligere enn først antatt å skape en organisasjon som bygget på et fellesskap bestående av skeive etniske minoriteter. Ifølge Baumann og May (2004, s. 59) vil gode fellesskap kreve stor grad av likhet mellom medlemmene, og at forskjellene mellom dem er underordnet. Samtidig bygger gode fellesskap på at det finnes en vilje og en mulighet til å skape en felles enighet (Baumann & May, 2004, s. 59).

Da organisasjonen startet opp, viste det seg at forskjellene mellom styrets medlemmer ble alt annet enn underordnet for organisasjonens arbeid og videre utvikling. Det kunne nærmest fremstå som at fellesskapet av skeive flyktninger fra Midtøsten var så sterkt at både styremedlemmer og deltakere i organisasjonen som hadde en annen bakgrunn og et annet opphav, ble ansett som de fremmede. Dette kan forstås som det Baumann og May (2004, s. 43) omtaler som skillet mellom «oss» og «dem», hvor «vi» er gruppen en hører til og forstår, og «de» er en gruppe man ikke har tilgang til eller ønsker å tilhøre. Denne dikotomien stammer fra manglende forståelse og frykt (Baumann & May, 2004, s. 43), og denne ble opprettholdt i organisasjonen og på regnbuekafé gjennom lite interaksjon mellom de ulike gruppene av skeive. Dette gjorde det også vanskelig å inkludere nye deltakere som møtte opp på regnbuekafé, hvor det ble dannet grupperinger av mennesker som snakket samme språk og som liknet hverandre, og som derigjennom bidro til å ekskludere dem som var annerledes enn dem selv.

Baumann & May (2004, s. 60) skriver at: «Fellesskapet er snarere et postulat, et uttrykk for et ønske om enhet og en oppfordring til å slutte rekkene, enn det er en realitet». Med dette kan fellesskap forstås som noe informantene mine ønsket for organisasjonen, men som var svært vanskelig å realisere. Dette var ikke bare knyttet til forskjellene mellom organisasjonens deltakere, men også til mangelen på felles enighet i organisasjonen og mellom deltakerne hva gjaldt organisasjonens arbeid og hva regnbuekafé var og skulle være.

Vetlesen (2009, s. 31) skriver at fellesskapet må gjøre seg fortjent til den enkeltes deltakelse. Dette innebærer at fellesskap, slik som organisasjonen Skeiva tok sikte på å skape, må tilby deltakerne sine noe som gjør at de ønsker å være en del av fellesskapet. For mine informanter handlet det om at de hadde flere ønsker for hva organisasjonen skulle gjøre og hva regnbuekafé skulle være, og at de ville se disse ønskene satt ut i live. Dette, mente de, ville gjøre det mer attraktivt for dem å delta i organisasjonen og på regnbuekafé. Som påpekt i kapittel 5.4, vil mennesker kunne ty til selveksklusjon dersom de opplever at de ikke blir lyttet til.

Tjora (2018, s. 6) skriver om hvilke forhold som må ligge til rette for at personer skal føle seg komfortable i offentlige rom. Hans perspektiver kan benyttes for å belyse hvilke sosiale forhold som må ligge til grunn for at et sosialt rom, slik som regnbuekafé, skal føles som hjemme og kunne skape en følelse av fellesskap og derigjennom inkludering. Ifølge Tjora (2018, s. 6) består et fellesskap av samhold, integrasjon, interaksjon, identifikasjon, kommunikasjon og arbeid og fysisk nærvær. Det er særlig de første fem aspektene jeg vil fremheve videre i tilknytning til regnbuekafé.

Samhold er nært knyttet solidaritetsbegrepet til sosiologen Durkheim som introduserte det han kalte organisk solidaritet (Tjora, 2018, s. 6). Samfunn preget av organisk solidaritet innehar en arbeidsdeling mellom menneskene. Dette er fordi sosial integrasjon er knyttet til menneskenes avhengighet av hverandres tjenester (Tjora, 2018, s. 6). Med dette perspektivet vil et sosialt rom som regnbuekafé måtte inneha en arbeidsdeling og en avhengighet mellom deltakerne for å bygge en fellesskapsfølelse. Arbeidsfordelingen ved regnbuekafé var noe vilkårlig. Det var frivillige som lagde mat til regnbuekafé etter forespørsel fra organisasjonens styre. Imidlertid ville det vært vanskelig å arrangere regnbuekafé dersom ingen av deltakerne meldte seg frivillig til å lage maten. Dette viser at det fantes en avhengighet mellom deltakerne. Uten innsatsen fra frivillige ville ikke organisasjonen kunne arrangere regnbuekafé.

Integrasjon beskriver hvordan ulike grupper av mennesker lever blandet eller separert (Tjora, 2018, s. 6). Det handler om hvorvidt ulike etniske grupper blander seg, eller om de danner homogene gjenger (Tjora, 2018, s. 7). Integrasjon åpner for at et sosialt rom kan brukes av flere. På regnbuekafé oppstod det etniske grupperinger, og det var lite kontakt mellom de ulike gruppene. Grupperingene gjorde det vanskelig å skape et inkluderende fellesskap, og førte til eksklusjon av dem som havnet på utsiden.

Den tredje dimensjonen som inngår i opplevelsen av fellesskap er interaksjon. Interaksjon handler om hvordan samfunn skapes på basis av sosial interaksjon, nedenfra og opp (Tjora, 2018, s. 8). Et sosialt rom som regnbuekafé vil i et slikt perspektiv handle om hvordan interaksjonen mellom deltakerne vedlikeholder eller skaper samhandlingsmønstre som får definere hva slags rom det er (Tjora, 2018, s. 9). Ved regnbuekafé førte manglende integrasjon og ulike grupperinger til lite interaksjon mellom de ulike gruppene av skeive som deltok på arrangementet. Det var ikke lett å komme i kontakt med nye mennesker, mye grunnet språkbarrierer. Fordi majoriteten av deltakerne på regnbuekafé var skeive flyktninger fra Midtøsten, bar også samhandlingen på regnbuekafé preg av dette. Språket var arabisk, og musikk og dans var fra Midtøsten. Informantene mine pekte på at andre skeive kunne finne dette fremmed og lite attraktivt å være en del av idet det sosiale rommet ble definert som noe som var til utelukkende for skeive fra Midtøsten. Selveksklusjon ble dermed resultatet.

Tjora (2018, s. 9) skriver at identifikasjon kan handle om så mangt, men trekker frem at fellesskapsfølelsen hos mennesker ofte er knyttet til felles interesser, smak og aktiviteter. Et sosialt rom som regnbuekafé vil derfor være attraktivt for mennesker som gjenkjenner stil, smak og symboler hos de andre som er til stede (Tjora, 2018, s. 9). For skeive fra Midtøsten var det mange identifikasjonsmarkører som kunne skape en fellesskapsfølelse. Det handlet om et felles språk, og musikk og dans med opprinnelse fra Midtøsten. Dette skapte en fellesskapsfølelse blant de skeive fra Midtøsten, noe som ikke var tilfellet for de andre gruppene av skeive som kom til regnbuekafé.

For at mennesker skal oppleve å være en del av et fellesskap, er kommunikasjon en viktig bestanddel. Dersom et sosialt rom skal bidra til en fellesskapsfølelse, må det skapes rammer for at individer vil kommunisere med hverandre (Tjora, 2018, s. 9). Som jeg tidligere har pekt på, var kommunikasjon vanskelig på bakgrunn av deltakernes ulike språk. Noen kunne kommunisere på engelsk og norsk og slik komme i snakk med andre med en annen landbakgrunn enn dem selv. Andre var nyankomne flyktninger eller immigranter som ikke hadde tilstrekkelige kunnskaper i norsk og engelsk for å føre en samtale. Slik oppstod det språkfellesskap på bakgrunn av delt språk, og som derigjennom bidro til å ekskludere dem som ikke kunne kommunisere på språket. På samme tid bestod aktivitetene på regnbuekafé av dans og musikk, hvorpå disse aktivitetene kunne gjøre kommunikasjon vanskelig.

Selv om det var flere forhold knyttet til organisasjonen og regnbuekafé som kunne være ekskluderende for skeive etniske minoriteter som ikke var fra Midtøsten, var det også mye ved Skeiva og regnbuekafé som opplevdes som inkluderende for dets deltakere. Dette vil jeg se nærmere på i neste kapittel.

Kapittel 6: Organisasjonens rolle

I kapittel 4 pekte jeg på hvordan skeive flyktninger fra Midtøsten kom sammen og dannet et sosialt nettverk. I kapittel 5 viste jeg hvordan personer fra dette sosiale nettverket drev mobiliseringsarbeid rettet mot skeive etniske minoriteter i byen for å gå sammen og skape Skeiva.

Dette kapitlet tar for seg de ulike funksjonene Skeiva og det tilhørende sosiale nettverket av skeive flyktninger fra Midtøsten tjente dets medlemmer og nyankomne flyktninger. Hvilken betydning fikk sosial kapital i nettverket av skeive flyktninger fra Midtøsten? Hvordan ble regnbuekafé et fristed hvor skeive etniske minoriteter kunne være seg selv? I dette kapitlet søker jeg å besvare disse spørsmålene. Jeg samler trådene i kapittel 6.5 for en oppsummering og drøfting av de fire underkapitlene som omhandler organisasjonens rolle i deltakernes liv.

6.1 Hjelp og støtte

Flere av mine informanter forteller om vansker i møte med det norske samfunnet hva gjelder å manøvrere seg rundt i «systemet». Imidlertid forteller de også om hvordan nettverket av skeive flyktninger åpnet opp for hjelp hva gjaldt systemforståelse. Halim beskriver hvordan nettverket for skeive flyktninger i byen åpnet opp for mer enn bare vennskap, og hvordan det etter hvert tjente andre funksjoner:

I will do bostøtte for my friends. We will help each other. If they have a skattekort, I will do that for them. It's kind of like a network...supporting each other. Because... When I first came, Yousef helped me. Now...newcomers...I will help them. It will be like this, a circle. - Halim

Jarah forteller også om hvordan han har hjulpet flere nyankomne skeive flyktninger med utfylling av skjemaer og veiledning. Erfaringen han har opparbeidet seg gjennom lengre botid fremheves som viktig for å kunne bistå nyankomne skeive flyktninger:

(...) Så det var alle de tingene som vi... Som var vanskelig for meg eller Yousef da vi kom hit. Så... Vi har erfaring nå, så vi kan hjelpe de andre som kommer hit. (...) Vi har allerede gjort det. Vi har søkt om reisebevis, og vi vet hvordan vi kan... Vi vet hvordan vi kan endre kjønn i reisebevis for transpersoner for eksempel. Så vi kan hjelpe dem med denne prosessen. - Jarah

Et viktig moment som må nevnes her, er betydningen av et felles språk. Da majoriteten av informantene mine er fra Midtøsten og nettverket de dannet også bestod av skeive flyktninger fra Midtøsten, muliggjorde dette hjelpefunksjonen nettverket tjente de nyankomne. Det var også slik at mangelen på et felles språk i møte med hjelpeinstansene medførte til at flere av informantene mine tok på seg en allsidig rolle som hjelper. De opptrådte også som tolk ved behov. Yousef beskriver det slik:

If you want to go to the doctor and you don't have an interpreter, I will go and do the interpretation for you. If you need to go to NAV...and you don't know what to do, I'm going to NAV with you. If you have an appointment with the police, I will go to the police with you. - Yousef

Fortellingene over viser hvordan det sosiale nettverket bestående av skeive flyktninger fra Midtøsten hjalp og støttet hverandre den første tiden i Norge. Halim beskriver dette i sammenheng med hvordan han en gang befant seg i rollen som mottaker av hjelp. Det Halim omtaler som en «sirkel», kan forstås som det Putnam (2006) omtaler som normative forventninger til nettverkets eksisterende medlemmer om å støtte nettverkets nyeste medlemmer.

Det er særlig i slike tette, homogene og sammenbindende nettverk at sosial støtte og hjelp gjør seg gjeldende, nettopp fordi disse mobiliserer til solidaritet mellom nettverkets medlemmer (Putnam, 2006, s. 22). Denne solidariteten kommer særlig til syne i Yousefs beskrivelse av hvordan han følger nyankomne skeive flyktninger til møter og timeavtaler hos forskjellige offentlige instanser hvor han bistår dem som tolk.

Yousef problematiserte imidlertid sin egen rolle som hjelper. Han opplevde at det tærte på ham fordi det tok så mye av hans tid. Det var også en tydelig forventning fra nettverket om at han skulle bistå dem, noe Portes (1998, s. 15) omtaler som en slagside ved nettverk preget av sterke bånd. Der hvor sterke bånd innad i et nettverk bidrar til solidaritet og hjelp (Putnam, 2006, s. 22), vil en også kunne oppleve økte krav til nettverkets medlemmer og restriksjoner i individuell frihet (Portes, 1998, s. 15). Samtidig anså Yousef det som et problem at hjelpen han ga ikke bidro til å løse det han mente var de underliggende problemene, nemlig flyktingenes behov for tettere oppfølging og hjelp fra de ansatte ved introduksjonsprogrammet. Ved å hjelpe de skeive flyktingene med å skrive søknader og opptre som tolk, mente han at han forverret tilstandene for de øvrige flyktingene:

I was helping individuals, but I was harming the immigrant society in general. Not only the gay society, but like the immigrant society. Because the immigrant...the queer immigrants have us to help them with this. But what about the non queer immigrants? They have no one to help them with this. (...) Eh...so instead of doing this I will stop fixing things myself and go to the source and try to fix the problem. - Yousef

Dette utsagnet kan forstås som et ønske om en oppvåkning og en endring. For å skape en endring må en rette seg mot årsakene til problemet, ikke symptomene på det (Ledwith, 2016, s. 93). Problemet var manglende hjelp og støtte fra introduksjonsprogrammet. Selv om dette sammenbindende nettverk tilbyr dets medlemmer hjelp, ekskluderer det også utenforstående som ikke har tilgang til nettverkets ressurser (Portes, 1998).

Yousef ønsket fortsatt å hjelpe, men mente at hjelpen måtte komme fra rett instans, nemlig introduksjonsprogrammet som var ansvarlige for bosetting og oppfølging av flyktninger. Dette var ikke en oppgave han anså at Skeiva skulle ivareta. Yousef mente at det viktigste Skeiva kunne gjøre for de skeive flyktningene var å sørge for et sosialt nettverk og en møteplass:

(...) So here...when I decided to start it [referring to Skeiva], we needed a meeting point where you could make friendships. But at the same time, I wanted to invite Norwegians and recruit Norwegians to be there, so...we would make kind of...a platform where people could meet and make friendship. We didn't want to exclude people, separate them or having two bobbles. No, I wanted to bring the Norwegians and the non-norwegians, sitting together, trying to talk about the difficulties, trying to talk about the cultural differences. And then try to...make the gap smaller and smaller until they could get to know each other. (...) so the main reason...with [regnbuekafé] is just to be...a place where the people can get to know each other and make friendships, to break this isolation we're living in. - Yousef

Yousef var opptatt av at Skeiva ikke bare skulle være for nettverket av skeive flyktninger fra Midtøsten, men at organisasjonen og regnbuekafé skulle bidra til å knytte bånd og vennsksapsrelasjoner mellom skeive etniske minoriteter og nordmenn. Dette kan forstås som et ønske om å skape brobyggende sosial kapital (Putnam, 2006). Gjennom å danne en møteplass for skeive etniske minoriteter og nordmenn, håpet Yousef på å bidra til å gjøre gapet av ulikheter mellom dem mindre. Yousef ønsket ikke det han omtaler som «to bobler», hvor nordmenn befant seg i én boble og de skeive etniske minoritetene i en annen, men heller en organisasjon bestående av begge grupper. Regnbuekafé ble stedet hvor gruppene kunne komme sammen på en felles møteplass, og denne møteplassen ble langt på vei viktig for medlemmenes sosiale liv og for å bryte ut av ensomhet og isolasjon.

6.2 Sosialt liv og ut av ensomhet

Gjennom feltarbeidet mitt ble det tydelig for meg at flere av dem som inngikk i det samme nettverket av skeive flyktninger fra Midtøsten, ikke bare bistod hverandre med praktiske oppgaver ved ankomst, men at de også tilbrakte mye tid sammen utover dette. Noen kjente hverandre før de kom til byen. Andre ble innlemmet i nettverket gjennom Yousefs kontakter ved introduksjonssenteret, og noen møttes for første gang på regnbuekafé.

Jeg fikk tidlig inntrykk av at regnbuekafé ikke var så viktig for informantene mine som det jeg først hadde trodd. Flere fremhevet at de kunne avstå fra å delta. Jeg tenkte at det måtte være en årsak til at de, til tross for at de hevdet at det ikke var viktig for dem, likevel valgte å delta. Hva var så grunnene til å delta?

I think if I'm there it's because of Yousef. Not even for Emir. (...) Because I think it's important for him. And I think he's working a lot trying to do...his best...he's going through a lot of struggles and issues and conflicts and... And it costed him a lot. (...) I understand that you pay a price for being there. – Manuel

Jeg forstår dette utsagnet som det Putnam (2006) omtaler som en grunnleggende solidaritet. Manuel deltar ikke på regnbuekafé for å være sammen med kjæresten, men for å støtte Yousef fordi han vet hva det har kostet ham og fordi han vet at det er viktig for ham. Manuel vet at Yousefs arbeid innebærer store oppofrelser, og gjennom å være til stede på regnbuekafé utviser han støtte til Yousef som handler på vegne av skeive etniske minoriteter.

Halim oppgir at han deltar på regnbuekafé for å møte personer fra nettverket av skeive flyktninger fra Midtøsten som han ikke ser regelmessig. Samtidig peker han på at det er lite annet å finne på i byen, og at dette i seg selv er en årsak for å delta:

I enjoy being around people, talk... Some people...I don't see them regularly, so it's good to meet people there. Sometimes...hopefully...some newcomers will show up and I can meet new people. But yeah...that's it. And... we don't have a lot of events. So... even sometimes it's boring, but it is better than staying at home. - Halim

Cemal oppgir en lignende årsak til å delta:

If I had another choice I would go, of course. But this is one of our problem. We don't have activity, we don't have...we don't have events...so [Skeiva] is the choice, that's why we go to [Skeiva] (...) Because I don't have a choice. I need a friend. I cannot be alone in this city. - Cemal

Utsagnene fra Halim og Cemal synes å bære preg av ensomhet. For Halim er det bedre å møte opp på regnbuekafé enn å være hjemme, til tross for at det kan være kjedelig. Det handler om at det ikke finnes noe annet alternativ. Dette gjenspeiles også i sitatet fra Cemal, hvor han beskriver at han ikke har noe annet valg enn å delta på regnbuekafé. Han må være der fordi han trenger venner og ikke ønsker å være alene.

Som pekt på i kapittel 4, er Cemal klar over at vennskap med det Goffman (2009) omtaler som *de normale*, vil by på utfordringer. Han vet at dersom han forteller dem om sin legning, så vil de ikke snakke med ham. Derfor blir regnbuekafé en viktig møteplass for å utvikle vennsksrelasjoner og bryte ut av ensomhet. Eggebø et al. (2018, s. 99-100) peker i sin undersøkelse på at det i organisasjoner for skeive etniske minoriteter er mulig å være både skeiv og innvandrere, hvor kombinasjonen av identitetene ikke anses som en umulighet. I organisasjonen Skeiva og på regnbuekafé, kan Cemal utvikle vennsksrelasjoner uten å måtte skjule hvem han er.

Det er viktig å påpeke at forskjellene i Manuel sine årsaker til å delta og Halim og Cemal sine årsaker til å delta kan handle om ulikhet i botid i Norge. Mens Cemal og Halim har vært i Norge i mindre enn to år og fortsatt lærer seg norsk, har Manuel bodd i Norge i åtte år og snakker flytende norsk. Gjennom arbeid og aktiviteter på fritiden har Manuel fått venner med ulik bakgrunn. Dette stiller seg annerledes for Halim og Cemal som begge er kommet som flyktninger og som bruker mye av tiden sin sammen med andre flyktninger ved introduksjonsprogrammet, hvor det kan være vanskelig å utvikle venns­kapsrelasjoner fordi det oppleves utrygt å være åpen om egen legning. Dermed kan deltakelse på regnbuekafé forstås som en arena for inklusjon for de skeive flyktningene som ellers opplever å bli ekskludert fra sosiale nettverk tilhørende heterofile flyktninger. Det blir derfor en viktig møteplass hvor man kan føle seg trygg og inkludert (Egge­bø et al., 2018, s. 99).

Flere av informantene mine fremhevet aktivitetene på regnbuekafé som årsak til å ikke delta. De fremhevet at å spise og danse var aktiviteter de kunne gjøre hjemme hos seg selv. Som pekt på i kapittel 5, var det flere aktiviteter informantene mine ønsket at Skeiva skulle arrangere for sine medlemmer. Det viktigste syntes å være tiltak som kunne gjøre det lettere for dem å komme ut i arbeid. Flere av mine informanter var opptatt av å bygge venns­kapsrelasjoner med nordmenn, særlig fordi de anså dette som sentralt for å få tilgang til arbeidsmarkedet:

So when you have a network it's much easier to get a job. You can see most of the [Middle Eastern] people...I'm speaking in general... they don't get a job, you know. It's not easy because they don't have connections, they don't have a network with Norwegians. That's our problem. - Cemal

Cemal peker her på ressursene som gjøres tilgjengelig for dem gjennom å inngå i et nettverk med nordmenn. Selv om nettverket av skeive flyktninger fra Midtøsten var viktig for informantene for å klare seg den første tiden i byen, er de brobyggende nettverkene med personer med en annen bakgrunn enn en selv, viktige for å komme seg opp og frem (Ryan, 2011, s. 710). Å ha et nettverk med nordmenn, slik Cemal beskriver det, kan forstås som å danne såkalte svake bånd til nordmenn. Svake bånd åpner opp for sosial mobilitet (Granovetter, 1973), og ifølge Cemal er flyktningenes mangel på denne kontakten en årsak til at de ikke får jobb.

På samme tid var flere klar over at de var ekskludert fra andre sosiale nettverk som kunne ha bistått dem i å få tilgang til arbeid. Det var særlig nettverk av flyktninger med sterke bånd til hverandre som åpnet opp for arbeid, nettverk de skeive flyktingene ikke hadde tilgang til nettopp fordi de var skeive:

Ja, alle som kommer fra [land i Midtøsten] eller fra Midtøsten som ikke er homofile eller skeive, eh...de skaper et miljø som består av flyktninger. Og de hjelper hverandre med å få jobb. For eksempel du ser de som jobber på kebab...sted, og de som jobber på, ja, de arabiske stedene...alle kjenner alle og alle hjelper hverandre med å få jobb. Og når vi har vært i landet... tre år eller fire år... så vi ser at de som ikke er homofile, de har kjøpt bil, og de kjøper hus nå. De har begynt et liv... et godt liv. Men vi som er homofile... vi...vi sliter med å finne en jobb, en god jobb. Fordi vi kjenner ingen som kan hjelpe oss. Vi må følge nordmenn og ha kompetanse på lik linje med nordmenn. Og det er jo veldig vanskelig. - Jarah

Ifølge Jarah står de skeive flyktingene i en vanskelig posisjon. Som pekt på i kapittel 4 opplever flere å være ekskludert fra et sosialt nettverk med andre flyktninger på grunn av deres stigma som skeive (Goffman, 2009). Samtidig kan de også sies å ekskludere seg selv fra denne kontakten idet de ikke er trygg på at de vil bli akseptert som dem de er. For å kunne inngå i et fellesskap med andre, må den enkelte være trygg på at det er mulig å få være den en er (Vetlesen, 2009, s. 29). På samme tid er nettverket de inngår i tett og innadrettet, hvorpå de skeive flyktingene i stor grad omgås likesinnede. Da de alle står utenfor arbeidsmarkedet, og da de ikke har knyttet kontakter og vennsksapsrelasjoner med nordmenn, befinner de seg i en fastlåst posisjon. Flere av mine informanter får dermed ikke tilgang til arbeid gjennom bekjentskaper og vennskap i disse nettverkene. Det eneste som muliggjør tilgang til arbeidslivet er formell kompetanse.

Betydningen av å bli kjent med nordmenn og derigjennom få tilgang til arbeidsmarkedet, ble drøftet av flere av mine informanter. Dette kan sees i lys av Bourdieu (2002) sitt perspektiv på hvordan sosial kapital kan konverteres til økonomisk kapital. Sosial kapital er summen av ressursene man finner tilknyttet et sosialt nettverk, og gjennom deltakelse i dette nettverket, tilføres individet gruppens kapital (Bourdieu, 2002, s. 286). Flere av informantene mine så for seg at dersom de fikk et nettverk bestående av nordmenn, så ville denne kontakten hjelpe dem inn på arbeidsmarkedet.

Syv av åtte informanter har tilnærmet ingen kontakt med nordmenn på fritiden sin. Flere peker på at det er vanskelig å komme i kontakt med nordmenn og å få norske venner. Samtidig var det få, eller ingen, nordmenn på regnbuekafé, til tross for et ønske om å rekruttere nordmenn til arrangementet for å bygge bro mellom dem og de skeive flyktningene.

I intervjuene med informantene mine og gjennom samtaler med deltakere på regnbuekafé, forsøkte jeg å få svar på hvorfor det var så få nordmenn til stede og hvorfor det var så lite interaksjon mellom gruppene dersom nordmenn møtte opp på regnbuekafé. Informantene mine pekte på flere og sammensatte årsaker:

We don't have subject or connection together to be one community. The language and...most of them they think it's just...because most of the people [are from the Middle East]...it's like "Okay it's just [people from the Middle East]...we are not welcome here" ...maybe. - Cemal

Jarah deler en lignende erfaring som den av Cemal. Jarahs kjæreste er norsk, og Jarah velger ofte å avstå fra å delta på regnbuekafé fordi han opplever at han ikke kan ta med seg kjæresten sin dit:

Fordi jeg vil gå dit med min kjæreste og han føler [seg] veldig ensom der fordi alle snakker arabisk. Ingen som snakker norsk. Så... Ja, han blir veldig ensom der. Jeg må oversette alt som skjer til ham. (...) Så derfor vil jeg ikke være der når det ikke er noe spesielt. - Jarah

Rashid er den av informantene mine med kortest botid i byen. Høsten 2018 kom han til byen og ble innlemmet i introduksjonsprogrammet. Rashid har status som flyktning idet han måtte forlate hjemlandet grunnet frykt for forfølgelse og tortur som følge av at han er homofil. Grunnet kort botid har han ikke opparbeidet seg norske bekjentskaper. Selv har han deltatt på regnbuekafé et fåtall ganger. Likevel har han gjort seg noen observasjoner og tanker om hva manglende deltakelse fra nordmenn skyldes, og hvorfor det er lite interaksjon mellom gruppene på regnbuekafé:

Did you notice that? Norwegians on a table alone? (...) And it's [a] far away table! (laughs). [People from the Middle East sit] alone. And some other ethnicity like...Russians and blah blah blah...[sit] alone. I've noticed it before, and I've said: "Life is the same everywhere". Look, Norwegians are the stars alone far away from the second degree citizens [the Middle Easterners], and then the other ethnicities...they are third row...they should sit alone on another table. And I don't like this. But I understand. Because of...the language maybe, it's a big deal for everybody. For me, if I come to spend some funny time with friends, of course I prefer to speak Arabic. Not to sit and squeeze my mind to talk. But...sometimes I feel...like, come and sit at one table. Why should there be many tables? Maybe it's not because of discrimination, just like...it happens. But it's still a phenomenon in [Skeiva] if you've noticed that. - Rashid

Jeg hadde merket meg det Rashid pekte på, nemlig plasseringen til deltakerne i lokalet hvor regnbuekafé ble arrangert, og hvorpå det oppstod grupperinger på bakgrunn av språk og landbakgrunn. Rashid peker på språkbarrierer som en mulig årsak til denne plasseringen og påfølgende lite kontakt mellom gruppene. Samtidig antyder han at hans gruppe, skeive fra Midtøsten, anses som annenrangs borgere i nordmenns øyne. Dette kan sees i lys av Goffmans (2009) stigma.

Øvergaard (2013, s. 96) skriver at skeive med innvandrerbakgrunn er dobbelteksponeerte som følge av at de er bærere av både et etnisk stigma og et stigma knyttet til deres seksualitet. Hvilket stigma som gjør seg gjeldende, er imidlertid kontekstavhengig. I møte med majoriteten, nordmenn, kan skeive etniske minoriteter oppleve å bli stigmatisert på bakgrunn av sitt tribale stigma, nemlig deres innvandrerbakgrunn. Dette kan være en mulig forklaring på mangelen på interaksjon mellom de skeive nordmennene og de skeive flyktningene på regnbuekafé.

Rashid sin fortelling om nordmenns syn på innvandrere, ble understøttet av flere av mine informanter. Flere av informantene mine oppga at det var vanskelig å knytte kontakter og vennskap med nordmenn, særlig nordmenn i det skeive miljøet. Informantene mine mente det handlet om stereotype forestillinger om skeive fra Midtøsten, samt fremmedfrykt og rasisme:

I experience it a lot actually. After sex for example...sometimes they say to us; "Go back to your country". - Afiq

(...) jeg føler at homofile som er norske ser [på] oss som sexmateriale, men ikke som venne- eller kjærestemateriale. Ja... Jeg vet ikke hvorfor de tror at vi er veldig god med sex, men vi er ikke god med forhold, [som] venner eller kjærester. Så...ja, jeg følte at alle bare vil ha sex med meg, men ikke ha kontakt mer. Eller snakke mer. (...) det er veldig sjelden å få en å snakke med, eller ha en øl med og bare snakke. – Jarah

Utsagnene over kan forstås som en opplevelse av fetisjering og seksualiserte stereotypier av skeive fra Midtøsten (Eggebø et al., 2018, s. 88). Dette kommer til uttrykk i hvordan informantene opplever at de skeive nordmennene ser på dem. Stereotypier som at arabere er sensuelle, lidenskapelige og alltid tilgjengelige (Skogseth, 2001, s. 400), bidrar til objektivisering, slik Jarah fremhever.

Skogseth (2001, s. 400) skriver at homomiljøene i seg selv «(...) blir et slags storsamfunn i miniatyr, hvor mange av storsamfunnets holdninger til folk med innvandrerbakgrunn blir reproduisert av folk som strengt tatt burde ha større forståelse for hvordan det er å bli diskriminert, isolert og ekskludert». Dette kommer til uttrykk gjennom beskjeden Afiq fikk om å «Dra tilbake til landet ditt».

Ved ankomst til Norge, hadde flere av mine informanter benyttet seg av dating-apper for å komme i kontakt med skeive nordmenn. Flere oppga at selv om de ikke var interessert i et forhold, så ble appene brukt som et ledd i å oppnå kontakt for å kunne danne vennsksapsrelasjoner. Dette viste seg å bli vanskelig. Kontakten med skeive nordmenn var flyktig idet den innebar korte seksuelle forhold, eller bare tilfeldig sex. Imidlertid var det trolig en forventning om denne form for kontakt idet bruk av appen tjente visse forventninger av dets brukere. Likevel var det flere som beskrev det som nedslående da det ble klart for dem at det ikke ble noen videre kontakt utover sex. På samme tid var det et fåtall nordmenn på regnbuekafé, og få arenaer tilgjengelig for å knytte kontakt med nordmenn.

Nordmenn var ikke den eneste gruppen som var fraværende på regnbuekafé. Personer med afrikansk bakgrunn var ikke-eksisterende i Skeiva, på regnbuekafé og på andre aktiviteter Skeiva arrangerte. Det samme gjaldt personer fra Asia og Sør-Amerika. Selv om organisasjonens opprettelse bunnet i et ønske om å bedre vilkårene til de skeive flyktningene ved introduksjonsprogrammet, var det også en uttalt målsetting å være en organisasjon av og for skeive med minoritetsbakgrunn.

Manglende oppslutning og deltakelse på organisasjonens arrangementer og aktiviteter blant skeive som ikke hadde sitt opphav fra Midtøsten, var noe jeg spurte flere av mine informanter om. Jeg ønsket å finne ut av hva de trodde det handlet om. Det var særlig deltakelse blant personer med opphav fra Afrika som ble tematisert av informantene mine. Flere pekte på at denne gruppen var særlig utsatt for rasisme og eksklusjon idet skeive fra Midtøsten så ned på dem. Jarah pekte på at dette kunne skyldes en slags rangordning som fantes i hjemlandet:

De jobbet som... hushjelp. Så de [fra Midtøsten] ser litt ned på de som kommer fra Etiopia... Fordi de pleide å jobbe for oss. Så... Jeg kjenner mange som har problemer med likestilling, ikke mellom menn og kvinner, men mellom...at alle er like. - Jarah

Ifølge Afiq handlet det om rasisme:

(...) I've heard some people in [Skeiva] say: "We cannot accept black [people]". (...) It's simply racism. - Afiq

Jarah og Afiq sine fortellinger om arabernes syn på afrikanerne vitner om at organisasjonen kan oppleves som ekskluderende for dem med afrikansk opphav idet majoriteten av dets medlemmer har bakgrunn fra Midtøsten. Eggebø et al (2018, s. 89) skriver at rasisme i innvandremiljøene ikke er uvanlig. Mine informanters fortellinger kan vitne om grensedragninger, et skille mellom «oss» og «dem». Det innebærer opprettelsen av hierarkier mellom ulike grupper på bakgrunn av hudfarge, landbakgrunn og etnisitet (Eggebø et al., 2018, s. 89). Grensedragninger og opplevelsen av å bli sett på som annerledes kan være én årsak til afrikanernes manglende deltakelse i Skeiva og på regnbuekafé.

Informantene mine fra Midtøsten tok imidlertid avstand fra et syn på personer med afrikansk bakgrunn som mindre verdt, og uttrykte at de ønsket en mer mangfoldig organisasjon. Likevel befinner de seg i en marginalisert posisjon som flyktninger, og Eggebø et al (2018, s. 89) peker på at statusen som flyktning gir et stort spillerom for grensedragning og avstandtaking mellom «dem» og andre innvandrere forøvrig. Mens afrikanske innvandrere kan oppleve at personer fra Midtøsten er mer privilegerte i det norske samfunnet enn dem selv på grunn av deres hvithet, er det ikke slik at de arabiske fra Midtøsten opplever å være privilegerte selv (Eggebø et al., 2018, s. 89). Mine informanter fra Midtøsten kan ikke sies å oppfatte seg selv som privilegerte all den tid de opplever eksklusjon på flere arenaer. Skeiva tilbød dem imidlertid en møteplass hvor de utgjorde majoriteten og hvor de kunne være seg selv som både skeiv og flyktning.

6.3 Et sted å være seg selv

Som vist i kapittel 6.2 var møteplassen regnbuekafé en viktig arena for aktivitet og vennskap. Flere deltok også på dette arrangementet fordi de hadde et behov for å bryte ut av isolasjon og ensomhet, til tross for at de ikke alltid fant arrangementet som attraktivt og givende i seg selv. Informantene mine pekte også på at regnbuekafé tjente flere behov og andre roller i livene deres. Blant annet var regnbuekafé et møtested hvor deltakerne opplevde at de kunne være seg selv.

En søndag jeg deltok på regnbuekafé, fortalte Sawan at han hadde to personligheter. Han hadde én personlighet hjemme i møte med venner og familie, og én personlighet når han var til stede som deltaker på regnbuekafé og de andre aktivitetene organisasjonen arrangerte. Gjennom å delta på regnbuekafé fikk han leve ut den delen av personligheten hans som han ellers måtte skjule:

(...) når jeg kommer til det miljøet [refererer til regnbuekafé]...da er jeg helt annerledes. Da... Danser sånn... Og jeg kan ikke danse som en kvinne hjemme. Jeg danser kvinnedans. Det er helt uakseptabelt om du danser sånn om du er med familien. Men når jeg kommer til [Skeiva], da er jeg... Da er ikke Sawan her (ler). (...) det er sånn jeg kan på en måte... bli glad, finne meg selv mer kanskje der... For det er jo folk som ligner på meg, sant. - Sawan

Sawans beskrivelse av hvordan han endres idet han entrer regnbuekafé kan forstås i lys av Goffmans (1992) begrepsdikotomi «foran kulissene» og «bak kulissene». Når Sawan entrer lokalene hvor regnbuekafé arrangeres, blir han glad og gir for en liten stund slipp på fasaden han ellers opprettholder. Sawan kan sies å befinne seg «bak kulissene» hvor han kan spille ut en annen rolle. Han danser som en kvinne, noe som er uakseptabelt ellers i rollen som familiemann. Dette ville innebære et normbrudd, et brudd på de forventningene som er knyttet til ham som mann (West & Zimmermann, 1987), forventningene han ellers etterlever «foran kulissene». Sawan beskriver også hvordan de andre til stede ligner på ham og hvordan han «finner seg selv» der. Gjennom å oppsøke og delta på regnbuekafé kan Sawan møte mennesker som seg selv i et trygt miljø kjennetegnet av aksept for egen seksuell orientering og kjønnsuttrykk.

Flere av informantene mine beskriver regnbuekafé som en trygg arena hvor en kan være seg selv. Yousef forteller om hvordan møteplassen regnbuekafé har bidratt til positive endringer hos organisasjonens medlemmer gjennom å tilby et trygt og støttende miljø:

(...) they were so closeted a year ago. They were so afraid of coming, so afraid... Before when we used to be in [name of place], all of the time we had the curtains closed and everything very discrete. But right now, they don't mind being in an open place. (...) So, it helped them indirectly by excepting themselves. By...being...so discrete, so afraid of meeting other gay people...to go in to a place where everyone around you will just like...they are gays but...they accept themselves. - Yousef

Tidligere ble regnbuekafé holdt i et lite lokale med gardinene trukket for, hvorpå det var umulig for utenforstående å få et innblikk i hva som skjedde bak lukkede dører. Regnbuekafé utgjorde området «bak kulissene», godt skjult fra hverdagens scene hvor inntryksstyring var viktig for å føle seg trygg. I dag holdes arrangementet i et lokale med store, åpne vinduer, hvor man som forbipasserende på gaten utenfor kan få et innblikk i hva som utspiller seg i lokalet. Ifølge Yousef synes regnbuekafé å ha bidratt til å gjøre deltakerne mer trygge på seg selv gjennom å være sammen med andre skeive som aksepterer seg selv.

Empowerment er en prosess hvor en snur skamfølelsen til stolthet (Askheim, 2012, s. 18), og gjennom deltakelse i en sammenheng med andre som aksepterer seg selv, kan deltakelse på regnbuekafé sies å ha bidratt i å styrke deltakernes opplevelse av empowerment. Samtidig opplevde informantene mine også at møteplassen var et godt sted å være for å minnes det kjente og det de savnet.

6.4 Et sted for å minnes det kjente

Som pekt på i kapittel 6.2 oppgir to av mine informanter at regnbuekafé er det eneste tilbudet for skeive etniske minoriteter i byen, og at det derfor er bedre å komme dit enn å sitte hjemme alene. Samtidig oppga flere at de kjedet seg i byen. Noe av dette kunne forklares med at flere av mine informanter var aktive pådrivere for aktiviteter for skeive i hjemlandet. De fortalte om store fester, politisk påvirkningsarbeid og et stort nettverk av skeive i hjemlandet, til tross for at de fleste av dem var tvunget til å leve i skjul som skeive. Afiq arrangerte store fester og forsamlinger for skeive i hjemlandet, alltid under dekket av at det var en «bursdagsfest» for en av festens deltakere. Halim var en aktivist for skeives rettigheter i hjemlandet, noe som til slutt førte til at han måtte flykte landet.

Majoriteten av informantene mine oppga at de reiste til europeiske byer flere ganger i løpet av året for å delta på festivaler og på Pride. Selv opplevde de at byen de bodde i ikke møtte deres behov for aktiviteter, fester og arrangementer for skeive. Selv om regnbuekafé ikke kunne sammenlignes med de store festene i for eksempel Berlin og Amsterdam, var det likevel slik at møteplassen var attraktiv i noe henseende. Jarah forklarer hvorfor:

Nå, for folk som går på [regnbuekafé]... motivasjonen er bare for å minne dem på det gamle livet vi hadde i [by i Midtøsten], eller i [land i Midtøsten]. Bare det. (...) [Skeiva], eller [regnbuekafé] er jo litt... et vindu for [by i Midtøsten]. Eller for [land i Midtøsten]. Så... når vi møtes på [regnbuekafé], så føler [jeg] det er litt som da vi var i [by i Midtøsten]. Ja, eller i [land i Midtøsten]. - Jarah

På regnbuekafé var det flere ting som kunne minne informantene om det gamle livet i Midtøsten; maten, dansen og musikken. Flere av informantene mine fremhevet betydningen av å få høre på sin egen musikk på regnbuekafé. Dette fordi utestedene i byen aldri spilte musikk de opplevde at de kunne danse til. Samtidig var deres egen musikk på arabisk, morsmålet til majoriteten av deltakerne på regnbuekafé:

And...for you and for me...we like our own music. It's more easy to understand what they're singing...it is more attractive... - Cemal

Musikk og dans spilte en betydelig rolle på regnbuekafé. Som Sawan beskrev i kapittel 6.3, så danset han det han omtalte som «kvinnedans», noe som gjorde ham glad. Det var også den samme gleden Sawan fortalte om, som jeg på regnbuekafé bevitnet da Skeiva arrangerte julebord for medlemmene og i den anledning hadde leid inn et arabisk band for kvelden. I samtale med Yousef forsøkte jeg å forstå hvorfor musikk og dans var så viktig for deltakerne. Utdraget under forteller, slik jeg ser det, en historie om både glede og savn:

«Julenissen skulle egentlig kommet i sted, men da ville de heller danse» sier han. Jeg sier at dans virker som å være en sentral del av arrangementene til organisasjonen, og spør han om hvorfor det er sånn. «I vår kultur drikker vi ikke. Når vi møtes og spiser sammen, er musikk og dans en del av det. Det er ikke som her i Norge hvor man må drikke før man kan danse» svarer han. Han sier så at han tror at deltakerne likte bandet. Han forteller at de aldri får høre arabisk musikk live her i Norge. Han sier at han så på øynene deres at de var et helt annet sted. «Hjemme?» spør jeg. «Ja, nettopp. Hjemme» svarer han.

Musikken bidro til en opplevelse av å være hjemme, tilbake til det gamle livet de skeive flyktningene hadde i Midtøsten. Møteplassen regnbuekafé ble derfor meningsfull for dem. Det ble et sted de følte en slags tilknytning til. En møteplass, slik som regnbuekafé, kan i seg selv oppleves som hjemme. Hjemmet er en plass mennesker føler en slags tilhørighet til, et sted hvor en kan være seg selv, og samtidig er det en arena for omsorg og mening (Cresswell, 2015, s. 39). Regnbuekafé kan også forstås som et sted for å skape nye minner. Det kan sees som en brobygging mellom det som var i hjemlandet og det som skapes i den nye tilværelsen i Norge.

6.5 Drøfting

Til nå har jeg pekt på at organisasjonen spilte en viktig og inkluderende rolle i de skeive flyktningene sitt liv. Dette handlet om mangelen på andre tilbud, behovet for hjelp og støtte, og behovet for å treffe andre og kunne være et sted hvor en både kunne være seg selv og minnes det en hadde i hjemlandet før migrasjon. I dette underkapitlet drøfter jeg disse faktorene ytterligere.

Putnam (2000) referert i Anthias (2007, s. 795) mener at immigrasjon til et nytt land medfører en devaluering av sosial kapital idet individet forlater det meste av dets sosiale nettverk. Det innebærer at en i stor grad må bygge nye nettverk i det nye landet en kommer til. Migrasjon tenderer å føre mennesker med samme etniske opphav sammen (Ryan, 2011, s. 714), slik som for flyktningene ved introduksjonsprogrammet.

Nettverket av skeive flyktninger fra Midtøsten bidro til nettverksbygging i en ny kontekst, hvor introduksjonsprogrammet satte nyankomne skeive flyktninger i kontakt med det allerede eksisterende nettverket for denne gruppen i byen.

På samme tid var det vanskelig å manøvrere i det nye norske samfunnet, og der hvor offentlige instanser ikke hjalp, ble det tette sammenbindende nettverket for skeive flyktninger fra Midtøsten en viktig støtte den første tiden i Norge. Det var i stor grad sammenbindende sosial kapital i nettverket, hvorpå gjensidig tillit og solidaritet lå til grunn for å yte hverandre hjelp.

En viktig faktor for opprettholdelsen av tette og sammenbindende nettverk handler nettopp om eksklusjon og marginalisering, noe mange grupper av etniske minoriteter står overfor (Anthias, 2007, s. 792). At de skeive flyktingene fra Midtøsten søkte sammen på organisasjonens møteplasser kan derfor forstås som en konsekvens av eksklusjon og marginalisering på andre arenaer. De som ellers opplevde å bli ekskludert og marginalisert, ble inkludert i et nettverk som åpnet opp for hjelp og støtte. På samme tid ble deres opplevelser validert og delt av flere (Dominelli, 2002, s. 114).

Regnbuekafé var en plass hvor deltakerne opplevde at de kunne være seg selv. Å entre lokalene innebar å innta en annen rolle, den rollen som er å finne 'bak kulissene' (Goffman, 1992). Ifølge Goffman (1992, s. 109) kan man forvandle et hvilket som helst sted til et område «bak kulissene» dersom personene oppfører seg som om de nettopp er «bak kulissene». Muligens var det oppførselen til deltakerne som hadde fått regnbuekafé til å bli en meningsfull møteplass.

Cresswell (2015, s. 41) skriver at et sted også kan bety frihet fra undertrykkelse fra verden utenfor. Det kan være et trygt sted hvor man er fri til å skape og forme ens egen identitet (Cresswell, 2015, s. 41). Regnbuekafé kan forstås som et slikt sted hvor særlig de skeive flyktingene kunne få et avbrekk fra den undertrykkelse, avvisning og eksklusjon de ellers opplevde i hverdagen ved introduksjonsprogrammet og i kontakt med nordmenn og det norske samfunnet.

På samme tid var regnbuekafé et sted for å minnes det gamle og kjente. Det var i stor grad knyttet til muligheten for å snakke sitt eget språk og for å kunne samles om dans og musikk. I tillegg ble det servert mat fra Midtøsten. Lydene, luktene og stemningen skapte det Jarah omtalte som: «Et vindu mot Midtøsten». Kulturelle praksiser som å dele et måltid og danse, skaper steder og gjør dem meningsfulle (Cresswell, 2015, s. 116).

Skapelsen av et sted bidrar også til skapelsen av «oss» og «dem» (Cresswell, 2015, s. 71). Der hvor «vi» blir inkludert, blir «dem» ekskludert. Skapelsen av steder kan derfor sies å bidra til skapelsen av mekanismer for inklusjon og eksklusjon, slik som i tilfellet regnbuekafé.

Skeiva hadde langt på vei skapt en organisasjon og en møteplass som var viktig for de skeive flyktingene fra Midtøsten. Skeiva tjente en viktig funksjon i det nye livet i Norge. Imidlertid bar organisasjonen preg av å bestå av et tett sammenbindende nettverk, noe som preget organisasjonen og regnbuekafé. Intensjonen om å skape en organisasjon og en møteplass med et mangfold av mennesker hadde ikke blitt en realitet. Skeiva hadde ikke lyktes i å bygge bro mellom ulike grupper av mennesker på tvers av etniske skillelinjer og ulik sosial bakgrunn.

Kapittel 7: Avslutning

I denne masteravhandlingen har jeg stilt følgende spørsmål: Hvilke mekanismer for inklusjon og eksklusjon finnes i organisasjonen Skeiva, og på dens møteplass regnbuekafé? I dette siste avsluttende kapittelet samler jeg trådene fra de tidligere kapitlene, og diskuterer funnene mine tematisk. Jeg avslutter kapitlet med forslag til videre forskning på feltet.

7.1 Stigma

Informantene mine, og majoriteten av Skeivas medlemmer, kan forstås som bærere av et dobbelt stigma (jf. Goffman, 2009). Flere peker på hvordan denne doble minoritetsstatusen er vanskelig å inneha. For de skeive flyktingene innebar deres seksuelle orientering at de ble stigmatisert og ekskludert av andre flyktinger og eget minoritetsmiljø. I møte med skeive fra majoritetsbefolkningen var det utslagsgivende at de var flyktinger eller innvandrere, og slik var det et tribalt stigma som ble gjeldende.

De skeive flyktingene opplevde at det var særlig vanskelig å skape nye sosiale nettverk i Norge grunnet deres doble minoritetsstatus. Kontakt med majoritetsbefolkningen bestod i all hovedsak av flyktige romantiske relasjoner med skeive som de møtte via datingapper, og som både godtok dem og avviste dem på en og samme tid. Samtidig bunnet kontakten med minoritetsmiljøet i en felles skjebne som flyktinger i et nytt og fremmed land. De skeive flyktingene opplevde at de måtte skjule sin seksuelle orientering fra de andre flyktingene ved introduksjonsprogrammet for å forhindre eksklusjon og en utrygg hverdag. Dette førte til at flere fortalte om en opplevelse av ensomhet den første tiden i Norge. Flere savnet også nettverket de hadde hatt i hjemlandet, og opplevde det som vanskelig å skape dette i en ny kontekst hvor de følte seg alene om å være skeiv med minoritetsbakgrunn.

Da Skeiva og regnbuekafé ble skapt, opplevde flere at de endelig fikk en arena hvor det var mulig å være både skeiv og etnisk minoritet. En kombinasjon av identiteter ble mulig gjort. Regnbuekafé ble en viktig sosial møteplass i fraværet av andre alternativer. Et fast arrangement i måneden var av betydning fordi det for flere var et brudd mot isolasjon og ensomhet ellers i tilværelsen. Det er viktig å peke på at opplevelsen av ensomhet, et manglende sosialt nettverk og eksklusjon og stigmatisering fra minoritetsmiljøet og majoritetsbefolkningen bidro til at flere opplevde Skeiva og

regnbuekafé som en inkluderende arena. Dette gjaldt særlig for de skeive flyktingene fra Midtøsten som delte et felles språk, lignende bakgrunn og kulturelle praksiser.

7.2 Deltakelse og empowerment

Informantenes beskrivelse av hvordan Skeiva ble til, har slik jeg ser det, likhetstrekk til beskrivelser av samfunnsarbeid. Skeiva ble til fordi en gruppe skeive flyktinger kom sammen og rettet et kritisk blikk på hverdagen sin og slik identifiserte udekte behov og årsaker til dette. Å komme sammen og skape bevissthet rundt sammenhengen mellom eget hverdagsliv, ytre samfunnsmessige forhold og å synliggjøre at flere også opplever en lignende situasjon, er en bevisstgjøring som danner grobunn for handling (Askheim, 2012, s. 21).

De skeive flyktingene kan sies å ha gjennomgått en prosess mot empowerment hvor de stod sammen i opplevelsen av urett. Først og fremst krevde de en bedre skolehverdag fri for trakassering og stigmatisering. Dette førte til flere klager til ledelsen ved introduksjonsprogrammet som besluttet å danne en ressursgruppe for å bedre forholdene. De skeive flyktingene ble invitert til å delta i arbeidet for å kunne bedre deres skolehverdag. Selv om initiativet kom fra skoleledelsen etter påtrykk fra de skeive flyktingene, ble deres deltakelse viktig. Selv om arbeidet i ressursgruppa kan forstås som det Arnstein (1969, s. 217) omtaler som tokenism, fikk de gjennomslag for én sak som var svært viktig for dem: FRI skulle ikke lenger gjennomføre foredrag om kjønn og seksualitet for flyktingene ved introduksjonsprogrammet. Det var det en representant for de skeive flyktingene som skulle gjøre.

Gjennomslag i arbeidsgruppen kan også sies å ha styrket de skeive flyktingene i deres arbeid for å bedre sine livsvilkår. Gjennom å gi personer økt selvtillit, økte kunnskaper og ferdigheter, skapes empowerment (Askheim, 2012, s. 11). Ressursgruppen kan forstås som en katalysator for utvikling av empowerment hos de skeive flyktingene. Det var også her at tankene om å skape en egen organisasjon kom til live. Flere fra ressursgruppen gikk sammen og startet arbeidet med å mobilisere til opprettelsen av Skeiva. Slik deltok de i arbeid for endring.

Det var med et ønske om å inkludere at Skeiva sitt styre ved opprettelsen bestod av en gruppe mennesker med ulik etnisk og nasjonal bakgrunn. Tanken om at dette skulle bidra til rekruttering av andre grupper av skeive etniske minoriteter, var imidlertid feilslått. Der hvor de skeive flyktingene fra Midtøsten hadde snudd opplevelsen av skam og stigmatisering til kampvilje for bedre livsvilkår, var det flere skeive etniske minoriteter i det nye styret som ikke hadde vært igjennom den samme prosessen med å utvikle økt grad av empowerment og handlekraft. Flere av styrets medlemmer fryktet at de gjennom mobilisering og rekruttering ville avsløre sin seksuelle orientering for eget minoritetsmiljø. Dette bidro til at Skeiva utviklet seg til å bli en organisasjon som bestod av en stor majoritet av skeive menn med flyktingbakgrunn fra Midtøsten

Å delta i Skeiva eller på regnbuekafé var imidlertid viktig for deltakernes utvikling av empowerment. Selv om flere skeive etniske minoriteter i starten fryktet å bli avslørt dersom de deltok, endret dette seg med tiden gjennom å møte andre som en selv på en trygg arena som regnbuekafé var. Å delta i sammenhenger hvor man opplever at man kommer til sin rett, bidrar til at man fylles av emosjonell energi, noe som er sentralt for utvikling av empowerment (Starrin, 2007, s. 62).

7.3 Inklusjon og eksklusjon

Denne studien har tatt sikte på å belyse mekanismer for inklusjon i organisasjonen Skeiva og på dens møteplass, regnbuekafé. Gjennom skapelsen av et sosialt nettverk for nyankomne skeive flyktinger, ble vennskap til, og nettverket stod også for hjelp og bistand i den første tiden i et nytt land. Slik bidro dette nettverket til å inkludere skeive flyktinger fra Midtøsten som nylig hadde ankommet byen. Det var også slik at kontakten med ledelsen ved introduksjonsprogrammet bidro til det sosiale nettverkets vekst, og derigjennom til opprettelsen av Skeiva.

Opprinnelig var det også et ønske om at Skeiva skulle bestå av personer med ulik etnisitet og bakgrunn og av kvinner og menn. Tanken var at dette skulle bidra til en organisasjon av mangfold, noe som ville øke antallet medlemmer i organisasjonen og føre til at flere møtte opp på regnbuekafé. Imidlertid skulle Skeiva og dens møteplass, regnbuekafé, bli noe annet enn det som var intendert ved starten. Kort tid etter valg av styre og derigjennom organisasjonens skapelse i 2017, trakk flere styremedlemmer seg ut av organisasjonen. Språkbarrierer, rasisme, utenforskap og mangelen på fordeling av arbeidsoppgaver førte til eksklusjon av deltakere i organisasjonen og på dens møteplass, regnbuekafé.

På samme tid viste det seg å bli vanskelig å skape et sted hvor man kunne skape nye vennskap og et delt fellesskap. Regnbuekafé bar preg av at majoriteten av deltakerne var skeive menn fra Midtøsten. Det kom til uttrykk i maten som ble servert, musikken som ble spilt og vektleggingen av dans som en sentral aktivitet. Samtidig ble grupperinger dannet med utgangspunkt i deltakernes landbakgrunn og felles språk. Det fantes også uenighet om hva Skeiva var og skulle være for dets medlemmer. Flere av medlemmene hadde gitt tilbakemeldinger om hva de ønsket annerledes, men ikke alle opplevde at de ble lyttet til. Det var også vanskelig å rekruttere personer til å ta verv i styret og drive organisasjonen fremover, noe som kunne skyldes opplevelsen av å ikke bli hørt og tatt på alvor, så vel som ulike oppfatninger av hvem sitt ansvar det var og hva en selv ønsket å bruke fritiden sin på. Dette kan forstås som mekanismer for eksklusjon som medførte til at organisasjonen og dets medlemmer uintendert ekskluderte dem de hadde en intensjon om å nettopp inkludere.

Nyankomne skeive flyktninger ble tatt imot og inkludert i det sosiale nettverket av skeive flyktninger fra Midtøsten, og invitert med på regnbuekafé. Regnbuekafé var en arena hvor skeive etniske minoriteter kunne være seg selv. Masken falt og lokalet ble til et område bak kulissene. For de skeive flyktningene fra Midtøsten var også regnbuekafé særlig betydningsfullt da dette arrangementet ga dem muligheten til å minnes livene de hadde i hjemlandet, samt skape nye minner i Norge.

Studien peker på at mekanismer for eksklusjon har sin parallell til mekanismer for inklusjon. Fortellingene om eksklusjon i Skeiva og på dets møteplass regnbuekafé, har sin parallell til fortellinger om inklusjon, tilhørighet og fellesskap på de samme arenaene. Skeiva og dens møteplass regnbuekafé, ekskluderte dem man hadde ønsket å inkludere ved opprettelsen, men samtidig spilte både Skeiva og regnbuekafé viktige roller i å inkludere nyankomne flyktninger fra Midtøsten som søkte seg dit for et sosialt fellesskap, et sted å være seg selv og et sted for å få hjelp og støtte. Der hvor stigma medførte eksklusjon og ensomhet, bidro deres deltakelse i Skeiva og på regnbuekafé til økt empowerment. Denne studien peker også på kompleksiteten i arbeidet med å skape en inkluderende organisasjon og i å opprettholde den som en inkluderende arena over tid.

7.4 Veien videre

Det er flere tema som har dukket opp under intervju og gjennom observasjoner som jeg tenker det hadde vært interessant å studere ytterligere. Dette har blant annet vært knyttet til hverdagen ved introduksjonsprogrammet som skeiv flyktning. Samtidig er fortellingen om ressursgruppen som katalysator for opprettelsen av Skeiva rådende. Fra et samfunnsarbeidsperspektiv hadde det vært interessant å utforske hvordan skoleledelsen så på sin rolle i ressursgruppen og hvordan de møtte de skeive flyktningene på deres tanker om hva som kunne bedre deres skolehverdag. Fra et sosialarbeiderperspektiv hadde det vært interessant om fremtidige undersøkelser tok for seg sosialarbeiderens opplevelse og erfaring med integreringsarbeid med flyktninger med det som kan forstås som en dobbel minoritetsstatus.

I kapittel 1.4 pekte jeg på at tidligere studier som omhandler skeive etniske minoriteter, i liten grad har tatt for seg betydningen av organisasjonsdeltakelse og interesseorganisasjoner for denne gruppen. Det hadde vært interessant om fremtidige studier tok for seg potensielle endringer i denne gruppens liv som følge av deltakelse i lignende organisasjoner som Skeiva. Det kan være knyttet til arbeidssituasjon, nettverk eller organisasjonsarbeid og aktivisme. En slik undersøkelse kunne tatt utgangspunkt i alle organisasjoner for skeive etniske minoriteter i Norge. Det kunne også vært interessant om det ble gjennomført en komparativ analyse med erfaringer fra andre land som også innehar organisasjoner som arbeider for å bedre livsvilkårene til skeive etniske minoriteter.

Referanser

- Anthias, F. (2007). Ethnic ties: social capital and the question of mobilisability. I *The Sociological Review*, 55(4), 788-805.
- Arnstein, R. S. (1969). A Ladder Of Citizen Participation. I *Journal of the American Planning Association*, 35(4), 216-224. Hentet fra <http://www.participatorymethods.org/sites/participatorymethods.org/files/Arnstein%20ladder%201969.pdf>
- Askheim, P. O. (2012). *Empowerment i helse- og sosialfaglig arbeid: Floskel, styringsverktøy eller frigjøringsstrategi?* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Avrahami, D. (2007). *Vi dansar inte på bordet. Lesbiske invandrarkvinnor i Sverige: stigmatisering & stolthet* (Doktorgradsavhandling, Linköpings universitet). Hentet fra <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:17614/FULLTEXT01.pdf>
- Barron, K. (1999). Ethics in qualitative social research on marginalized groups. I *Scandinavian Journal of Disability Research*, 1(1), 38-49. <https://doi.org/10.1080/15017419909510736>
- Baumann, Z. & May, T. (2004). *Å tenke sosiologisk*. Oslo: Abstrakt forlag
- Berg, B. (2011). "Lost in translation?" Om kulturell brobygging og bruk av tolk som kommunikasjonsmiddel. I B. Berg & T. A. Ask (Red.), *Minoritetsperspektiver i sosialt arbeid* (s. 223-247). Oslo: Universitetsforlaget
- Bourdieu, P. (2002). The Forms of Capital. I W. J. Biggart (Red.), *Readings in Economic Sociology* (s. 280-291). USA: Blackwell Publishers
- Britt, L. & Heise, D. (2000). From Shame to Pride in Identity Politics. I S. Stryker, T. J. Owens & R. W. White (Red.), *Self, Identity and Social Movements* (s. 252-268). Minneapolis: University of Minnesota Press
- Brochmann, G. (2006). *Hva er innvandring*. Oslo: Universitetsforlaget
- Carol, J. & Minkler, M. (2000). Freire's Message for Social Workers: Looking back, Looking ahead. I *Journal of Community Practice*, 8(1), 21-36
- Cornwall, A. (2008). Unpacking 'Participation': models, meanings and practices. I *Community Development Journal*, 43(3), 269-283

- Crenshaw, K. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color. I *Stanford Law Review*, 43(6), 1241-1299
- Cresswell, T. (2015). *Place: An Introduction* (2. utg.). England: Blackwell Publishing
- De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2016, 27. april). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Hentet fra https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/60125_fek_retningslinjer_nesh_digital.pdf
- Dominelli, L. (2002). *Anti-Oppressive Social Work Theory and Practice*. England: Palgrave Macmillan
- Drægni, E. (2018, 5. desember). Mobbet for magedans: -Tør ikke dra tilbake på voksenopplæringen. *VG*. Hentet fra https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/ddE35A/mobbet-for-magedans-toer-ikke-dra-tilbake-paa-voksenopplaeringen?fbclid=IwAR0mNpBeyfaxCmYgacYTwVpjGMZwWKWaqiwmZzqT4QefmAX_Y8gFRGcFzJk&utm_content=row-7&utm_source=vgfront
- Eggebø, H., Stubberud, E. & Karlstrøm, H. (2018). *Levekår blant skeive med innvandrerbakgrunn i Norge*. (NF rapport 9/2018). Bodø: Nordlandsforskning
- Elgvin, O., Bue, K. & Grønningsæter, B, A. (2014). *Åpne rom, lukkede rom: LHBT i etniske minoritetsgrupper 2014*. (Fafø rapport 49/2014). Hentet fra <https://www.fafø.no/images/pub/2014/20396.pdf>
- Fangen, K. (2010). *Deltagende observasjon* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget
- Forskrift til introduksjonsloven. (2003). Forskrift om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordning (FOR-2003-07-18-973). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2003-07-18-973?q=forskrift%20introduksjonsloven>
- Freire, P. (1999). *De undertryktes pedagogikk* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Freire, P. (2014). *Pedagogy of Hope: Reliving Pedagogy of the Oppressed*. England: Bloomsbury Academics

- FRI. (u.å). Organisasjon. Hentet 7. mai 2019 fra <https://foreningenfri.no/om-oss/organisasjon/>
- Følner, B., Dehlholm, M. & Christiansen, M, J. (2015). *Nydanske LGBT-personers levekår*. København: Als Research
- Gardell, J. (2013). *Tørk aldri tårer uten hansker 1. Kjærligheten*. Bergen: Vigmostad & Bjørke
- Gilje, N. & Grimen, H. (1993). *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger: Innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget
- Goffman, E. (1992). *Vårt rollespill til daglig: En studie i hverdagslivets dramatik* (Ny utg.). Oslo: Pax Forlag
- Goffman, E. (2009). *Stigma: Om avvigerens sociale identitet* (2. utg.). Fredriksberg: Samfundslitteratur
- Granovetter, M. (1973). The Strength of Weak Ties. I *American Journal of Sociology*, (78)6, 1360-1380. Hentet fra https://www.jstor-org.galanga.hvl.no/stable/2776392?seq=1#metadata_info_tab_contents
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget
- Haansbæk, T. (2002). *...som en kamel med två pucker. Om homoseksuelle innvandrere i Sverige*. Statens Folkhälsoinstitut (Rapport 4/2002).
- Hansen, N, M. & Wiborg, N, Ø. (2010). Klassereisen – mer vanlig i dag? I K. Dahlgren & J. Ljunggren (Red.), *Klassebilder: Ulikhet og sosial mobilitet i Norge* (s. 197-212). Oslo: Universitetsforlaget
- Henriksbø, K. & Sudmann, T, T. (2011). Kollektiv handling skaper endring. I *Fontene*, 12(11), 50-56. Hentet fra https://fontene.no/mapper/Fontene-2011-11_side50-56.pdf
- Høibråten, C, A, C. (2018). *Dobbel dose annerledes: En kvalitativ studie av unge skeive med etnisk minoritetsbakgrunn i Oslo*. (Mastergradsavhandling, Universitetet i Oslo). Hentet fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/63414?show=full>

- IMDi. (2018, 6. mars). Tildeling av bosettingskommune. Hentet fra <https://www.imdi.no/planlegging-og-bosetting/bosettingsprosessen/tildeling-av-bosettingskommune/>
- Introduksjonsloven. (2003). Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere. (LOV-2003-07-04-80). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-07-04-80>
- Jareg, K. & Pettersen, Z. (2006). *Tolk og tolkebruker – to sider av samme sak* (Vol. Nr 1/2006, NAKMIs skriftserie om minoriteter og helse (trykt utg.)). Bergen: Fagbokforlaget
- Johannessen, A., Tufte, P, A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg.). Oslo: Abstrakt Forlag
- Kaasa, A. (1989). *Samfunnsarbeid: Om lokal oppgaveløsning*. Oslo: TANO
- Kvale, S. & Brinkman, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Ledwith, M. (2011). *Community development: A critical approach* (2. utg.). Great Britain: Policy Press
- Ledwith, M. (2016). *Community development in action: Putting Freire into practice*. Great Britain: Policy Press
- Ledwith, M. & Springett, J. (2010). *Participatory practice: Community-based action for transformative change*. Great Britain: Policy Press
- Leerand, D. & Bahun, B, V. (2018, 3 oktober). Flyktninger. I *Store norske leksikon*. Hentet 9. mars 2019 fra <https://snl.no/flyktninger>
- Maguire, M. & Delahunt, B. (2017). Doing a Thematic Analysis: A Practical, Step-by-Step Guide for Learning and Teaching Scholars. I *The All Ireland Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, (9)3, 3351–3354. Hentet fra <http://ojs.aishe.org/aishe/index.php/aishe-j/article/view/335>
- Moseng, B. (2003). Lesbiske og homofile med innvandrerbakgrunn. (NOVA rapport 14/2003). Hentet fra http://www.nova.no/asset/278/2/278_2.pdf

- Narvesen, R. (2010). «Bestem deg, er du homo eller muslim? – Jeg er et menneske!»: *En kvalitativ studie av livshistoriene til åtte lesbiske, homofile og bifile med muslimsk bakgrunn*. (Mastergradsavhandling, Høgskolen i Oslo og Akershus). Hentet fra <https://oda.hioa.no/nb/bestem-deg-er-du-homo-eller-muslim-jeg-er-et-menneske-en-kvalitativ-studie-av-livshistoriene-til-atte-lesbiske-homofile-og-bifile-med-muslimsk-bakgrunn>
- Nwabueze, C. (2005). Mass Media and Community Mobilization for Development. I *International journal of communication*, 2005(2), 1-9. Hentet fra <http://journal.ijcunn.com/index.php/IJC/article/download/47/47>
- Osander, C. (2005). *Københavnervliv. En interviewundersøgelse med homoseksuelle med etnisk minoritetsbaggrund*. København: Landsforeningen for bøsser og lesbiske
- Portes, A. (1998). Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology. I *Annual Review of Sociology*, 24, 1-24. Hentet fra [https://www.jstor.org.galanga.hvl.no/stable/223472?seq=1#metadata_info_tab_contents](https://www.jstor.org/galanga.hvl.no/stable/223472?seq=1#metadata_info_tab_contents)
- Priour, A. (1994). *Iscenesettelser av kjønn: Transvestitter og macho-menn i Mexico by*. Oslo: Pax Forlag
- Putnam, R., D. (2006). *Den ensamme bowlaren. Den amerikanska medborgarandans upplösning och förnyelse* (2. utg.). Stockholm: SNS Förlag
- Rafto, R, H. (2008). *Tilhørighet og utestengelse: Homofile, lesbiske og bifile med innvandrerbakgrunn*. (Mastergradsavhandling, Universitetet i Bergen).
- Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse: Kvalitative metoder i samfunnsfag* (4. rev. utg.). Oslo: Universitetsforlaget
- Ryan, L. (2011). Migrant's social networks and weak ties: accessing resources and constructing relationships post-migration. I *The Sociological Review*, 59(4), 707-724. Hentet fra <https://journals-sagepub-com.galanga.hvl.no/doi/full/10.1111/j.1467-954X.2011.02030.x#articleCitationDownloadContainer>

- Rørlien, R. R. (2003). *Innvandrar og homofil: Tilpassingsstrategiar hos ein minoritet i minoriteten*. (Mastergradsavhandling, Universitetet i Oslo). Hentet fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/15507/innvandrar.pdf?sequence=1>
- Skeiv Ungdom. (u.å.). *Skeiv fra A til Å*. Hentet 6. mars 2019 fra <https://skeivungdom.no/skeiv-a-a/>
- Skivik, H., M, Eide, M., A. & Nikolaisen, K., D (2003). Homofil ungdom med innvandrerbakgrunn. En forstudie til dokumentarfilm. Oslo: e-dit
- Skogseth, G. (2001). Minoritet i annen potens: Homo i innvandremiljøer – innvandrer i homomiljøer. I C. M. Brantsæter, T. Eikvam, R. Kjær & O. K. Åmås (Red.), *Norsk homoforskning* (s. 393-409). Oslo: Universitetsforlaget AS
- Skytte, M. (2008). *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Starrin, B. (2007). Empowerment som livsinnstilling – kan vi lære noe av Pippi Langstrømpe? I O. P. Askheim & B. Starrin (Red.), *Empowerment: i teori og praksis* (s. 59-71). Oslo: Gyldendal akademisk
- Tjora, A. (2018). Det offentlige rommets flerdimensjonale fellesskap. I *Plan*, 50(2), 6-11. Hentet fra https://www-idunn-no.galanga.hvl.no/plan/2018/02/det_offentlige_rommets_flerdimensjonale_fellesskap
- Vetlesen, J, A. (2009). Fellesskap i individualismens tidsalder. I E. H. Nafstad & R. M Blakar (Red.), *Fellesskap og individualisme* (s. 19-55). Oslo: Gyldendal Akademiske
- West, C. & Zimmerman, D. (1987). Doing Gender. I *Gender and Society*, 1(2), 125-151. Hentet fra <https://www-jstor-org.galanga.hvl.no/stable/pdf/189945.pdf?refreqid=excelsior%3A2998fd0f10bee0d96112ec03b0c4e87d>

Øvergaard, G, D. (2013). *Unge homofile med minoritetsbakgrunn. En kvalitativ studie med sju lesbiske og homofile med minoritetsbakgrunn bosatt i Norge.* (Mastergradsavhandling, Universitetet i Trondheim). Hentet fra https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/267916/612010_FULLTEXT01.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vedlegg 1: Tillatelse til gjennomføring av forskningsprosjekt

Re: Forskningsprosjekt

26.09.2018 11:50

Til: Lene Fauskanger

Hei Lene

Beklager for min sent svaret, jeg hadde det veldig travelt i det siste uke.

Ja, vi har startet igjen og vi skal ha kafe en gang per måned, i tillegg til noe andre aktiviteter som skal starte snart. Hvis du vil, du er hjertelig velkommen til å skrive din master oppgave om

Neste kafe på søndag 14 oktober kl 17:00

Du kan også besøke meg på kontoret på onsdag 9:00 til 14:00 og Fredag 12:30 til 17:30

Mvh,

Den 25. september 2018 kl. 08.57.23 +02.00 skrev Lene Fauskanger <lene.fauskanger92@gmail.com>:

Hei 😊

For litt under en uke siden sendte jeg deg en mail for å høre med deg om det fortsatt var interessant at jeg forsket på

Har du fått tenkt litt på Det? Jeg tar gjerne en ny prat med deg om prosjektet.

Jeg ser at det er et stort hull i kunnskapen om skeive i Norge. Spesielt når det kommer til LHBTQ personer som har innvandret til Norge. Der har vi veldig lite kunnskap. Derfor vil jeg så veldig gjerne skrive om dere!

Kan du gi meg en lyd så snart du har mulighet?

Vennlig hilsen Lene

Vedlegg 2: Godkjenning fra NSD

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Skeive møteplasser for skeive etniske minoriteter

Referansenummer

398960

Registrert

23.10.2018 av Synnøve Kristine Nepstad Bendixsen -
Synnove.Kristine.Nepstad.Bendixsen@hvl.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Høgskulen på Vestlandet / Fakultet for helse- og sosialvitenskap / Institutt for velferd og deltaking

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Synnøve Bendixsen, synnove.kristine.nepstad.bendixsen@hvl.no, tlf: 95800707

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Lene Fauskanger, lenefauskanger@outlook.com, tlf: 90977626

Prosjektperiode

01.11.2018 - 01.11.2019

Status

14.12.2018 - Vurdert

Vurdering (1)

14.12.2018 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet 14.12.2018 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte. MELD ENDRINGER Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringen gjennomføres. TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om rasemessig eller etnisk opprinnelse, politisk oppfatning, religion, seksuelle forhold eller orientering og alminnelige personopplysninger frem til 1.11.2019. LOVLIG GRUNNLAG Prosjektet vil innhente samtykke fra de

registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a), jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2). PERSONVERNPRINSIPPER NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen: - om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen - formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål - dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet - lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20). NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). NSD legger til grunn at det ikke skal innhentes personopplysninger under den deltakende observasjonen og at deltakerne gis informasjon om observasjonen og prosjektet i forkant av observasjonen og intervjuene som beskrevet i meldeskjemaet og i dialogen med innmelder. For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må prosjektansvarlig følge interne retningslinjer/rådføre seg med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet. Lykke til med prosjektet! Kontaktperson hos NSD: Lisa Lie Bjordal. Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 3: Informasjonsskriv

Informasjonsskriv

Jeg vil med dette informere om masterprosjektet mitt. Jeg er veldig interessert i organisasjonen (navn på organisasjon), og anser organisasjonen som særlig viktig for skeive etniske minoriteter som bor og lever i (navn på by). Samtidig ser jeg at det er et behov for ytterligere forskning på skeive etniske minoriteter, blant annet i tilknytning til deltakelse i organisasjoner og nettverk for denne gruppen. Tidligere forskning har pekt på at skeive etniske minoriteter kan oppleve seg som utenfor i norske nettverk og organisasjoner for skeive. Jeg vil derfor undersøke hvorvidt det finnes mekanismer for både inkludering og ekskludering innad i organisasjonen (navn på organisasjon).

For å innhente slik kunnskap, ønsker jeg å være med på aktivitetene (navn på organisasjon) arrangerer. Slik forskning kalles deltakende observasjon, og innebærer at man er til stede på aktivitetene. Jeg vil også intervju 5-6 deltakere på aktivitetene og i organisasjonen.

For organisasjonen og organisasjonens medlemmer innebærer dette at jeg fra november og til og med februar vil være med på arrangementer i regi av (navn på organisasjon). Jeg vil også ta kontakt med noen deltakere for å avtale tidspunkt og sted for intervju. For deltakerne på aktivitetene og arrangementene, vil min tilstedeværelse innebære at jeg er tilstede som forsker.

Jeg vil presisere at det vil bli samlet inn personopplysninger ved gjennomføring av intervjuer. Personer som lar seg intervju, vil bli anonymisert i masteroppgaven. Deltakelse i mitt forskningsprosjekt er frivillig, og en kan trekke seg underveis i prosjektet uten å grunngi hvorfor. Da blir informasjonen som personen eventuelt har gitt, ikke brukt i forskningen. Dette informasjonsskrivet vil bli delt ut til deltakerne på (navn på organisasjon) sine arrangementer. Dukker det opp nye deltakere underveis, vil jeg informere om min rolle og formålet med min forskning, og jeg vil gi dem en kopi av dette skrevet.

Jeg har fått samtykke fra organisasjonens leder til å gjennomføre forskningsprosjektet mitt.

Lene Fauskanger
(navn på by), 15.12.2018

Informasjon om meg og min veileder på masteroppgaven står under;

Navn: Lene Fauskanger

Tittel: Student ved master i samfunnsarbeid ved Høgskulen på Vestlandet

Mailadresse: lene.fauskanger92@gmail.com

Navn på veileder: Synnøve Kristine Nepstad Bendixsen

Tittel: Førsteamanuensis ved institutt for velferd og deltaking, Høgskulen på Vestlandet

Mailadresse: Synnove.Kristine.Nepstad.Bendixsen@hvl.no

Vedlegg 4: Intervjuguide

Generelt om informanten:

- Navn
- Kjønn (sosialt og biologisk)
- Alder
- Fødselsland
- Bakgrunnen for innvandring til Norge
- Antall år i Norge (samt antall år i byen)
- Nåværende nasjonalitet

Nettverk og miljø:

- Hvilke nettverk er viktige for deg i byen? (familie, venner, organisasjoner, religiøse organisasjoner/menigheter).
 - o Oppfølgingsspørsmål; Hvorfor er disse nettverkene viktige for deg? Er det noen av disse som er mer viktige for deg enn andre?
- Har du kontakt med familie og/eller venner fra ditt opprinnelsesland?
 - o Oppfølgingsspørsmål; Hvis ja; hvordan opplever du denne kontakten?
- Har du kontakt med innvandrer miljøer her i byen?
 - o Oppfølgingsspørsmål; Er kontakten knyttet til miljøer bestående av mennesker fra samme opprinnelsesland? Er dette miljøer som er viktige for deg? Hvis ja; På hvilken måte?
- Fortell meg om dine erfaringer knyttet til å komme i kontakt med nordmenn.
 - o Oppfølgingsspørsmål; Hva opplever du gjør det lettere (evt vanskeligere) for deg å komme i kontakt med nordmenn?
- Fortell meg om dine erfaringer med LHBTQ-miljøet i byen.
 - o Oppfølgingsspørsmål; Er det noe du opplever som særlig positivt i dette miljøet? Er det noe du opplever som særlig negativt?
- Fortell meg om dine positive og negative erfaringer med de etablerte skeive miljøene/organisasjonene og utestedene i byen.
- Fortell meg; opplever du at du kan være åpen om din legning i de nettverkene du inngår i? Hvis ja; på hvilken måte? Hvis nei; hva er det som hindrer deg i å være åpen om din legning i nettverkene?

Organisasjonen:

- Hvordan fikk du vite om organisasjonen?
- Fortell meg om ditt første møte med organisasjonen.
- Hvordan ble du møtt av de andre deltakerne da du først ble en del av organisasjonen? (evt; deltok på regnbuekafé eller andre arrangementer organisasjonen arrangerer)
- Fortell meg om hvilke arrangementer du har vært med på i regi av organisasjonen og om hvordan du har opplevd disse.
- Fortell meg hva du mener er den viktigste årsaken til at du velger å møte på arrangementene organisasjonen driver.
- Fortell meg om dine positive erfaringer med organisasjonen organisasjonen.
- Hva slags mennesker er det som møter på arrangementene som organisasjonen arrangerer?

- Oppfølgingsspørsmål; Hva tror du årsaken kan være til at ikke flere møter på disse arrangementene?
- Kjenner du til personer som ikke møter, men som gjerne hadde ønsket å møte på arrangementer eller delta i organisasjonen?
 - Oppfølgingsspørsmål; Hvilke grunner gir de for å ikke møte opp? Hva tenker du kunne blitt gjort for å sørge for at disse personene møtte opp og ble med?
- Opplever du at du har fått et utvidet nettverk etter at du ble en del av organisasjonen?
 - Oppfølgingsspørsmål; Hvis ja; På hvilken måte? Hvis nei; Hva tenker du at det handler om?
- Opplever du at organisasjonen kan være en døråpner til andre deler av LHBTQ-miljøet?
 - Oppfølgingsspørsmål; Har du gjennom arrangementer og/eller deltakelse i organisasjonen kommet i kontakt med nordmenn i LHBTQ-miljøet? Hvis ja; hvordan opplever du denne kontakten? Hvis nei; ønsker du kontakt med nordmenn innenfor LHBTQ-miljøet?
- Fortell meg om negative erfaringer du har gjort deg knyttet til organisasjonen og/eller arrangementene.
- Har du opplevd konflikter innad i organisasjonen eller på arrangementer?
 - Hvis ja; fortell meg hvordan du opplevde dette.
 - Oppfølgingsspørsmål; Opplever du noen ganger konflikter innad på bakgrunn av etnisitet, religiøsitet, landbakgrunn, politisk standpunkt, e.l.?
- Har du noensinne følt deg utenfor eller ekskludert på arrangementene eller i organisasjonen?
 - Hvis ja; Fortell meg om hvordan du opplevde dette. Hvis nei; har du noensinne opplevd at andre har blitt holdt utenfor eller blitt ekskludert? Hva skjedde, og hva tenkte du om det?
- Opplever du at organisasjonen skiller seg fra de etablerte organisasjonene for skeive, og hvis ja; på hvilken måte?